

CORNELII
NEPOTIS
Vitæ
Excellentium
Imperatorum

Editio Nova
Emendatior

AMSTELÆDAMI
Apud J. WETSTENIUM. 1745

CATALOGUS AUCTORUM,

Sine notis, hac ipsa forma,

A

J. WETSTENIO

MAXIME TYPIS MANDATORUM.

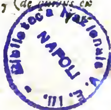
AUSONIUS.
CÆSARIS COMMENTARIA.
CORNELIUS NEPOS.
CURTIUS.
ERASMI COLLOQUIA.
FLORUS.
HORATIUS.
JUSTINUS.
JUVENALIS ET PERSIUS.
OVIDII OPERA.
PLAUTI COMOEDIÆ.
SALLUSTIUS.
TACITI OPERA.
TERENTII COMOEDIÆ.
VALERIUS MAXIMUS.
VIRGILIUS.

COR-

CORNELII NEPOTIS
VITA,
ARGUMENTUM, OPERA,
TEMPUS HUJUS SCRIPTI,

a G. J. Vossio *concinnata Lib.* I. *Cap.* XIV. *de Historicis Latinis.*

CORNELIUS NEPOS, *& ante Cæsaris dictaturam, & eo dictatore, & postea vixit, Hieronymus in Chronico Eusebiano refert illum ad annum Augusti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum, divulgare ea cœpisse opera, quibus maxime inclaruit. Padi erat accola, teste Plinio lib.* III. *cap.* XVIII. *unde Catullo, epigrammate primo Italus; Ausonio autem, epist.* XXIV. *Gallus vocatur. Nempe quia Italia Transpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quidquam se habere comperti, negat Elias Vinetus in Auson. Idyll.* VII. *At Veronensem fuisse, in Leandri Alberti Italia lego, uti & in Cosmographia optimi, atque amicissimi quondam viri, Pauli Merulæ. Imo ex Veronensium historicorum syllabo, (quem doctissimus, amplissimusque Alexander Becellus, Veronensis urbis Cancellarius fecit, ac Illustrissimus Comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum studio nobilissimus, cum V. Cl. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo natum fuisse Nepotem in Hostilia: qui Veronensium vicus est, Tacito, Plinio, Cassiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque Ecclesiasticæ Veronensium jurisdictioni subditus. Historicus hic Ciceronis amicus familiaris a Gellio vocatur lib.* XV. *cap.* XXVIII. *Chronica scripsisse, testis est idem Gellius lib.* XXVII. *cap.* XXI. *In his pro triplici tempore,* ἀδήλῳ, μυθικῷ, καὶ ἱστορικῷ, (de quibus ex

Varrone & aliis, libro de arte historica diximus) tres videtur scripsisse libros; ac singulis unius temporis narrationem esse complexus. Sane tres libros fecisse Nepotem, quibus omne ævum comprehenderit, liquido testatur Catullus initio Hendecasyllaborum. Nec historicum tempus ab eo solum esse tractatum, indicio est illud Ausonii: Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar fabularum sunt) ad nobilitatem tuam misi. *Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adversus gentes (ubi eum inter antiquitatum commentatores disertim reponit) dicit, haud aliud Saturnum, quam hominem promulgasse. Quod etiam Lactantius tradit lib.* I. *cap.* XIII. *Reliquit præterea libros illustrium virorum, quorum Gellius meminit lib.* XI. *cap.* VIII. *& Servius in* I. *Æneid. Eorum librum* I. XV. *&* XVI. *citat Charisius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium Imperatores. Cæteris libris egisse de Romanis, hæc ejus verba ostendunt in extrema Hannibalis vita:* Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores: quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari. *Operis ejus genuina inscriptio patet ex ultimis hisce præfationis verbis:* Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro VITAS EXCELLENTIUM IMPERATORUM. *Præter Imperatores seorsum exarasse librum de Regibus, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ subdit:* Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter Reges. Namque eos attingere nolumus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ, neque tamen hi admodum sunt multi. *Externi Imperatores, quos habemus, Æmilii esse Probi, a multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas partim sua, partim patris & matris manu scriptas obtulit. Hoc ita esse, ostendunt versiculi, qui vitis istis præmitti in MStis solent. Ac nec Æmilium, nec Theodosiani ævi quemquam, eorum esse librorum auctorem, abunde arguit pura, & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Justino, ita ab Æmilio, qui sub Theodosio vixit, in compendium esse redactum Nepotem. Sed aliud suadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ est in Epaminon-*
da

dæ vita, ac in Pelopida imprimis, ubi brevitatem justam pollicetur. Attamen sententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controversiam maneat, Æmilium omnia de purissimis Nepotis fontibus hausisse. Sane Tulliani esse ævi scriptorem, neque alium quam Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio cognoscitur; tum etiam, quod ad Pomponium Atticum (cujus idem rogatu de vita Catonis librum feci) vitæ istæ scribantur: utcunque id in quarto Miscellaneorum suorum neget Hieronymus Magius, qui ipsa Nepotis præfatione satis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere est, quæ opus hoc scriptum esse clamant, quo tempore Pompejus, & Cæsar, plus poterant, quam libera in rep. expediret. Ea Lambinus loca congessit, ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris istis de viris illustribus solum persecutus est excellentes Imperatores, sed etiam commentationibus claros. Quod argumentum signat B. Hieronymus, præfatione de Scriptoribus Ecclesiasticis: ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus sit de iis, qui scribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de Græcis auctoribus, tum de Latinis. De Græcis, colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum se fecisse de illustribus historicis, in quo inter alia tractarit de Philisto historico. De Latinis, argumento sunt plurima. Nam de Terentio egisse, ex Suetonio scimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Adhæc primum de vita Ciceronis librum Gellius lib. XV. *cap.* XXVIII. *Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adfert epist. ad Pammachium. Imo verisimile est, inde esse, tum vitam T. Pomponii Attici, quæ exstat, tum vitam Catonis, quam istis claudit verbis:* Hujus de vita, & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus: *Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius se agere, quia separatim de eodem scripserit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis perstrictam habemus, majoris pars est voluminis, in quo Romanorum complurium vitæ continerentur. Reliquit etiam Exemplorum libros, quos citant Gellius lib.* VII. *cap.* XVIII. *& Charisius lib.* I. *Alia quoque ejusdem laudant veteres: sed non item, quæ ad historiam pertineant. Nam ex epistola ejus ad Cice-*

ronem quædam Lactantius adfert lib. III. *Institut. Divinar. cap.* XV. *Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epistolæ meminit Tranquillus in Julio cap.* LV. *Ammianus Marcellinus initio libri* XXVI. *ac Priscianus lib.* VIII. *Imo & secundum Ciceronis epistolarum librum ad Nepotem Macrobius citat libro* II. *Saturnal. cap.* I. *Quod si quis fragmenta omnia Nepotis desideret, longe iis colligendis priorum vicit industriam Andreas Schottus. Hermolaus Barbarus, castigationibus in Plinii lib.* XV. *cap.* XXIX. *censet libellum de Viris illustribus, qui Plinio tribui solet, Cornelii Nepotis esse, haud Plinii, atque id veteribus codd. adstrui posse, asseverat. Etiam Jani hæc Parrhasii sententia fuit. Utrius sit, dubitari ait Vinetus, nec ea de re statuere quidquam ausus est. Imo aliqui, aut Suetonium, aut Tacitum, esse auctorem putarunt, ut indicat Gyraldus dialogismo* XXVI. *Sed omnino sunt Sexti Aurelii Victoris, ut satis nunc constat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim, quin pleraque ex Nepote Victor desumserit. Nam quod Ludovicus Vives lib.* V. *de tradendis disciplinis, Nepotem ait de Græcis solum ducibus scripsisse, id satis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctissimus, Jo. Maria Catanæus, commentario in Plinii librum* IV. *epist.* XXVIII. *quæ ad Severum scripta est, etiam Daretem Phrygium a Nepote translatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris* ἐπιγραφή. *Attamen & hic aqua hæret Vineto, notis in Auson. Idyll.* VII. *Negat esse, qui certi aliquid de translatione hac ausit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hisce literis judicium est, satis vident, nec Daretem illum esse genuinum: nec dictionem ejus Augustæam sapere ætatem, sed recentiorem multo. Nepotem autem Cæsaris Augusti ævo obiisse, Plinius testatur, lib.* IX. *cap.* XXXIX. *Atque hoc fortasse impulit Genebrardum, ut putaret eum nato jam Christo superstitem fuisse: qui & Jacobum Gualterium, cum primum tabulas ederet Chronographicas, in eam sententiam pertraxit. Sed Nepotem eo usque ætatem prorogasse, nemo temere dixerit, qui tanti eum in literis nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuisse cogitarit.*

AUCTO-

AUCTORUM ALIQUOT

TESTIMONIA

ET

JUDICIA,

QUI

CORNELII NEPOTIS

meminerunt.

Eusebius in Chronico.

Octaviani Imperii anno quarto, Olympiade CXXCV. *Cornel. Nepos Scriptor Historicus clarus habetur.*

Pomponius Mela IV. cap. V.

Cornelius Nepos, ut recentior auctoritate, sic certior.

Plinius lib. III. cap. XVIII. & lib. IX. cap. XXXIX. & lib. X. cap. XXXIII.

Cornelius Nepos, Padi accola, qui Divi Augusti principatu obiit.

Catullus Veronensis ad Nepotem.

Quoi dono lepidum novum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, Tibi; namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas,
Jam tum, quum ausus es unus Italorum
Omne ævum tribus explicare chartis
Doctis, Juppiter! & laboriosis.
Quare habe tibi, quidquid hoc libelli est,

Qualecunque: quod o Patrima Virgo,
Plus uno maneat perenne seclo.

Ausonius Drepanio Pacato Latino.

Cui dono lepidum novum libellum,
Veronensis ait Poëta quondam?
Inventoque dedit statim Nepoti.
At nos illepidum rudem libellum,
Burras, quisquilias, ineptiasque
Credemus gremio cui fovendum:
Inveni (trepidæ silete nugæ)
Nec doctum minus, & magis benignum,
Quam quem Gallia præbuit Catullo.

M. T. Cicero in Epist. ad Attic. lib. 16. ep. 5.

Nepotis epistolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυριῶ legenda non putet?

Hieronymus de vita Scriptor. Ecclesiast.

Scripserunt de vita illustrium Scriptorum apud Græcos Hermippus Peripateticus, Antigonus, Carystius Satyrus doctus vir, & longe omnium doctissimus Aristoxenus Musicus. Apud Latinos autem Varro, Santra, Nepos, Hyginus, & ad cujus nos exemplum vis provocare, Tranquillus.

Ausonius Epistola 16. ad Probum præf.

Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam & ipsa instar sunt fabularum) ad nobilitatem tuam misi, gaudens, atque etiam glorians fore aliquid, quod ad institutionem tuorum, sedulitatis meæ studio conferet.

A. Gellius lib. XV. cap. XXVIII.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiarisque fuit.

Ipse

Ipse Nepos in vita Attici.

Non auditum, sed cognitum prædicamus: sæpe enim propter familiaritatem domesticis Attici rebus interfuimus.

Tertullianus Apologetico, cap. x.

Saturnum, quantum literæ docent, neque Diodorus Græcus, aut Thallus, neque Cassius Severus, aut Cornelius Nepos, neque ullus commentator hujusmodi Antiquitatum, aliud, quam hominem, promulgarunt.

Idem l. II. ad Nationes cap. XII.

Minutius Felix Octavio.

Scit hoc Nepos, & Cassius in historia, & Thallus, ac Diodorus hoc loquuntur.

Lactantius Firmianus lib. I. cap. XIII.

Qui res ejus in Italia gestas memoriæ tradiderunt, Græci, Diodorus, & Thallus: Latini, Nepos, & Cassius, & Varro.

Plinius Junior Severo Epist. XXVIII. lib. IV.

Heremius Severus, vir doctissimus, magni æstimat in Bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis, & Titi Cassii: petitque, si sint istic, ut esse credibile est, exscribendas pingendasque delegem. Quam curam tibi potissimum injungo: primum, quia desideriis meis amicissime obsequeris: deinde, quia tibi studiorum summa reverentia, summus amor studiosorum: postremo, quod patriam tuam, omnesque, qui nomen ejus auxerunt, ut patriam ipsam, veneraris & diligis.

Idem lib. v. Epist. III.

Scio non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam a malis; sed honesta manere, quæ sæpius a bonis fiunt, Inter quos vel præcipue numerandus est P. Virgilius, Cornelius Nepos, & prius Ennius Acciusque: non quidem hi Senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus.

Onuphrius Panvinius Catalogo Illustrium Scriptorum Veronensium, lib. VI. Antiquit.

Constantissimo civitatis nostræ testimonio C. CORNELIUM NEPOTEM, *virum doctissimum, & antiquitatum omnium peritissimum, Veronensem fuisse traditur. Cui in summa curia cum reliquis Veronensibus illustribus etiam statua posita est ex publica auctoritate. Eum Plinius lib.* III. *cap.* XVIII. *Padi accolam vocat, & alibi sæpius de eo mentionem facit. Ortus siquidem in vico Veronensium Hostilia ad Padi ripas sito, ut Tacitus auctor est lib.* XIX. *Historiæ Augustæ. Pius quoque Papa. II. in Asiæ descriptione eum Veronensem aperte fuisse scribit. Ad hunc Catullus opus suum misit, tanquam civem suum:* Quoi dono lepidum novum libellum, &c. *Hic in Urbe, Ciceronis & Cæsaris tempore vixit, pervenitque usque ad Augusti principatum, scripsit disertissime* Illustrium Virorum vitas. *Quarum tantum Pomponii Attici extat; quæ cæterarum facile specimen potest indicare. Ejus illustrium virorum libri* XVI. *citantur a Charisio Grammatico. Scripsit accuratissime rerum Romanarum Chronicon, (vel de temporibus librum, in quo brevi explicatione omnis ævi memorias complexus est) quod a Solino citatur. De ejus subinde supra scriptis versibus, meminit Catullus, circumferuntur periochæ sub ejus nomine excusæ, Daretis Phrygii, de bello Trojano, tum soluto sermone, tum carmine heroïco Latine factæ; quodcunque fuerit Poëta, testatur Plinius junior epistola* III. *lib.* IV. *Item periocha* VI. *librorum Daretis sermone soluto eodem volumine impressa. At certe quæ versibus exarantur, imposturarum plena. Mentio enim eo libello de Imperatore Nerone habetur. Et Nepos adhuc Augusto imperante decessit. Verum Nepotem etiam fuisse Poëtam ex Plinio juniore epist.* III. *lib.* VIII. *colligitur.*

Joan. Savaro de hujus libri Auctore.

Hunc librum CORNELIO NEPOTI *asserit ipsa Præfatio:* Non dubito fore plerosque, Attice, &c. *& ex vita Catonis illa:* Hujus de vita & moribus, plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu T. Pomponii Attici, &c. *Cujus quidem libri fragmentum, ex*

Cor-

Cornelio Nepote laudare videtur Gellius lib. II. *cap.* VII. *Præterea libros de viris illustribus, veterum scriptis celebres, qui Nepoti tribuuntur, ab bujus libri auctore confectos esse satis apparet, ex fine Hannibalis Vita:* Sed nos tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari. *Tanta etiam suavitas est sermonis Latini, ut appareat in eo nativum quendam leporem esse, non ascitum, & jam ævo Theodosii desitum, quo non parum inclinata erat Latiaris eloquentia. Æmilium autem Probum, cujus nomine circumfertur hic liber, Theodosio regnante vixisse, & hujus libri exscriptorem potius esse, quam auctorem, patet ex his versibus:*

Vade liber noster, fato meliore memento,
Cum leget hæc dominus, te sciat esse meum.
Ne timeas fulvo strictos diademate crineis,
Ridentes blandum vel pietate oculos.
Communis cunctis, hominem se regna tenere
Sed meminit, vincit hinc magis ille homines.
Ornentur steriles: facilis tectura libelli,
Theodosio, & doctis carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc, manus est genitricis, avique, meaque:
Felices, domini quæ meruere manus.

Hic ergo suo auctori reddatur, quem sibi Cornel. Nepos justo titulo vindicat, quemque coævo suo & familiari P. Attico dedit, cujus etiam rogatu vitam M. Catonis separatam scripsit, & illi superstes, elegantissimam ejusdem vitæ consuetudinem elegantia pari prosecutus est. Præter Chronica, libros exemplorum, de Viris Illustribus, & de Vita Catonis, librum se de Historicis Græcis conscripsisse testatur in Dione: Sed de hoc in eo meo libro plura sunt exposita, qui de Historicis Græcis conscriptus est, (*sic enim ex Mss. bona fide supplevi*) *atque alterum edidit de Latinis historicis, ex quo excerpta esse fragmenta Corneliæ Gracchorum matris, Gifanii codice probatur. Quod ad Daretis Phrygii historiam, quam a Cornelio Nepote Latine redditam, Volaterranus & alii, tradiderunt, elegantia stili potius ducti, quam certa ratione, dispar stilus est, & dissimilis genius, & si quid in me judicii, Corn. Nepos illo interprete, ut annis, sic nitore sermonis*

monis longe superior, quod collatis utriusque scriptis facile potest judicari. De hoc auctore ita mihi visum est, salvo tuo (erudite lector) judicio.

Petrus Nannius de Claris Corneliis.

Cornelius Nepos *quam elegans sit scriptor ex vita Pomponii Attici cognoscere licet. Dictio certe venustissima & simplicissima; in disponendo nihil illo accuratius, in fide nihil sanctius.*

Obert. Gifanius Conlectan. Lucretianis in *Refutatus.*

Cuplo purissimum illum Scriptorem aliquando castigatiorem edere, quem tum docebimus esse Cornelium Nepotem, *non vero Æmilium Probum, ut vulgo putant.*

Andr. Schottus in epist. ad lect. notis in Fragm. Nepotis subjecta.

Quod auctoribus non paucis accidisse memini, ut multa ingenii monumenta, vel ipsis ablata alteri falso attribuerentur, vel aliena ipsis subjicerentur, quo in vulgus tituli lenocinio magis probarentur, & tanquam a matribus suppositi filii pro veris obtruderentur: idem NEPOTI *nostro usuvenisse, didici. Librum enim* de vita & moribus Excellentium Græciæ Imperatorum, *ad T. Pomponium Atticum, sequioris ætatis auctori Æmilio Probo attribuerunt: a quo stylus, dicendique elegans character, Attici ætas, multaque abjudicant, Scriptorem contra* de viris illustribus urbis Romæ, *qui a Proca ad CN. Pompejum usque, septingentorum annorum memoriam, resque gestas virorum domi militiæque illustrium breviter colligavit, Plinio minori (cui Aldus Manutius adscripserat) ablatum, Nepoti Cornelio multorum ingratiis inscripserunt, & ex Cæcilia gente in Corneliam, obtorto collo, Itali quidam Censores, Hermolaus Barbarus, Janus Parrhasius, Catellanus Cotta, & Dominicus Machaneus aliique traduxerunt. Sed neutrius mihi videri, admodum adolescens docui singulari Comm. in eum auctorem Duaci, & Lutetiæ edito: & veterum libr. fide rationumque momentis* Sex. Aurelio Victori *jure postliminii reddidimus: cujus & Historiam Augustam ante me natum nusquam,* equi-

equidem sciam, typis vulgatam, Antverpiæ primi edidimus. Quare ut illa Æmilio adscripta Nepotis esse γνήσια *pronuntio; ita Viros illustres eidem abjudico.*

Caspar Barthius in Adverſ.

Æmilius Probus in ævo Theodosii Cornel. Nepotis *libros in epitomen redegit.*

Jacob. Bongarſius, epiſtola ad Joan. Noelium.

Justinus a Nino, qui primus est τῶν εἰς ἱστορίαν καὶ μνήμην παραδιδομένων, *ad Augustum Cæsarem; non ut Atticus apud M. Ciceronem, septingentorum: sed ut* Cornelius Nepos, *omne ævum, id est, duum millium annorum memoriam, uno libro colligavit.*

Joan. Henr. Boeclerus in libro Commentario ad Berneggerum.

Herodianus & Cornel. Nepos, *veluti in medium digressi,* Vitas *quidem, sed eo composuerunt opere, ut pleraque ad civilem scientiam accommodarent.*

Idem paulo poſt.

Nepos, *castigatissimæ moderationis auctor, cum abstinere illa orationum splendidiore cura, descriptionumque productiore ambitu constituisset; quæcunque ad ingenium, disciplinam, privatam consuetudinem pertinent, breviter ac veluti una congestione, absolvit: Cætera actionibus publicis, earumque rationibus informandis, bona fide attemperat.*

Et tandem.

In Nepote *nostro eo minus duxi dubitandum, quod viderem omnia publico destinari, omnemque scriptionis formam hinc spectare: In elogiis etiam, quibus vel naturæ dotes, vel animi artes persequi solet,* πολιτικώτερος *est. Et quæ omnino linea reperitur, in qua non deprehendas* σύνεσιν *illam* πολιτικὴν *cum* δυνάμει ἑρμηνευτικῇ, *qui de utraque aliquid intelligit.*

Series

Series Excellentium Virorum.

I.	*Miltiades.*
II.	*Themiſtocles.*
III.	*Ariſtides.*
IV.	*Pauſanias.*
V.	*Cimon.*
VI.	*Lyſander.*
VII.	*Alcibiades.*
VIII.	*Thraſybulus.*
IX.	*Conon.*
X.	*Dion.*
XI.	*Iphicrates.*
XII.	*Chabrias.*
XIII.	*Timotheus.*
XIV.	*Datames.*
XV.	*Epaminondas.*
XVI.	*Pelopidas.*
XVII.	*Ageſilaus.*
XVIII.	*Eumenes.*
XIX.	*Phocion.*
XX.	*Timoleon.*
XXI.	*Reges.*
XXII.	*Hamilcar.*
XXIII.	*Hannibal.*
XXIV.	*Cato.*
XXV.	*Atticus.*

CORN. NEPOTIS,

VULGO

ÆMILII PROBI,

EXCELLENTIUM IMPERATORUM VITÆ.

PRÆFATIO.

NON dubito fore plerosque, *Attice*, qui hoc genus scripturæ, leve, & non satis dignum summorum virorum personis judicent, cum relatum legent, quis musicam docuerit Epaminondam; aut in ejus virtutibus commemorari, saltasse eum commode, scienterque tibiis cantasse. Sed hi erunt fere, qui expertes literarum Græcarum, nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi, si didicerint, non eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia majorum institutis judicari: non admirabuntur, nos in Grajorum virtutibus exponendis mores eorum secutos. Neque enim Cimoni fuit turpe Atheniensium summo viro, sororem germanam habere in matrimonio: quippe cum ejus cives eodem uterentur instituto. At id quidem nostris moribus nefas habetur. Laudi in Græcia ducitur adolescentulis, quam plurimos habere amatores. Nulla Lacedæmoni tam est nobilis vidua, quæ non ad scenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus tota fuit Græcia, victorem Olympiæ citari. in scenam vero prodire, & populo esse spectaculo, nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini. quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honestate remota, ponuntur. Contra ea pleraque nostris moribus sunt decora, quæ apud illos turpia putantur. quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut

cujus

cujus materfamilias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate versatur? quod multo fit aliter in Græcia: nam neque in convivium adhibetur, nisi propinquorum: neque sedet nisi in interiore parte ædium, quæ *gynæconitis* appellatur, quo nemo accedit, nisi propinqua cognatione conjunctus. Sed plura persequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quæ exorsus sum. Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro de vita *excellentium Imperatorum.*

I. MILTIADES.

CAP. I.

MILTIADES CIMONIS FILIUS ATHENIENSIS, cum & antiquitate generis, & gloria majorum, & sua modestia, unus omnium maxime floreret; eaque esset ætate, ut non jam solum de eo bene sperare, sed etiam confidere cives possent sui, talem futurum, qualem cognitum judicarunt: accidit, ut Athenienses Chersonesum colonos vellent mittere. Cujus generis quum magnus numerus esset, & multi ejus demigrationis peterent societatem: ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt, qui consulerent Apollinem, quo potissimum duce uterentur. Nam tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi imperatorem sumerent. Id si fecissent, incepta prospera futura. Hoc oraculi responso Miltiades cum delecta manu classe Chersonesum profectus, quum accessisset Lemnum, & incolas ejus insulæ sub potestatem redigere vellet Atheniensium, idque Lemnii sua sponte facerent, postulasset, illi irridentes responderunt: tum id se facturos, quum ille domo navibus proficiscens vento aquilone venisset Lemnum: hic enim ventus a septentrionibus oriens, adversum tenet Athenis proficiscentibus. Miltiades morandi tempus non habens, cursum direxit quo tendebat, pervenitque Chersonesum.

CAP. II.

Ibi brevi tempore barbarorum copiis disjectis, tota regione, quam petierat, potitus, loca castellis idonea communivit: multitudinem, quam secum duxerat, in agris collocavit, crebrisque excursionibus locupletavit. Neque minus in ea re prudentia, quam felicitate, adjutus est; nam quum virtute militum devicisset hostium exercitus, summa æquitate res constituit, atque ipse ibidem manere decrevit. erat enim inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine. neque id magis imperio, quam justitia, consecutus. neque eo secius Atheniensibus, a quibus erat profectus, officia præstabat. Quibus rebus fiebat, ut non minus eorum voluntate perpetuo imperium obtineret qui miserant, quam illorum cum quibus erat profectus. Chersoneso tali modo constituta Lemnum revertitur, & ex pacto postulat, ut sibi urbem tradant. Illi enim dixerant, quum vento borea domo profectus eo pervenisset, sese dedituros: se autem domum Chersonesi habere. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etsi præter opinionem res ceciderat, tamen non dicto, sed secunda fortuna adversariorum capti, resistere ausi non sunt, atque ex insula demigrarunt. Pari felicitate ceteras insulas, quæ Cyclades nominantur, sub Atheniensium redegit potestatem.

CAP. III.

Eisdem temporibus Persarum rex Darius, ex Asia in Europam exercitu trajecto, Scythis bellum inferre decrevit. pontem fecit in Istro flumine, qua copias traduceret. ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Ionia & Æolide duxerat. quibus singulis ipsarum urbium perpetua dederat imperia. Sic enim putavit facillime se Græca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset, quibus, se oppresso, nulla spes salutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa custodia crederetur. Hic, quum crebri afferrent nuntii, male rem gerere Darium, premique ab Scythis, Miltiades hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem li-

berandæ Græciæ dimitterent. Nam si cum his copiis, quas secum transportaverat, interiisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent Græci genere, liberos a Persarum futuros dominatione & periculo. Id & facile effici posse. Ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro, vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium cum plerique accederent, Histiæus Milesius, ne res conficeretur, obstitit, dicens: non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire, & multitudini, quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio. Quo extincto ipsos potestate expulsos civibus suis pœnas daturos. Itaque adeo se abhorrere a ceterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius, quam confirmari regnum Persarum. Hujus cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades, non dubitans, tam multis conscii, ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda: cum amicior omnium libertati, quam suæ fuerit dominationi.

CAP. IV.

Darius autem, cum ex Europa in Asiam rediisset, hortantibus amicis ut Græciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum navium comparavit, eique Datim præfecit, & Artaphernem; hisque ducenta peditum millia, & decem equitum dedit: caussam interserens, se hostem esse Atheniensibus, quod eorum auxilio Iones Sardeis expugnassent, suaque præsidia interfecissent. Illi præfecti regii classe ad Eubœam appulsa celeriter Eretriam ceperunt, omnesque ejus gentis cives abreptos in Asiam ad regem miserunt. Inde ad Atticam accesserunt, ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abest ab oppido circiter millia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nusquam, nisi à Lacedæmoniis, petiverunt: Philippidemque cursorem ejus generis, qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miserunt, ut nuntiaret quam celeri opus esset auxilio. Domi autem creati decem prætores, qui exercitui præ-

præessent, in eis Miltiades, inter quos magna fuit contentio, utrum mœnibus se defenderent, an obviam irent hostibus, acieque decernerent. Unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent: id si factum esset, & civibus animum accessurum, quum viderent de eorum virtute non desperari: & hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare.

CAP. V.

Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit præter Platæenses, ea mille misit militum. Itaque horum adventu decem millia armatorum completa sunt: quæ manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate, quo factum est, ut plus, quam collegæ, Miltiades valuerit: ejus enim auctoritate impulsi Athenienses, copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo castra fecerunt. deinde postero die sub montis radicibus, acie e regione instructa, nova arte, vi summa prælium commiserunt; namque arbores multis locis erant raræ, hoc consilio, ut & montium tegerentur altitudine, & arborum tractu equitatus hostium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etsi non æquum locum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum confligere cupiebat: eoque magis, quod priusquam Lacedæmonii subsidio venirent, dimicare, utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum, equitum decem millia produxit, præliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent: adeoque perterruerunt, ut Persæ non castra, sed naves peterent. Qua pugna nihil adhuc est nobilius. nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes prostravit.

CAP. VI.

Cujus victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere. quo facilius intelligi possit, eandem omnium civitatum esse naturam. Ut populi nostri honores quondam fuerunt rari & tenues, ob eamque caussam gloriosi; nunc autem effusi, atque obsoleti: sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. Namque huic Miltiadi, qui Athenas, totamque

Græciam liberavit, talis honos tributus est in porticu, quæ Pœcile vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia, ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, isque hortaretur milites, prælium que committeret. Idem ille populus, postea quam majus imperium est nactus, & largitione magistratuum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

CAP. VII.

Post hoc prælium classem septuaginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quæ barbaros adjuverant, bello persequeretur. quo imperio plerasque ad officium redire coëgit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum insulam opibus elatam, cum oratione reconciliare non posset; copias e navibus eduxit, urbem operibus clausit, omnique commeatu privavit; deinde vineis ac testudinibus constitutis, propius muros accessit. Cum jam in eo esset, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu, nocturno tempore incensus est: cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem, signum a classiariis regiis datum. quo factum est, ut & Parii a deditione deterrerentur, & Miltiades timens, ne classis regia adventaret, incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem navibus atque erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suorum rediret. Accusatus ergo proditionis, quod cum Parum expugnare posset, a rege corruptus infectis rebus a pugna discessisset. Eo tempore æger erat vulneribus, quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere non posset, verba pro eo fecit frater ejus Tisagoras. Caussa cognita, capitis absolutus pecunia multatus est. Eaque lis quinquaginta talentis æstimata est, quantus in classem sumtus factus erat. Hanc pecuniam quod solvere non poterat, in vincula publica conjectus est, ibique diem obiit supremum.

CAP. VIII.

Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen alia fuit caussa damnationis. Nam Athenienses propter Pisistrati tyrannidem, quæ paucis annis

nis ante fuerat, omnium suorum civium potentiam extimescebant. Miltiades multum in imperiis magistratibusque versatus, non videbatur posse esse privatus, præsertim cum consuetudine ad Imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Chersonesi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannusque fuerat appellatus, sed justus. non erat enim vi consecutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinuerat. Omnes autem & habentur & dicuntur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, quæ libertate usa est. Sed in Miltiade erat cum summa humanitas, tum mira comitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret: magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Hæc populus respiciens, maluit eum innoxium plecti, quam se diutius esse in timore.

II. THEMISTOCLES.

CAP. I.

THEMISTOCLES NEOCLI F. ATHENIENSIS. Hujus vitia ineuntis adolescentiæ magnis sunt emendata virtutibus: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. Pater ejus Neocles generosus fuit. Is uxorem Halicarnassiam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. qui quum minus esset probatus parentibus, quod & liberius vivebat, & rem familiarem negligebat, a patre exheredatus est. Quæ contumelia non fregit eum, sed erexit. Nam quum judicasset, sine summa industria non posse eam extingui, totum se dedit reipublicæ, diligentius amicis, famæque serviens. Multum in judiciis privatis versabatur, sæpe in concionem populi prodibat, nulla res major sine eo gerebatur, celeriterque, quæ opus erant, reperiebat. Neque minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis, erat: quod & de instantibus (ut ait Thucydides) verissime judicabat, & de futuris callidissime conjiciebat. Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.

CAP. II.

Primus autem gradus fuit capeſſendæ reipublicæ bello Corcyræo: ad quod gerendum prætor a populo factus, non ſolum præſenti bello, ſed etiam reliquo tempore ferociorem reddidit civitatem. nam quum pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magiſtratuum quotannis interiret, ille perſuaſit populo, ut ea pecunia claſſis centum navium ædificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyræos fregit, deinde maritimos prædones conſectando mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum etiam peritiſſimos belli navalis fecit Athenienſes. Id quantæ ſaluti fuerit univerſæ Græciæ, bello cognitum eſt Perſico. Nam quum Xerxes & mari & terra bellum univerſæ inferret Europæ, cum tantis eam copiis invaſit, quantas neque antea, neque poſtea habuit quiſquam, hujus enim claſſis mille & ducentarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum ſequebantur: terreſtres autem exercitus ſeptingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu quum fama in Græciam eſſet perlata, & maxime Athenienſes peti dicerentur, propter pugnam Marathoniam, miſerunt Delphos conſultum, quidnam facerent de rebus ſuis. Deliberantibus Pythia reſpondit, ut mœnibus ligneis ſe munirent. Id reſponſum quo valeret, quum intelligeret nemo, Themiſtocles perſuaſit conſilium eſſe Apollinis, ut in naves ſe ſuaque conferrent, eum enim a Deo ſignificari murum ligneum. Tali conſilio probato addunt ad ſuperiores totidem naves triremes: ſuaque omnia, quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Troezenem aſportant: arcem ſacerdotibus paucisque majoribus natu, ac ſacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt.

CAP. III.

Hujus conſilium plerisque civitatibus diſplicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque miſſi ſunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege, qui Thermopylas occuparent, longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hoſtium non ſuſtinuerunt, eoque loco omnes interierunt. At claſſis communis Græciæ

tre-

trecentarum navium, in qua ducentæ erant Atheniensium, primum apud Artemisium, inter Eubœam continentemque terram cum classiariis regis conflixit. angustias enim Themistocles quærebat, ne multitudine circumiretur. Hic etsi pari prælio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere: quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Eubœam superasset, ancipiti premerentur periculo. Quo factum est, ut ab Artemisio discederent, & exadversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent.

CAP. IV.

At Xerxes, Thermopylis expugnatis, protinus accessit astu, idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus quos in arce invenerat, incendio delevit. Cujus fama perterriti classiarii quum manere non auderent, & plurimi hortarentur ut domos suas discederent, mœnibusque se defenderent; Themistocles unus restitit, & universos esse pares ajebat, dispersos testabatur perituros, idque Eurybiadi Regi Lacedæmoniorum, qui tum summæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem quum minus, quam vellet, moveret, noctu de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nunciaret suis verbis, adversarios ejus in fuga esse: qui si discessissent, majore cum labore, & longinquiore tempore, bellum confecturum, quum singulos consectari cogeretur: quos si statim aggrederetur, brevi universos oppressurum. Hoc eo valebat, ut ingratiis ad depugnamdum omnes cogerentur. Hac re audita barbarus nihil doli subesse credens, postridie alienissimo sibi loco, contra opportunissimo hostibus, adeo angusto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo est magis consilio Themistoclis, quam armis Græciæ.

CAP. V.

Hic etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. Interim ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles verens, ne bellare perseveraret, certiorem eum fecit, id agi, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat,

dissolveretur, ac reditu in Asiam excluderetur. idque ei persuasit. Itaque qua sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Asiam reversus est, seque a Themistocle non superatum, sed conservatum judicavit. Sic unius viri prudentia Græcia liberata est, Europæque succubuit Asia. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio possit comparari tropæo: nam pari modo apud Salamina parvo numero navium maxima post hominum memoriam classis est devicta.

CAP. VI.

Magnus hoc bello Themistocles fuit, nec minor in pace. Cum enim Phalereo portu neque magno, neque bono Athenienses uterentur, hujus consilio triplex Piræei portus constitutus est: isque mœnibus circumdatus, ut ipsam urbem dignitate æquipararet, utilitate superaret. Idemque muros Atheniensium restituit præcipuo periculo suo. Namque Lacedæmonii caussam idoneam nacti propter barbarorum excursiones, qua negarent oportere extra Peloponnesum ullam urbem haberi, ne essent loca munita, quæ hostes possiderent, Athenienses ædificantes prohibere sunt conati. Hoc longe alio spectabat, atque videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant consecuti, ut intelligerent Lacedæmonii, de Principatu sibi cum his certamen fore. Quare eos quam infirmissimos esse volebant. Postquam autem audierunt muros instrui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent. His præsentibus desierunt, ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themistocles, & solus primo profectus est, reliqui legati ut tum exirent, quum satis altitudo muri exstructa videretur, præcepit: interim omnes servi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, sive sacer esset, (sive profanus,) sive privatus, sive publicus: & undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis sepulcrisque constarent.

CAP.

Cap. VII.

Themiſtocles autem, ut Lacedæmonem venit, adire ad magiſtratus noluit, & dedit operam, ut quam longiſſime tempus duceret: cauſſam interponens, ſe collegas exſpectare. Quum Lacedæmonii quererentur opus nihilominus fieri, eumque ea re conari fallere, interim reliqui legati ſunt conſecuti: a quibus quum audiſſet non multum ſupereſſe munitionis, ad Ephoros Lacedæmoniorum acceſſit, penes quos ſummum imperium erat: atque apud eos contendit, falſa his eſſe delata: quare æquum eſſe, illos, viros bonos nobileſque, mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent: interea ſe obſidem retinerent. Geſtus eſt ei mos, treſque legati, functi ſummis honoribus, Athenas miſſi ſunt. Cum his collegas ſuos Themiſtocles juſſit proficiſci: eiſque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quam ipſe eſſet remiſſus. Hos poſtquam Athenas perveniſſe ratus eſt, ad magiſtratum, ſenatumque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrime profeſſus eſt: Athenienſes ſuo conſilio, quod communi jure gentium facere poſſent, Deos publicos, ſuosque patrios ac penates, quo facilius ab hoſte poſſent defendere, muris ſepſiſſe. neque eo, quod inutile eſſet Græciæ, feciſſe, nam illorum urbem, ut propugnaculum, oppoſitam eſſe barbaris, apud quam jam bis claſſem regiam feciſſe naufragium. Lacedæmonios autem male & injuſte facere, qui id potius intuerentur, quod ipſorum dominationi, quam quod univerſæ Græciæ utile eſſet. Quare ſi ſuos legatos recipere vellent, quos Athenas miſerant, ſe remitterent: aliter illos nunquam in patriam eſſent recepturi.

Cap. VIII.

Tamen non effugit civium ſuorum invidiam. namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, teſtarum ſuffragiis e civitate ejectus, Argos habitatum conceſſit. Hic quum propter multas ejus virtutes magna cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miſerunt, qui eum abſentem accuſarent, quod ſocietatem cum rege Perſarum ad Græciam opprimendam feciſſet. Hoc crimine abſens proditionis eſt dam-

damnatus. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi quum ejus principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum his Lacedæmonii & Athenienses indicerent, ad Admetum Molossorum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit. Huc quum venisset, & in præsentia rex abesset, quo majore religione se receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea se in sacrarium, quod summa colebatur cerimonia, conjecit. inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem reciperet: quam præstitit. nam quum ab Atheniensibus & Lacedæmoniis exposceretur publice, supplicem non prodidit, monuitque ut consuleret sibi. difficile enim esse, in tam propinquo loco tuto eum versari. Itaque Pydnam eum deduci jussit, & quod satis esset præsidii dedit. Hac re audita hic in navem omnibus ignotus ascendit. quæ quum tempestate maxima Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus, sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse percundum. hac necessitate coactus domino navis, quis sit, aperit, multa pollicens, si se conservasset. At ille clarissimi viri captus misericordia, diem noctemque procul ab insula in salo navem tenuit in ancoris, neque quemquam ex ea exire passus est. Inde Ephesum pervenit, ibique Themistoclem exponit: cui ille pro meritis gratiam postea retulit.

CAP. IX.

Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transiisse. sed ego potissimum Thucydidi credo, quod ætate proximus erat, qui illorum temporum historiam reliquerunt, & ejusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum venisse, atque his verbis epistolam misisse. *Themistocles veni ad te, qui plurima malo omnium Grajorum in domum tuam intuli, quum mihi necesse fuit adversum patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura bona feci, postquam in tuto ipse, & ille in periculo esse cœpit. Nam quum in Asiam reverti vellet, prælio apud Salamina facto, litteris eum certiorem feci, id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur: quo nuntio*

ille

ille periculo est liberatus. Nunc ad te autem confugi exagitatus a cuncta Græcia, tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est. Ea autem rogo, ut de his rebus, de quibus tecum colloqui volo, annum mihi temporis des, eoque transacto, me ad te venire patiaris.

CAP. X.

Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupiensque talem virum sibi conciliari, veniam dedit. Ille omne illud tempus literis, sermonique Persarum dedit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui in Perside erant nati. Hic cum multa regi esset pollicitus, gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, illum Græciam bello oppressurum, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domiciliumque Magnesiæ sibi constituit. Namque hanc urbem ei rex donarat, his usus verbis, quæ ei panem præberet: ex qua regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant: Lampsacum unde vinum sumeret: Myuntem, ex qua opsonium haberet. Hujus ad nostram memoriam monumenta manserunt duo, sepulcrum prope oppidum, in quo est sepultus: statuæ in foro Magnesiæ. De cujus morte multis modis apud plerosque scriptum est: sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magnesiæ morbo mortuum: neque negat fuisse famam, venenum sua sponte sumsisse, quum se, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus esset, præstare posse desperaret. Idem ossa ejus clam in Attica ab amicis esse sepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditionis esset damnatus, memoriæ prodidit.

III. ARISTIDES.

CAP. I.

ARISTIDES LYSIMACHI F. ATHENIENSIS, æqualis fere fuit Themistocli. itaque cum eo de principatu contendit. namque obtrectarunt inter se. In his autem cognitum

nitum est, quanto antistaret eloquentia innocentiæ. quamquam enim adeo excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum memoriam, quod quidem nos audierimus, cognomine Justus sit appellatus, tamen a Themistocle collabefactus testula illa, exilio decem annorum mulctatus est. Qui quidem, quum intelligeret reprimi concitatam multitudinem non posse, cedensque animadverteret quendam scribentem, ut patria pelleretur, quæsisse ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Aristides commisisset, cur tanta pœna dignus duceretur? Cui ille respondit se ignorare Aristidem; sed sibi non placere, quod tam cupide elaborasset, ut præter ceteros justus apellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. nam postquam Xerxes in Græciam descendit, sexto fere anno quam erat expulsus, populi scito in patriam restitutus est.

Cap. II.

Interfuit autem pugnæ navali apud Salamina, quæ facta est prius, quam pœna liberaretur. Idem prætor fuit Atheniensium apud Platæas in prælio, quo Mardonius fusus, barbarorumque exercitus interfectus est. Neque aliud est ullum hujus in re militari illustre factum, quam hujus imperii memoria. justitiæ vero & æquitatis, & innocentiæ multa. In primis, quod ejus æquitate factum est, quum in communi classe esset Græciæ simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab Lacedæmoniis transferretur ad Athenienses. namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonii. tum autem & intemperantia Pausaniæ, & justitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent, & adversus barbaros hos duces deligerent sibi, quo facilius repellerent, si forte bellum renovare conarentur.

Cap. III.

Ad classes ædificandas, exercitusque comparandos quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret. Ejus arbitrio quadringena & sexagena talenta quotannis Delum sunt collata: id enim commune ærarium esse voluerunt. Quæ omnis pecunia postero

ſtero tempore Athenas translata eſt. Hic qua fuerit abſtinentia, nullum eſt certius indicium, quam quod, quum tantis rebus præfuiſſet, in tanta paupertate deceſſit, ut qui efferretur, vix reliquerit. Quo factum eſt, ut filiæ ejus publice alerentur, & de communi ærario dotibus datis, collocarentur. Deceſſit autem fere poſt annum quartum, quam Themiſtocles Athenis erat expulſus.

IV. PAUSANIAS.

CAP. I.

PAUSANIAS LACEDAEMONIUS, magnus homo, ſed varius in omni genere vitæ fuit: nam ut virtutibus eluxit, ſic vitiis eſt obrutus. Hujus illuſtriſſimum eſt prælium apud Platæas: namque illo duce Mardonius ſatrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Perſarum & manu fortis & conſilii plenus, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus eſt, eoque ipſe dux cecidit prælio. Qua victoria elatus plurima miſcere cœpit, & majora concupiſcere. Sed primum in eo eſt reprehenſus, quod ex præda tripodem aureum Delphis poſuiſſet, epigrammate ſcripto, in quo erat hæc ſententia: SUO DUCTU BARBAROS APUD PLATÆAS ESSE DELETOS, EJUSQUE VICTORIÆ ERGO APOLLINI DONUM DEDISSE. Hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt, neque aliud ſcripſerunt, quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Perſæ erant victi.

CAP. II.

Poſt id prælium, eundem Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum atque Helleſpontum miſerunt, ut ex his regionibus barbarorum præſidia depelleret. Pari felicitate in ea re uſus, elatius ſe gerere cœpit, majoreſque appetere res. Nam quum, Byzantio expugnato, cepiſſet complures Perſarum nobiles, atque in his nonnullos regis propinquos, hos clam Xerxi remiſit, ſimulans ex vinculis publicis effugiſſe; & cum his Gongylum Eretrienſem, qui litteras Re-

gi

gi redderet, in quibus hæc fuisse scripta Thucydides memoriæ prodidit. *Pausanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit, seque tecum affinitate conjungi cupit: quare, si tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum. Id si feceris, & Spartam, & ceteram Græciam sub tuam potestatem se, adjuvante te, redacturum pollicetur. His de rebus si quid geri volueris, certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur.* Rex tot hominum salute, tam sibi necessariorum, magnopere gavisus, confestim cum epistola Artabazum ad Pausaniam mittit. In qua eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei a se repulsam laturum. Hujus Pausanias voluntate cognita, alacrior ad rem gerendam factus, in suspicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto domum revocatus, accusatus capitis, absolvitur; multatur tamen pecunia: quam ob caussam ad classem remissus non est.

CAP. III.

At ille post non multo sua sponte ad exercitum rediit, & ibi non callida, sed dementi ratione, cogitata patefecit. Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veste Medica: satellites Medi & Ægyptii sequebantur: epulabatur more Persarum luxuriosius, quam, qui aderant, perpeti possent: aditum petentibus conveniendi non dabat: superbe respondebat, & crudeliter imperabat: Spartam redire nolebat: Golonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia cum patriæ, tum sibi inimica capiebat. Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum cum scytala miserunt: in qua more illorum erat scriptum, *nisi domum reverteretur, se capitis eum damnaturos.* Hoc nuntio commotus, sperans se etiam pecunia & potentia instans periculum posse depellere, domum rediit. huc ut venit, ab ephoris in vincula publica conjectus est. licet enim legibus eorum cuivis ephoro hoc facere regi. hinc tamen se expedivit. neque eo magis carebat suspicione. nam opinio manebat, eum cum rege habere societatem. Est genus quoddam hominum, quod *Helotes* vocatur, quo

quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, servorumque munere fungitur. hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere judicari: sed exspectandum, dum se ipsa res aperiret.

CAP. IV.

Interim Argilius quidam adolescentulus, quem puerum Pausanias amore Venereo dilexerat, quum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum rediisset, qui super tali caussa eodem missi erant: vincula epistolæ laceravit, signoque detracto, cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistola, quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem Pausaniamque convenerant. Has ille litteras ephoris tradidit. Non est prætereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc loco. nam ne hujus quidem indicio impulsi sunt, ut Pausaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset. Itaque huic indici, quid fieri vellent, præceperunt. Fanum Neptuni est Tænari, quod violari nefas putant Græci. Eo ille index confugit: in ara consedit. Hanc juxta locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex ephoris quidam descenderunt. Pausanias, ut audivit, Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit: quem quum supplicem Dei videret in ara sedentem, quærit, caussæ quid sit tam repentino consilio. Huic ille, quid ex litteris comperisset, aperit. Tanto magis Pausanias perturbatus orare cœpit, ne enuntiaret, nec se, meritum de illo optime, proderet. Quod si eam veniam sibi dedisset, tantisque implicitum rebus sublevasset, magno esse ei præmio futurum.

CAP. V.

His rebus ephori cognitis, satius putaverunt in urbe eum comprehendi. Quo quum essent profecti, & Pausanias placato Argilio, ut putabat, Lacedæmonem reverteretur; in itinere,

quum jam in eo esset, ut comprehenderetur, e vultu cujusdam ephori, qui eum admonere cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam qui sequebantur, in ædem Minervæ, quæ Chalciœcus vocatur, confugit. Hinc ne exire posset, statim ephori valvas ejus ædis obstruxerunt, tectumque sunt demoliti, quo facilius sub divo interiret. Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse, eamque jam magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis, ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic quum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflavit. Cujus mortui corpus quum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi qui ad supplicium essent dati, displicuit pluribus: & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde posterius Dei Delphici responso erutus, atque eodem loco sepultus, ubi vitam posuerat.

V. CIMON.

CAP. I.

CIMON MILTIADIS F. ATHENIENSIS, duro admodum initio usus est adolescentiæ. Nam quum pater ejus litem æstimatam populo solvere non potuisset, ob eamque caussam in vinculis publicis decessisset, Cimon eadem custodia tenebatur, neque legibus Atheniensibus emitti poterat, nisi pecuniam, qua pater mulctatus esset, solvisset. Habebat autem in matrimonio sororem germanam suam, nomine Elpinicem: non magis amore, quam more, ductus: nam Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generosus, quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. Is quum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam prohi-

habere posset; seque Calliæ nupturam, si ea, quæ polliceretur, præstitisset.

CAP. II.

Tali modo custodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim satis eloquentiæ, summam liberalitatem, magnam prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre a puero in exercitibus fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum in sua tenuit potestate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit, oppidum Amphipolim constituit, eoque decem millia Atheniensium in coloniam misit. Idem iterum apud Mycalen Cypriorum & Phœnicum ducentarum navium classem devictam cepit. Eodemque die pari fortuna in terra usus est. Namque hostium navibus captis, statim ex classe copias suas eduxit, barbarorum uno concursu maximam vim prostravit. Qua victoria, magna præda potitus, quum domum reverteretur, quod jam nonnullæ insulæ, propter acerbitatem imperii, defecerant, bene animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius se gesserat, vacuefecit, sessores veteres urbe insulaque ejecit, agros civibus divisit. Thasios, opulentia fretos, suo adventu fregit. His ex manubiis Athenarum arx, qua ad meridiem vergit, est ornata.

CAP. III.

Quibus rebus quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus ceterique Atheniensium principes: nam testarum suffragiis, quod illi *ostracismum* vocant, decem annorum exilio mulctatus est. Cujus facti celerius Athenienses, quam ipsum, pœnituit. Nam quum ille forti animo invidiæ ingratorum civium cessisset, bellumque Lacedæmonii Atheniensibus indixissent, confestim notæ ejus virtutis desiderium consecutum est. Itaque post annum quintum, quam expulsus erat, in patriam revocatus est. Ille, quod hospitio Lacedæmoniorum utebatur, satius existimans contendere Lacedæmonem, sua sponte est profe-

ejus, pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit. Post, neque ita multo, Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, quum ejus majorem partem insulæ devicisset, in morbum implicitus, in oppido Citio est mortuus.

CAP. IV.

Hunc Athenienses non solum in bello, sed in pace, diu desideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, quum compluribus locis prædia hortosque haberet, ut nunquam in eis custodem imposuerit fructus servandi gratia, ne quis impediretur, quo minus ejus rebus, quibus quisque vellet, frueretur. Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis ejus indigeret, haberet quod statim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe, quum aliquem offensum fortuna, videret minus bene vestitum, suum amiculum dedit. Quotidie sic cœna ei coquebatur, ut quos invocatos vidisset in foro, omnes devocaret: quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit: multos locupletavit: complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur, non reliquissent, suo sumtu extulit. Sic se gerendo, minime est mirandum, si & vita ejus fuit secura, & mors acerba.

VI. LYSANDER.

CAP. I.

LYSANDER LACEDÆMONIUS magnam reliquit sui famam, magis felicitate, quam virtute partam. Athenienses enim in Peloponnesios sexto & vicesimo anno bellum gerentes confecisse, apparet. Id qua ratione consecutus sit, latet. Non enim virtute sui exercitus, sed immodestia factum est adversariorum: qui quod dicto audientes imperatoribus suis non erant, dispalati in agris, relictis navibus, in hostium venerunt potestatem. Quo facto Athenienses se Lacedæmoniis dediderunt. Hac victoria Lysander elatus, quum antea semper factiosus, audaxque fuisset, sic sibi indulsit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam quum hanc caussam Lacedæ-

cedæmonii dictitaſſent ſibi eſſe belli, ut Athenienſium impotentem dominationem refringerent, poſtquam apud Ægos flumen Lyſander claſſis hoſtium eſt potitus, nihil aliud molitus eſt, quam ut omnes civitates in ſua teneret poteſtate, quum id ſe Lacedæmoniorum cauſſa facere ſimularet. Namque undique, qui Athenienſium rebus ſtuduiſſent, ejectis, decem delegerat in unaquaque civitate, quibus ſummum imperium poteſtatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur, niſi qui aut ejus hoſpitio contineretur, aut ſe illius fore proprium fide confirmarat.

CAP. II.

Ita decemvirali poteſtate in omnibus urbibus conſtituta, ipſius nutu omnia gerebantur. cujus de crudelitate ac perfidia ſatis eſt, unam rem, exempli gratia, proferre, ne de eodem plura enumerando defatigemus lectores. Victor ex Aſia quum reverteretur, Thaſumque divertiſſet, quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienſes, proinde ac ſi iidem firmiſſimi ſolerent eſſe amici, qui conſtantes fuiſſent inimici, eam pervertere concupivit. Vidit autem, niſi in eo occultaſſet voluntatem, futurum ut Thaſii dilaberentur, conſulerentque rebus ſuis ****.

CAP. III.

Itaque decemviralem ſuam poteſtatem ſui ab illo conſtitutam ſuſtulerunt, quo dolore incenſus iniit conſilia, reges Lacedæmoniorum tollere. ſed ſentiebat, id ſe ſine ope deorum facere non poſſe, quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre conſueverant. Primum Delphos corrumpere eſt conatus. Quum id non potuiſſet, Dodonam adortus eſt. Hinc quoque repulſus, dixit ſe vota ſuſcepiſſe, quæ Jovi Ammoni ſolveret: exiſtimans ſe Afros facilius corrupturum. Hac ſpe quum profectus eſſet in Africam, multum eum antiſtites Jovis fefellerunt: nam non ſolum corrumpi non potuerunt, ſed etiam Legatos Lacedæmona miſerunt, qui Lyſandrum accuſarent, quod ſacerdotes fani corrumpere conatus eſſet. Accuſatus hoc crimine, judicumque abſolutus ſententiis, Orchomeniis miſſus ſubſidio, occiſus eſt a Thebanis apud Haliartum.

tum. Quam vere de eo foret judicatum, oratio indicio fuit, quæ post mortem in domo ejus reperta est, in qua suadet Lacedæmoniis, ut regia potestate dissoluta, ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum: sed ita scripta, ut deorum videretur congruere sententiæ, quam ille se habiturum, pecuniâ fidens, non dubitabat. Hanc ei scripsisse Cleon Halicarnasseus dicitur.

CAP. IV.

Atque hoc loco non est prætereundum factum Pharnabazi, satrapis regii. Nam quum Lysander præfectus classis in bello multa crudeliter avareque fecisset, deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse perlatum, petiit a Pharnabazo, ut ad ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset, sociosque tractasset, deque ea re accurate scriberet: magnam enim ejus auctoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur: librum gravem multis verbis conscripsit, in quo summis eum fert laudibus. Quem quum legisset probassetque, dum obsignatur, alterum pari magnitudine, tanta similitudine, ut discerni non posset, signatum subjecit, in quo accuratissime ejus avaritiam perfidiamque accusarat. Hinc Lysander domum quum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quæ voluerat, dixerat, testimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. Hunc, submoto Lysandro, quum ephori cognossent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

VII. ALCIBIADES.

CAP. I.

ALCIBIADES CLINIÆ F. ATHENIENSIS. In hoc natura, quid efficere posset, videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil eo fuisse excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus. Natus in amplissima civitate, summo genere, omnium ætatis suæ multo formosissimus, ad omnes res aptus, consiliique plenus. Namque Imperator fuit summus & mari & terra. disertus, ut inprimis dicendo valeret: quod tanta erat

erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere. dives; quum tempus posceret, laboriosus, patiens, liberalis, splendidus, non minus in vita, quam victu: affabilis, blandus, temporibus callidissime inserviens. Idem, simul ac se remiserat, neque caussa suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur: ut omnes admirarentur, in uno homine tantam inesse dissimilitudinem, tamque diversam naturam.

CAP. II.

Educatus est in domo Periclis (privignus enim ejus fuisse dicitur) eruditus a Socrate. Socerum habuit Hipponicum, omnium Græcæ linguæ eloquentia ditissimum. ut si ipse fingere vellet, neque plura bona reminisci, neque majora posset consequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adolescentia amatus est a multis more Græcorum: in eis a Socrate, de quo mentionem facit Plato in symposio. Namque eum induxit commemorantem, se pernoctasse cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, ac filius a parente debuerit. Postea quam robustior est factus, non minus multos amavit, in quorum amore, quoad licitum est, odiosa multa delicate jocoseque fecit: quæ referremus, nisi majora potioraque haberemus.

CAP. III.

Bello Peloponnesiaco hujus consilio atque auctoritate Athenienses bellum Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est. Duo præterea collegæ dati, Nicias & Lamachus. Id quum appararetur, prius quam classis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam erat Andocidi. Itaque ille postea Mercurius Andocidis vocitatus est. Hoc quum appareret, non sine magna multorum consensione esse factum, quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina vis in civitate existeret, quæ libertatem opprimeret populi. Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod & potentior & ma-

jor quam privatus, existimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam opera forensi suos reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non solum spem in eo habebant maximam, sed etiam timorem, quod & obesse plurimum & prodesse poterat. Aspergebatur etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur: quod nefas erat more Atheniensium: idque non ad religionem, sed ad conjurationem pertinere existimabatur.

CAP. IV.

Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille metuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat ut, si quid de se agi vellent, potius de præsente quæstio haberetur, quam absens invidiæ crimine accusaretur. Inimici vero ejus quiescendum in præsenti, quia noceri non posse intelligebant, & illud tempus expectandum decreverunt, quo exisset: ut sic absentem aggrederentur. itaque fecerunt. Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. qua de re quum ei nuntius a magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad caussam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciæ bene administrandæ, non parere noluit, & in trierem, quæ ad eum erat deportandum missa, ascendit, ac Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia, crudelitateque erga nobiles, utilissimum ratus impendentem evitare tempestatem, clam se a custodibus subduxit, & inde primum Elidem, deinde Thebas venit. Postquam autem se capitis damnatum, bonis publicatis, audivit, &, id quod usu venerat, Eumolpidas sacerdotes a populo coactos, ut se devoverent, ejusque devotionis quo testatior esset memoria, exemplum in pila lapidea incisum, esse positum in publico; Lacedæmonem demigravit. Ibi, ut ipse prædicare consueverat, non adversus patriam, sed inimicos suos bellum gessit, quod iidem hostes essent civitati.

Nam

Nam quum intelligerent se plurimum prodesse posse reipublicæ, ex ea ejecisse, plusque iræ suæ, quam utilitati communi paruisse. Itaque hujus consilio Lacedæmonii cum Persarum rege amicitiam fecerunt: deinde Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem opera Ioniam a societate averterunt Atheniensium, quo facto multo superiores bello esse cœperunt.

CAP. V.

Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati. Nam quum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt ne caritate patriæ ductus aliquando ab ipsis desciseeret, & cum suis in gratiam rediret. Itaque tempus ejus interficiundi quærere instituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. Erat enim ea sagacitate, ut decipi non posset, præsertim quum animum attendisset ad cavendum. Itaque ad Tissaphernem, præfectum regis Darii, se contulit. Cujus quum in intimam amicitiam pervenisset, & Atheniensium, male gestis in Sicilia rebus, opes senescere, contra Lacedæmoniorum crescere videret: initio cum Pisandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur, & de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem, quo Alcibiades, sensu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. Ab hoc destitutus, primum per Thrasybulum Lycei filium ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum: post suffragante Theramene populiscito restituitur, parique absens imperio præficitur, simul cum Thrasybulo & Theramene. Horum in imperio tanta commutatio rerum facta est, ut Lacedæmonii, qui paullo ante victores viguerant, perterriti pacem peterent. Victi enim erant quinque præliis terrestribus, tribus navalibus: in quibus ducentas naves triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas præterea urbes Græcas, quæ in ora sitæ sunt Asiæ: quarum expugnarant complures, in his Byzantium. neque minus multas consilio ad amicitiam adjun-

junxerant, quod in captos clementia fuerant usi. Inde præda onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis Athenas venerunt.

CAP. VI.

His quum obviam universa civitas in Pyræeum descendisset, tanta fuit omnium expectatio visendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac si solus advenisset. Sic enim populo erat persuasum, & adversas superiores, & præsentes secundas res accidisse ejus opera. Itaque & Siciliæ amissum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ suæ tribuebant, quod talem virum e civitate expulissent. Neque id sine caussa arbitrari videbantur. Nam postquam exercitui præesse cœperat, neque terra, neque mari hostes pares esse potuerant. Hic ut navi egressus est, quamquam Theramenes & Thrasybulus eisdem rebus præfuerant, simulque venerant in Piræeum, tamen illum unum omnes prosequebantur, & id quod nunquam antea usu venerat, nisi Olympiæ victoribus, coronis aureis æneisque vulgo donabatur. Ille lacrimans talem benevolentiam civium suorum accipiebat, reminiscens pristini temporis acerbitatem. Postquam astu venit, concione advocata sic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus casum lacrimarit, inimicumque his se ostenderit, quorum opera Patria pulsus fuerat, proinde ac si alius populus, non ille ipse, qui tum flebat, eum sacrilegii damnasset. Restituta ergo huic sunt publice bona: iidemque illi Eumolpidæ Sacerdotes rursus resacrare sunt coacti, qui eum devoverant: pilæque illæ, in quibus devotio fuerat scripta, in mare præcipitatæ.

CAP. VII.

Hæc Alcibiadi lætitia non nimis fuit diuturna. Nam quum ei omnes essent honores decreti, totaque respublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur; & ipse postulasset, ut duo sibi collegæ darentur, Thrasybulus & Adimantus, neque id negatum esset: classe jam in Asiam profectus, quod apud Cymen minus ex sententia rem gesserat, in invidiam recidit. Nihil enim eum non efficere posse ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minus prospere gesta

ejus

ejus culpæ tribuerent, quum eum aut negligenter, aut malitiose fecisse loquerentur, sicut tum accidit. Nam corruptum a rege capere Cymen noluisse, arguebant. Itaque huic maxime putamus malo fuisse nimiam opinionem ingenii atque virtutis. Timebatur enim non minus, quam diligebatur: ne secunda fortuna, magnisque opibus elatus, tyrannidem concupisceret. Quibus rebus factum est, ut absenti magistratum abrogarent, & alium in ejus locum substituerent. Id ille ut audivit, domum reverti noluit, & se Pactyen contulit, ibique tria castella communivit, Bornos, Bysanthen, Neontichos: manuque collecta primus Græciæ civitatis in Thraciam introiit, gloriosius existimans barbarorum præda locupletari, quam Grajorum. Qua ex re creverat cum fama tum opibus, magnamque amicitiam sibi cum quibusdam regibus Thraciæ pepererat.

Cap. VIII.

Neque tamen a caritate patriæ potuit recedere. Nam quum apud Ægos flumen Philocles prætor Atheniensium classem constituisset suam, neque longe abesset Lysander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus, ut bellum quam diutissime duceret, quod ipsis pecunia a rege suppeditabatur, contra Atheniensibus exhaustis, præter arma & naves, nihil erat super: Alcibiades ad Atheniensium venit exercitum, ibique præsente vulgo agere cœpit: si vellent, se coacturum Lysandrum aut dimicare aut pacem petere: Lacedæmonios eo nolle confligere classe, quod pedestribus copiis plus quam navibus valerent: sibi autem esse facile, Seuthen regem Thracum deducere, ut eos terra depelleret: quo facto, necessario aut classe conflicturos, aut bellum composituros. Id etsi vere dictum Philocles animadvertebat, tamen postulata facere noluit, quod sentiebat, se, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum: & si quid secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore: contra ea, si quid adversi accidisset, se unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, quoniam, inquit, victoriæ patriæ repugnas, illud moneo, juxta hostes castra habeas nautica: periculum est enim, ne immo-

destia militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus. Neque ea res illum fefellit; nam Lysander, quum per speculatores comperisset, vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse, navesque pæne inanes relictas, tempus rei gerendæ non dimisit, eoque impetu totum bellum delevit.

CAP. IX.

At Alcibiades victis Atheniensibus non satis tuta eadem loca sibi arbitratus, penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam occuli posse. falso. Nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias ei fecerunt. qui ea, quæ apportavit, abstulerunt, ipsum capere non potuerunt. Ille cernens nullum locum sibi tutum in Græcia propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Asiam transiit, quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei Grunium dederat in Phrygia castrum, ex quo quinquagena talenta vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis servire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione; sed videbat id sine rege Persarum non posse fieri, ideoque eum amicum sibi cupiebat adjungi. neque dubitabat facile se consecuturum, si modo ejus conveniundi habuisset potestatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare, Lacedæmoniis adjuvantibus, sciebat. id si ei aperuisset, magnam se [ab eo] initurum gratiam videbat.

CAP. X.

Hæc quum moliretur, peteretque a Pharnabazo ut ad regem mitteretur, eodem tempore Critias ceterique tyranni Atheniensium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserunt, qui eum certiorem facerent, *nisi Alcibiadem sustulisset, nihil earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset. Quare si suas res gestas manere vellet, illum persequeretur.* His Laco rebus commotus statuit, accuratius sibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, quæ regi cum Lacedæmoniis essent, irrita futura, nisi Alcibiadem vivum aut mortuum tradidisset. Non tulit hoc

satra-

satrapes, & violare clementiam, quam regis opes minui, maluit. Itaque misit Sysamithren & Bagæum ad Alcibiadem interficiendum, quum ille esset in Phrygia, iterque ad regem compararet. Missi, clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotium, ut eum interficiant. Illi quum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa casam eam, in qua quiescebat, eamque succenderunt, ut incendio conficerent, quem manu superari posse diffidebant. Ille autem ut sonitu flammæ est excitatus, etsi gladius ei erat subductus, familiaris sui subalare telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadia hospes, qui nunquam discedere voluerat. Hunc sequi se jubet, & id quod in præsentia vestimentorum fuit, arripit. His in ignem ejectis, flammæ vim transiit. Quem ut barbari incendium effugisse, [eminus] viderunt, telis missis interfecerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. At mulier, quæ cum eo vivere consuerat, muliebri sua veste contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter quadraginta natus, diem obiit supremum.

Cap. XI.

Hunc infamatum a plerisque, tres gravissimi historici summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui ejusdem ætatis fuit; Theopompus, qui fuit post aliquanto natus; & Timæus: qui quidem duo maledicentissimi, nescio quo modo, in illo uno laudando consenserunt. Nam ea, quæ supra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, quum Athenis splendidissima civitate natus esset, omnes [Athenienses] splendore ac dignitate vitæ superasse: postquam inde expulsus Thebas venerit, adeo studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore corporisque viribus posset æquiparare. omnes enim Bœotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inserviunt. Eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus summa virtus in patientia ponebatur, sic duritiæ se dedisse, ut parsimonia victus atque cultus omnes Lacedæmonios vinceret: fuisse apud Thracas, homines vinolentos, rebusque Venereis deditos;

ditos; hos quoque in his rebus antecessisse: venisse ad Persas, apud quos summa laus esset fortiter venari, luxuriose vivere; horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maxime admirarentur. Quibus rebus effecisse, ut apud quoscunque esset, princeps poneretur, habereturque carissimus. Sed satis de hoc: reliquos ordiamur.

VIII. THRASYBULUS.

CAP. I.

THRASYBULUS LYCI F. ATHENIENSIS. Si per se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito an hunc primum omnium ponam. Illud sine dubio; neminem huic præfero fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore. Nam quod multi voluerunt, pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare; huic contigit, ut a triginta oppressam tyrannis ex servitute in libertatem vindicaret. Sed nescio quo modo, quum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate præcurrerunt. Primum Peloponnesio bello multa hic sine Alcibiade gessit, ille nullam rem sine hoc: quæ ille universa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna: quod in prælii concursu abit res a consilio ad vires, vimque pugnantium. Itaque jure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat, seque his plus valuisse, quam ducis prudentiam, vere potest prædicare. Quare illud magnificentissimum factum proprium est Thrasybuli. nam quum triginta tyranni, præpositi a Lacedæmoniis, servitute oppressas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello parserat fortuna, partim patria expulissent, partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se divisissent, non solum princeps, sed & solus initio bellum his indixit.

CAP. II.

Hic enim quum Phylen confugisset, quod est castellum in Attica munitissimum, non plus habuit secum, quam triginta de suis. Hoc initium

tium fuit salutis Actæorum; hoc robur libertatis clarissimæ civitatis. Neque vero hic non contemtus est primo a tyrannis, atque ejus solitudo. quæ quidem res & illis contemnentibus, pernicii; & huic despecto, saluti fuit. hæc enim illos ad persequendum segnes, hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet: *Nihil in bello oportere contemni.* nec sine caussa dici: *Matrem timidi flere non solere.* Neque tamen pro opinione Thrasybuli auctæ sunt opes. Nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. Hinc in Piræeum transiit, Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti: ab eaque turpiter repulsi, protinus in urbem, armis impedimentisque amissis, refugerunt. Usus est Thrasybulus non minus prudentia, quam fortitudine. nam cedentes violari vetuit. *cives* enim *civibus parcere æquum* censebat. neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit. neminem jacentem veste spoliavit: nil attigit, nisi arma quorum indigebat, & quæ ad victum pertinebant. In secundo prælio cecidit Critias dux tyrannorum, cum quidem exadversus Thrasybulum fortissime pugnaret.

CAP. III.

Hoc dejecto Pausanias venit Atticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thrasybulum & eos, qui urbem tenebant, fecit pacem, his conditionibus: *ne qui præter triginta tyrannos, & decem, qui postea prætores creati, superioris more crudelitatis erant usi, afficerentur exilio: neve bona publicarentur: reipublicæ procuratio populo redderetur:* Præclarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, quum plurimum in civitate posset, legem tulit: *ne quis ante actarum rerum accusaretur, neve mulctaretur:* eamque illi [*legem*] *oblivionis* appellarunt. neque vero hanc tantum ferendam curavit, sed etiam, ut valeret, effecit. Nam quum quidam ex his, qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat, publice prohibuit: & id quod pollicitus erat, præstitit.

CAP.

CAP. IV.

Huic pro tantis meritis honoris corona a populo data est, facta duabus virgulis oleaginis, quæ, quod amor civium, non vis, expresserat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. Bene ergo Pittacus ille, qui septem sapientum numero est habitus, quum ei Mitylenæi multa millia jugerum agri munera darent: *Nolite, oro vos*, inquit, *id mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiscant. quare ex istis nolo amplius, quam centum jugera, quæ & mei animi æquitatem & vestram voluntatem indicent.* Nam parva munera, diutina: locupletia, non propria esse consueverunt. Illa igitur corona contentus Thrasybulus, neque amplius requisivit, neque quemquam honore se antecessisse existimavit. Hic sequenti tempore quum prætor classem ad Ciliciam appulisset, neque satis diligenter in castris ejus agerentur vigiliæ a barbaris, ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus est.

IX. CONON.

CAP. I

CONON ATHENIENSIS Peloponnesio bello accessit ad rempublicam, in eoque ejus opera magni fuit. nam & prætor pedestribus exercitibus præfuit, & præfectus classis res magnas mari gessit. Quas ob caussas præcipuus ei honos habitus est. namque omnibus unus insulis præfuit. in qua potestate Pheras cepit, coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponnesio bello prætor, quum apud Ægos flumen copiæ Atheniensium a Lysandro sunt devictæ. Sed tum abfuit, eoque pejus res administrata est. Nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperator. Itaque nemini erat his temporibus dubium, si adfuisset, illam Atheniensis calamitatem accepturos non fuisse.

CAP. II.

Rebus autem afflictis quum patriam obsideri audisset, non quæsivit, ubi ipse tuto viveret, sed unde præsidio posset esse civibus suis. Itaque contulit se ad Pharnabazum satrapen Ioniæ

&

& Lydiæ, eundemque generum regis & propinquum: apud quem, ut multum gratia valeret, multo labore multisque effecit periculis. Nam quum Lacedæmonii Atheniensibus devictis in societate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant, Agesilaumque bellatum misissent in Asiam, maxime impulsi a Tissapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat societatem: hunc adversus Pharnabazus habitus est imperator, re quidem vera exercitui præfuit Conon, ejusque omnia arbitrio gesta sunt. Hic multum ducem summum Agesilaum impedivit, sæpeque ejus consiliis obstitit. neque vero non fuit apertum, si ille non fuisset, Agesilaum Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum. Qui posteaquam domum a suis civibus revocatus est, quod Bœotii & Athenienses Lacedæmoniis bellum indixerant, Conon nihilo secius apud præfectos regis versabatur, hisque omnibus maximo erat usui.

CAP. III.

Defecerat a rege Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi, quam ceteris, erat apertum. Multis enim magnisque meritis apud regem, etiam quum in officio non maneret, valebat. Neque id mirandum, si non facile ad credendum inducebatur, reminiscens ejus se opera Cyrum fratrem superasse. Hujus accusandi gratia Conon a Pharnabazo ad regem missus, posteaquam venit, primum ex more Persarum ad Chiliarchum, qui secundum gradum imperii tenebat, Tithraustem accessit, *seque* ostendit *cum rege colloqui velle.* nemo enim sine hoc admittitur. Huic ille, *nulla,* inquit, *mora est: sed tu delibera, utrum colloqui malis, an per literas agere, quæ cogitas: necesse est enim, si in conspectum veneris, venerari te regem. quod* προσκυνεῖν *illi vocant. Hoc si tibi grave est, per me nihilo secius editis mandatis conficies, quod studes.* Tum Conon: *Enimvero,* inquit, *non est grave quemvis honorem habere regi: sed vereor ne civitati meæ sit opprobrio, si, quum ex ea sim profectus, quæ ceteris gentibus imperare consueverit, potius barbarorum, quam illius, more fungar.* Itaque huic, quæ volebat, scripta tradidit.

CAP.

CAP. IV.

Quibus cognitis, rex tantum auctoritate ejus motus est, ut Tissaphernem hostem judicaverit, & Lacedæmonios bello persequi jusserit, & ei permiserit, quem vellet eligere ad dispensandam pecuniam. id arbitrium Conon *negavit sui esse consilii, sed ipsius, qui optime suos nosse deberet: sed se suadere, Pharnabazo id negotii daret.* Hinc magnis muneribus donatus ad mare est missus, ut Cypriis, & Phœnicibus, ceterisque maritimis civitatibus naves longas imperaret, classemque, qua proxima æstate mare tueri posset, compararet: dato adjutore Pharnabazo, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedæmoniis est nuntiatum, non sine cura rem administrarunt, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum contenderent. Nam ducem fortem & prudentem, regiis opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant: quem neque consilio, neque copiis superare possent. Hac mente magnam contrahunt classem, proficiscuntur Pisandro duce. Hos Conon apud Cnidum adortus magno prælio fugat, multas naves capit, complures deprimit. Qua victoria non solum Athenæ, sed etiam cuncta Græcia, quæ sub Lacedæmoniorum fuerat imperio, liberata est. Conon cum parte navium in patriam venit: muros dirutos a Lysandro, utrosque & Piræei, & Athenarum, reficiendos curat: pecuniæque quinquaginta talenta, quæ a Pharnabazo acceperat, civibus suis donat.

CAP. V.

Accidit huic, quod ceteris mortalibus, ut inconsideratior in secunda, quam in adversa esset fortuna. Nam classe Peloponnesiorum devicta, quum ultum se injurias patriæ putaret, plura concupivit, quam efficere potuit. Neque tamen ea non pia & probanda fuerunt, quod potius patriæ opes augeri, quam regis maluit. Nam quum magnam auctoritatem sibi pugna sua navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset, non solum inter barbaros, sed etiam inter omnes Græciæ civitates, clam dare operam cœpit, ut Ioniam & Æoliam restitueret Atheniensibus. Id quum minus diligenter esset celatum, Tiribazus,

bazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, simulans ad regem eum se mittere velle, magna de re. Hujus nuntio parens quum venisset, in vincula conjectus est: in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli *eum ad regem abductum, ibique periisse* scriptum reliquerunt. Contra ea Dinon historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus credimus, *effugisse*, scripsit: illud addubitat, *utrum Tiribazo sciente, an imprudente sit factum.*

X. DION.

CAP. I.

DION HIPPARINI F. SYRACUSANUS, nobili genere natus, utraque implicatus tyrannide Dionysiorum. Namque ille superior Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matrimonio: ex qua duos filios, Hipparinum & Nysæum, procreavit; totidemque filias, nomine Sophrosynen & Areten. quarum priorem Dionysio filio eidem, cui regnum reliquit, nuptum dedit; alteram, Areten, Dioni. Dion autem præter nobilem propinquitatem, generosamque majorum famam, multa alia ab natura habuit bona. in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, quæ non minimum commendatur: magnas præterea divitias a patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionysio priori, neque minus propter mores, quam affinitatem. Namque etsi Dionysii crudelitas ei displicebat, tamen salvum [esse] propter necessitudinem, magis etiam suorum caussa, studebat. Aderat in magnis rebus: ejusque consilio multum movebatur tyrannus, nisi qua in re major ipsius cupiditas intercesserat. Legationes vero, quæ essent illustriores, per Dionem administrabantur: quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter administrando, crudelissimum nomen *tyranni* sua humanitate tegebat. Hunc a Dionysio missum, Karthaginenses suspexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis sint admirati.

CAP. II.

Neque vero hæc Dionysium fugiebant. Nam quanto esset sibi ornamento, sentiebat. quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum secus diligeret ac filium. qui quidem, quum Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam esset perlata, adolescenti negare non potuit, quin eum arcesseret, quum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, magnaque cum ambitione Syracusas perduxit. Quem Dion adeo admiratus est, atque adamavit, ut se totum ei traderet. Neque vero minus Plato delectatus est Dione. Itaque quum a Dionysio tyranno crudeliter violatus esset, quippe quem venundari jussisset, tamen eodem rediit, ejusdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum incidit Dionysius. quo quum gravi conflictaretur, quæsivit a medicis Dion, *quemadmodum se haberet?* simulque ab his petiit, *si forte majori esset periculo, ut sibi faterentur. Nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno: quod sororis suæ filios ex illo natos partem regni putabat debere habere.* Id medici non tacuerunt, & ad Dionysium filium sermonem retulerunt. quo ille commotus, ne agendi cum eo esset Dioni potestas, patri soporem medicos dare coegit. Hoc æger sumpto, ut somno sopitus, diem obiit supremum.

CAP. III.

Tale initium fuit Dionis & Dionysii simultatis, eaque multis rebus aucta est: sed tamen primis temporibus aliquandiu simulata inter eos amicitia mansit. Quumque Dion non desisteret obsecrare Dionysium, *ut Platonem Athenis arcesseret, & ejus consiliis uteretur*, ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei gessit. eodemque tempore Philistum historicum Syracusas reduxit, hominem amicum non magis tyranno quam tyrannis. Sed de hoc in eo meo libro plura sunt exposita, qui de historicis conscriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut ei persuaserit tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracusanis. a qua voluntate Philisti consilio deterritus, aliquanto crudelior esse cœpit.

CAP. IV.

Qui quidem quum a Dione se superari videret ingenio, auctoritate, amore populi, verens, ne si eum secum haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi, navem ei triremem dedit, qua Corinthum deveheretur: ostendens, se id utriusque facere caussa, ne, quum inter se timerent, alteruter alterum praeoccuparet. Id quum factum multi indignarentur, magnaeque esset invidiae tyranno, Dionysius omnia, quae moveri poterant Dionis, in naves imposuit, ad eumque misit. Sic enim existimari volebat, id se non odio hominis, sed suae salutis fecisse caussa. Postea vero quam audivit eum in Peloponneso manum comparare, sibique bellum facere conari; Areten Dionis uxorem, alii nuptum dedit, filiumque ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus. Nam puero, priusquam pubes esset, scorta adducebantur: vino epulisque obruebatur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. Is usque eo vitae statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater, (namque appositi erant custodes, qui eum a pristino victu deducerent) ut se de superiore parte aedium dejecerit, atque ita interierit. Sed illuc revertor.

CAP. V.

Postquam Corinthum pervenit Dion, & eodem perfugit Heraclides, ab eodem expulsus Dionysio, qui praefectus fuerat equitum: omni ratione bellum comparare coeperunt. Sed non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannis magnarum opum putabatur. Quam ob caussam pauci ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion fretus non tam suis copiis, quam odio tyranni, maximo animo, duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum millibus, profectus oppugnatum, quod omnibus gentibus admirabile est visum, adeo facile perculit, ut post diem tertium, quam Siciliam attigerat, Syracusas introierit. Ex quo intelligi potest, nullum esse imperium tutum, nisi benevolentia munitum. Eo tempore aberat Dionysius, & in Italia classem

opperiebatur, adverſariorum ratus neminem ſine magnis copiis ad ſe venturum: quæ res eum fefellit. Nam Dion iis ipſis, qui ſub adverſarii fuerant poteſtate, regios ſpiritus repreſſit, totiusque ejus partis Siciliæ potitus eſt, quæ ſub poteſtate Dionyſii fuerat: pariquc modo urbis Syracuſarum, præter arcem, & inſulam adjunctam oppido; eoque rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: *Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionyſius, Syracuſas Apollocrates* cui maximam fidem uni habebat Dion.

CAP. VI.

Has tam proſperas, tamque inopinatas res conſecuta eſt ſubita commutatio, quod fortuna ſua mobilitate, quem paullo ante extulerat, demergere eſt adorta. Primum in filium, de quo commemoravi ſupra, ſævitiam ſuam exercuit. Nam quum uxorem reduxiſſet, quæ alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem a perdita luxuria, accepit graviſſimum parens vulnus morte filii: deinde orta diſſenſio eſt inter eum & Heraclidem: qui quidem principatum non concedens, factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates; quorum conſenſu præerat claſſi, quum Dion exercitum pedeſtrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & verſum illum Homeri retulit ex ſecunda rhapſodia, in quo hæc ſententia eſt: *Non poſſe bene geri rempubl. multorum imperiis*. Quod dictum magna invidia conſecuta eſt. Namque aperuiſſe videbatur, ſe omnia in ſua poteſtate eſſe velle. Hanc ille non lenire obſequio, ſed acerbitate opprimere ſtuduit; Heraclidemque, quum Syracuſas veniſſet, interficiendum curavit.

CAP. VII.

Quod factum omnibus maximum timorem injecit. nemo enim illo interfecto ſe tutum putabat. Ille autem, adverſario remoto, licentius eorum bona, quos ſciebat adverſus ſe ſenſiſſe, militibus diſpertivit. Quibus diviſis, quum quotidiani maximi fierent ſumtus, celeriter pecunia deeſſe cœpit: neque quo manus porrigeret, ſuppetebat, niſi amicorum poſſeſſiones. Id hujusmodi erat, ut, quum milites reconciliaſſet, amitteret optimates. Quarum rerum cura fran-

frangebatur, & insuetus male audiendi non æquo animo ferebat, de se ab iis male existimari, quorum paullo ante in cœlum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem, offensa in eum militum voluntate, liberius loquebatur, & *tyrannum non ferendum* dictitabat.

CAP. VIII.

Hæc ille intuens, quum, quemadmodum sedaret, nesciret, & quorsum evaderent, timeret; Callicrates quidam, civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, homo & callidus & ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait: eum [in] magno periculo esse propter offensionem populi, & odium militum: quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi inimicum: quem si invenisset idoneum, facile omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quod inimici ejus diffidenti suos sensus aperturi forent. Tali consilio probato excipit has partes ipse Callicrates, & se armat imprudentia Dionis: ad eum interficiendum socios conquirit. adversarios ejus convenit, conjurationem confirmat. Res multis consciis quæ gereretur, elata refertur ad Aristomachen sororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ conveniunt, cujus de periculo timebant. At ille negat a Callicrate fieri sibi insidias, sed illa, quæ agerentur, fieri præcepto suo. Mulieres nihilo secius Callicratem in ædem Proserpinæ deducunt, ac jurare cogunt, *nihil ab illo periculi fore Dioni.* Ille hac religione non modo [ab incepto] non deterritus, sed ad maturandum concitatus est, verens, ne prius consilium suum aperiretur, quam conata perfecisset.

CAP. IX.

Hac mente proximo die festo, cum a conventu remotum se Dion domi teneret, atque in conclavi edito recubuisset; consciis loca munitiora oppidi tradit, domum custodibus sepit, a foribus qui non discedant, certos præficit: navem triremem armatis ornat, Philostratoque fratri suo tradit: eamque in portu agitari jubet, ut si exercere remiges vellet: cogitans, si forte

consiliis obstitisset fortuna, ut haberet, qua fugeret ad salutem. Suorum autem e numero Zacynthios adolescentes quosdam eligit, cum audacissimos, tum viribus maximis: hisque dat negotium, ad Dionem eant inermes, sic uti conveniendi ejus gratia viderentur venire. hi propter notitiam sunt intromissi. At illi, ut limen ejus intrarunt, foribus obseratis in lecto cubantem invadunt: colligant, fit strepitus, adeo ut exaudiri posset foris. Hic, sicut ante dictum est, quam invisa sit singularis potentia, & miseranda vita, qui se metui, quam amari malunt, cuivis facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, si propitia fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent, quod illi inermes telum foris flagitantes vivum tenebant. cui quum succurreret nemo, Lyco quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit, quo Dion interfectus est.

CAP. X.

Confecta cæde quum multitudo visendi gratia introisset, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. nam celeri rumore dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus displicebat. Hi falsa suspicione ducti, immerentes ut sceleratos occidunt. Hujus de morte ut palam factum est, mirabiliter vulgi mutata est voluntas. Nam qui vivum eum *tyrannum* vocitarant, eundem *liberatorem patriæ tyrannique expulsorem* prædicabant. Sic subito misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine, si possent, ab Acheronte cuperent redimere. Itaque in urbe celeberrimo loco elatus, publice sepulchri monumento donatus est. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus; quartum post annum, quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

XI. IPHICRATES.

CAP. I.

IPHICRATES ATHENIENSIS non tam magnitudine rerum gestarum, quam disciplina militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux, ut non solum ætatis suæ cum primis compararetur, sed

sed ne de majoribus natu quidem quisquam anteponeretur. Multum vero in bello versatus, sæpe exercitibus præfuit; nusquam culpa [sua] male rem gessit, semper consilio vicit; tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. Namque ille pedestria arma mutavit, quum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibus hastis, minutis gladiis uterentur. Ille e contrario peltam pro parma fecit, a quo postea *peltastæ* pedites appellantur; ut ad motus concursusque essent leviores. Hastæ modum duplicavit: gladios longiores fecit. idem genus loricarum mutavit, & pro sertis atque æneis linteas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. nam pondere detracto, quod æque corpus tegeret & leve esset, curavit.

CAP. II.

Bellum cum Thracibus gessit: Seuthen socium Atheniensium in regnum restituit. Apud Corinthum tanta severitate exercitui præfuit, ut nullæ unquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci: in eamque consuetudinem adduxit, ut, quum prœlii signum ab imperatore esset datum, sine ducis opera sic ordinatæ consisterent, ut singuli ab peritissimo imperatore dispositi viderentur. Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit: quod maxime tota celebratum est Græcia. Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit. quo facto magnam adeptus est gloriam. Quum Artaxerxes Ægyptio regi bellum inferre voluit, Iphicratem ab Atheniensibus petivit ducem, quem præficeret exercitui conductitio, cujus numerus duodecim millium fuit. quem quidem sic omni disciplina militari erudivit, ut, quemadmodum quondam *Fabiani* milites Romani appellati sunt, sic *Iphicratenses* apud Græcos in summa laude fuerint. Idem subsidio Lacedæmoniis profectus, Epaminondæ retardavit inceptus: nam nisi ejus adventus appropinquasset, non prius Thebani Sparta abscessissent, quam captam incendio delessent.

CAP. III.

Fuit autem & animo magno, & corpore, imperatoriaque forma, ut ipso aspectu cuivis in-

jiceret admirationem sui. Sed in labore remissus nimis, parumque patiens, ut *Theopompus* memoriæ prodidit: bonus vero civis, fideque magna. quod cum in aliis rebus declaravit, tum maxime in Amyntæ Macedonis liberis tuendis. Namque Eurydice mater Perdiccæ & Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejusque opibus defensa est. Vixit ad senectutem, placatis in se suorum civium animis. Caussam capitis semel dixit, bello sociali, simul cum Timotheo, eoque judicio est absolutus. Menesthea filium reliquit, ex Thressa natum, Coti regis filia. Is quum interrogaretur, utrum pluris patrem matremne faceret; matrem, inquit. Id quum omnibus mirum videretur: at ille, merito, inquit, facio. Nam pater, quantum in se fuit, Thracem me genuit: contra ea mater Atheniensem.

XII. CHABRIAS.

CAP. I.

CHABRIAS ATHENIENSIS. Hic quoque in summis habitus est ducibus: resque multas memoria dignas gessit. Sed ex his elucet maxime inventum ejus in prælio, quod apud Thebas fecit, quum Boeotiis subsidio venisset. Namque in eo victoria fidente summo duce Agesilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere, obnixoque genu scuto, projecta-[que] hasta impetum excipere hostium docuit. Id novum Agesilaus contuens, progredi non est ausus, suosque jam incurrentes tuba revocavit. Hoc usque eo tota Græcia fama celebratum est, ut illo statu Chabrias sibi statuam fieri voluerit, quæ publice ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est, ut postea athletæ, ceterique artifices his statibus in statuis ponendis uterentur, in quibus victoriam essent adepti.

CAP. II.

Chabrias autem multa in Europa bella administravit, quum dux Atheniensium esset: in Ægypto

gypto sua sponte gessit. nam Nectanebum adjutum profectus, regnum ei constituit. Fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Euagoræ adjutor datus: neque prius inde discessit, quam totam insulam bello devinceret. qua ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. Interim bellum inter Ægyptios & Persas conflatum est. Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant; Lacedæmonii cum Ægyptiis, a quibus magnas prædas Agesilaus rex eorum faciebat. Id intuens Chabrias, quum in re nulla Agesilao cederet, sua sponte eos adjutum profectus Ægyptiæ classi præfuit: pedestribus copiis Agesilaus.

CAP. III.

Tum præfecti regis Persiæ legatos miserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses diem certam Chabriæ præstituerunt, quam ante domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos denuntiarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus, quam fuit necesse. Non enim libenter erat ante oculos civium suorum: quod & vivebat laute, & indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriæ comes sit, & libenter de his detrahant, quos eminere videant altius: neque animo æquo pauperes alienam opulentium intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes fecerunt idem: quod tantum se ab invidia putabant futuros, quantum a conspectu suorum recessissent. Itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo. Dissimilis quidem Chares eorum factis & moribus, sed tamen Athenis & honoratus & potens.

CAP. IV.

Chabrias autem periit bello sociali tali modo. Oppugnabant Athenienses Chium. erat in classe Charias privatus, sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat; eumque magis milites, quam qui præerant, aspiciebant. Quæ res ei maturavit mortem. Nam dum primus ilu-

det portum intrare, & gubernatorem jubet eo dirigere navem, ipse sibi perniciei fuit. Quum enim eo penetrasset, ceteræ non sunt secutæ. Quo facto circumfusus hostium concursu, quum fortissime pugnaret, navis rostro percussa cœpit sidere. Hinc refugere quum posset, si se in mare dejecisset, quod suberat classis Atheniensium, quæ exciperet natantis: perire maluit, quam armis abjectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. At ille præstare honestam mortem existimans turpi vitæ, comminus pugnans telis hostium interfectus est.

XIII. TIMOTHEUS.

CAP. I.

TIMOTHEUS, CONONIS F. ATHENIENSIS. Hic a patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus. fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus, neque minus civitatis regendæ. Multa hujus sunt præclare facta, sed hæc maxime illustria. Olynthios & Byzantios bello subegit. Samum cepit, in qua oppugnanda superiore bello Athenienses mille & ducenta talenta consumserant. id ille sine ulla publica impensa populo restituit. Adversum Cotym bella gessit, ab eoque mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit. Cyzicum obsidione liberavit, Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est: a quo quum Laco pecuniam numeratam accepisset, ille cives suos agro atque urbibus augeri maluit, quam id sumere, cujus partem domum suam ferre posset. Itaque accepit Crithoten & Sestum.

CAP. II.

Idem classi præfectus circumvehens Peloponnesum, Laconicam populatus, classem eorum fugavit. Corcyram sub imperium Atheniensium redegit: sociosque idem adjunxit Epirotas, Athamanas, Chaonas, omnesque eas gentes, quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione destiterunt, & sua sponte Athe-

Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt; pacemque his legibus constituerunt, ut Athenienses mari duces essent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum aræ PACI publice sint factæ, eique deæ pulvinar sit institutum. Cujus laudis ut memoria maneret, Timotheo publice statuam in foro posuerunt: qui honos huic uni ante hoc tempus contigit: ut, quum patri populus statuam posuisset, filio quoque daret. Sic juxta posita recens filii, veterem patris renovavit memoriam.

CAP. III.

Hic quum esset magno natu, & magistratus gerere desisset, bello Athenienses undique premi sunt cœpti. Defecerat Samus: descierat Hellespontus: Philippus jam tum valens [Macedo] multa moliebatur: cui oppositus Chares quum esset, non satis in eo præsidii putabatur. Fit Menestheus prætor, filius Iphicratis, gener Timothei, & ut ad bellum proficiscatur, decernitur. Huic in consilium dantur duo usu sapientiaque præstantes [quorum consilio uteretur] pater & socer: quod in his tanta erat auctoritas, ut magna spes esset, per eos amissa posse recuperari. Hi quum Samum profecti essent, & eodem Chares, adventu eorum cognito, cum suis copiis proficisceretur, ne quid absente se gestum videretur: accidit, quum ad insulam appropinquarent, ut magna tempestas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, suam classem suppresserunt. At ille temeraria usus ratione non cessit majorum natu auctoritati: & ut in sua navi esset fortuna, quo contenderat, pervenit: eodemque ut sequerentur, ad Timotheum & Iphicratem nuntium misit. Hinc male re gesta, compluribus amissis navibus, eodem, unde erat profectus, se recepit, literasque Athenas publice misit, sibi proclive fuisse Samum capere, nisi a Timotheo & Iphicrate desertus esset. Ob eam rem in crimen vocabantur. Populus acer, suspicax, mobilis, adversarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accusantur proditionis. Hoc judicio damnatur Timotheus, lisque ejus æstimatur centum talentis. Ille odio ingratæ civitatis coactus, Chalcidem se contulit.

CAP.

CAP. IV.

Hujus post mortem quum populum judicii sui pœniteret, multæ novem partes detraxit, & decem talenta Cononem filium ejus ad muri quandam partem reficiendam jussit dare, in quo fortunæ varietas est animadversa. Nam quos avus Conon muros ex hostium præda patriæ restituerat, eosdem nepos, cum summa ignominia familiari reficere coactus est. Timothei autem moderatæ sapientisque vitæ quum pleraque possimus proferre testimonia, uno erimus contenti; quod ex eo facile conjici poterit, quam charus suis fuerit. Quum Athenis adolescentulus caussam diceret, non solum amici privatique hospites ad eum defendendum convenerunt, sed etiam in eis Jason tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentissimus. Hic quum in patria sine satellitibus se tutum non arbitraretur, Athenas sine ullo præsidio venit: tantique hospitem fecit, ut mallet se capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deesse. Hunc adversus tamen Timotheus postea populi jussu bellum gessit: patriæque sanctiora jura, quam hospitii, esse duxit. Hæc extrema fuit ætas imperatorum Atheniensium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei: neque post illorum obitum quisquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

XIV. DATAMES.

CAP. I.

Venio nunc ad fortissimum virum, maximique consilii, omnium barbarorum: exceptis duobus Karthaginiensibus, Hamilcare, & Hannibale, de quo hoc plura referemus: quod & obscuriora sunt ejus gesta pleraque, & ea, quæ prospere ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, quo tantum non omnes superabat, acciderunt, quorum nisi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. DATAMES patre Camissare, natione Care, matre Scythissa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem, eorum, qui regiam tuebantur. Pater ejus Camissares

ſares quod & manu fortis & bello ſtrenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam partem Ciliciæ juxta Cappadociam, quam incolunt Leucoſyri. Datames militare munus fungens primum, qualis eſſet, aperuit in bello, quod rex adverſus Caduſios geſſit. Namque hic multis millibus regiorum interfectis, magni fuit ejus opera: quo factum eſt, ut, quum in eo bello cecidiſſet Camiſſares, paterna ei traderetur provincia.

CAP. II.

Pari ſe virtute poſtea præbuit, quum Autophradates juſſu regis bello perſequeretur eos, qui defecerant. Namque ejus opera hoſtes, quum caſtra jam intraſſent, profligati ſunt, exercitusque reliquus conſervatus regis eſt: qua ex re majoribus rebus præeſſe cœpit. Erat eo tempore Thyus dynaſtes Paphlagoniæ, antiquo genere natus a Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello a Patroclo interfectum ait. Is regi dicto audiens non erat: quam ob cauſſam bello eum perſequi conſtituit, eique rei præfecit Datamen propinquum Paphlagonis: namque ex fratre & ſorore erant nati: quam ob cauſſam Datames omnia primum experiri voluit, ut ſine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem quum veniſſet ſine præſidio, quod ab amico nullas vereretur inſidias, pæne interiit: nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis. ea, quid ageretur, reſciit, filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. in quo quum ab Ariobarzane præfecto Lydiæ & Ioniæ totiusque Phrygiæ deſertus eſſet, nihilo ſegnius perſeveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore & liberis.

CAP. III.

Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipſe, perveniret, dedit operam. Itaque omnibus inſciis, eo, ubi erat rex, venit: poſteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie, quod & niger, & capillo longo, barbaque erat promiſſa, optima veſte texit, quam ſatrapae regii gerere conſueverant: ornavitque etiam torque, & armillis aureis, ceteroque regio cultu:

cultu: ipse agresti duplici amiculo circumdatus, hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, sinistra copulam, qua vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam captam duceret. Quem quum omnes prospicerent propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus, fuit non nemo, qui agnosceret Thyum, regique nuntiaret. Primo non accredidit. Itaque Pharnabazum misit exploratum: a quo ut rem gestam comperit, statim admitti jussit, magnopere delectatus cum facto, tum ornatu: inprimis quod nobilis rex in potestatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamen donatum ad exercitum misit, qui tum contrahebatur duce Pharnabazo & Tithrauste ad bellum Ægyptium, parique eum, atque illos, imperio esse jussit. Postea vero quam Pharnabazum rex revocavit, illi summa imperii tradita est.

CAP. IV.

Hic quum maximo studio compararet exercitum, Ægyptumque proficisci pararet, subito a rege litteræ sunt ei missæ, ut Aspim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat. quæ gens jacet supra Ciliciam, confinis Cappadociæ. Namque Aspis saltuosam regionem, castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non parebat; sed etiam finitimas regiones vexabat, & quæ regi portarentur, abripiebat. Datames, etsi longe aberat ab his regionibus, & a majore re abstrahebatur, tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus, navem conscendit: existimans, id quod accidit, facilius se imprudentem parva manu oppressurum, quam paratum, quamvis magno exercitu. Hac delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter faciens, Taurum transiit, eoque, quo studuerat, venit: quærit, quibus locis sit Aspis: cognoscit haud longe abesse, profectumque eum venatum. quem dum speculatur, adventus ejus caussa cognoscitur. Pisidas, cum iis, quos secum habebat, ad resistendum Aspis comparat. Id Datames ubi audivit, arma sumit, suosque sequi jubet: ipse equo concitato ad hostem vehitur. quem procul Aspis conspiciens ad

se

fe ferentem, pertimefcit, atque a conatu refiftendi deterritus, fefe dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum tradit Mithridati.

CAP. V.

Hæc dum geruntur, Artaxerxes reminifcens, a quanto bello, ad quam parvam rem principem ducum mififfet, fe ipfe reprehendit, & nuntium ad exercitum Acen mifit, quod nondum Datamem profectum putabat, qui diceret, ne ab exercitu difcederet. Hic priusquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit, qui Afpim ducebant. Qua celeritate quum magnam benevolentiam regis Datames confecutus effet, non minorem invidiam aulicorum excepit, qui illum unum pluris, quam fe omnes, fieri videbant. Quo facto cuncti ad eum opprimendum confenferunt. Hæc Pandates, gazæ cuftos regiæ, amicus Datami, perfcripta ei mittit. in quibus docet, *eum magno fore periculo, fi quid illo imperante in Ægypto adverfi accidiffet. Namque eam effe confuetudinem regiam, ut cafus adverfos hominibus tribuant, fecundos fortunæ fuæ. quo fieri, ut facile impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male gefta nuntientur. Illum hoc majore fore in difcrimine, quod quibus rex maxime obediat, eos habeat inimiciffimos.* Talibus ille litteris cognitis, quum jam ad exercitum Acen veniffet, quod non ignorabat ea vere fcripta, defcifcere a rege conftituit: neque tamen quicquam fecit, quod fide fua effet indignum. Nam Mandroclem Magnetem exercitui præfecit: ipfe cum fuis in Cappadociam difcedit; conjunctamque huic Paphlagoniam occupat; celans, qua voluntate effet in regem: clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas fuis tuendas tradit.

CAP. VI.

Sed hæc propter hiemale tempus minus profpere procedebant. Audit Pifidas quafdam copias adverfus fe parare. filium eo Arfideum cum exercitu mittit. Cadit in prælio adolefcens; proficifcitur eo pater, non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepiffet; quod prius ad hoftem pervenire cupiebat, quam de re male gefta fama ad fuos perveniret: ne cognita filii

filii morte animi debilitarentur militum. Quo contenderat, pervenit, hisque locis castra ponit, ut neque circuiri multitudine adversariorum posset, neque impediri, quo minus ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes socer ejus, præfectus equitum. Is desperatis generi rebus ad hostes transfugit. Id Datames ut audivit, sensit, si in turbam exiisset, ab homine tam necessario se relictum, futurum ut ceteri consilium sequerentur. in vulgus edit: suo jussu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus interficeret hostes. quare relinqui eum non par esse, sed omnes confestim sequi. quod si animo strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possent resistere, quum & intra vallum & foris cæderentur. Hac re probata, exercitum educit, Mithrobarzanem persequitur. qui tantum quod ad hostes pervenerat, Datames signa inferri jubet. Pisidæ nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide compositoque fecisse, ut recepti, essent majori calamitati. Primum eos adoriuntur. Illi quum, quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti sunt cum eis pugnare, ad quos transierant; ab hisque stare, quos reliquerant. quibus quum neutri parcerent, celeriter sunt concisi. Reliquos Pisidas resistentes Datames invadit: primo impetu pellit, fugientes persequitur, multos interficit, castra hostium capit. Tali consilio uno tempore & proditores perculit, & hostes profligavit: & quod ad perniciem fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum usquam legimus.

CAP. VII.

Ab hoc tamen viro Scisinas maximo natu filius descivit, ad regemque transiit, & de defectione patris detulit. quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intelligebat sibi cum viro forti ac strenuo negotium esse, qui, quum cogitasset, facere auderet, & prius cogitare, quam conari, consuesset; Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare posset saltum, in quo Ciliciæ portæ sunt sitæ, Datames præoccupare studuit. Sed tam subito copias contrahere non potuit.

tuit. a qua re depulsus, cum ea manu, quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circuiretur ab hostibus, neque præteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur: & si dimicare cum eo vellet, non multum obesse multitudo hostium suæ paucitati posset.

CAP. VIII.

Hæc etsi Autophradates videbat, tamen statuit congredi, quam cum tantis copiis refugere, aut tam diu uno loco sedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, quos illi Cardacas appellant; ejusdemque generis III. funditorum. Præterea Cappadocum octo, Armeniorum decem; Paphlagonum quinque, Phrygum decem, Lydorum quinque, Aspendiorum & Pisidarum circiter tria, Cilicum duo, Captianorum totidem, ex Græcia conductorum tria [millia]: levis armaturæ maximum numerum. Has adversus copias spes omnis consistebat Datami in se locique natura; namque hujus partem non habebat vicesimam militum. Quibus fretus conflixit, adversariorumque multa millia concidit; quum de ipsius exercitu non amplius hominum mille cecidisset. Quam ob caussam postero die tropæum posuit, quo loco pridie pugnatum erat. Hinc quum castra movisset, semperque inferior copiis, superior omnibus præliis discederet: quod nunquam manum consereret, nisi quum adversarios locorum angustiis clausisset; quod perito regionum callideque cogitanti sæpe accidebat: Autophradates, quum bellum duci majore regis calamitate, quam adversariorum, videret, ad pacem amicitiamque hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret. Quam ille etsi fidam non fore putabat, tamen conditionem accepit, seque ad Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic bellum, quod rex adversus Datamen susceperat, sedatum. Autophradates in Phrygiam se recepit.

CAP. IX.

At rex, quod implacabile odium in Datamem susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, insidiis interficere studuit. quas ille plerasque vitavit. Sicut quum nunciatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in amico-

rum erant numero: de quibus, quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit. experiri voluit verum falſumne eſſet relatum. Itaque eo profectus eſt, quo itinere futuras inſidias dixerant. Sed elegit corpore & ſtatura ſimillimum ſui, eique veſtitum ſuum dedit, atque eo loco ire, quo ipſe conſueverat, juſſit. Ipſe autem ornatu [veſtituque] militari inter corporis cuſtodes iter facere cœpit. At inſidiatores, poſtquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque veſtitu, in eum faciunt impetum, qui ſuppoſitus erat. Prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati eſſent facere, quod ipſum vidiſſent. Ipſe, ut concurrentes inſidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc idem quum univerſi feciſſent, priusquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt.

CAP. X.

Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus eſt Mithridatis, Ariobarzanis filii, dolo. Namque is pollicitus eſt regi, ſe eum interfecturum, ſi ei rex permitteret, ut, quodcunque vellet, liceret impune facere: fidemque de ea re, more Perſarum, dextra dediſſet. Hanc ut accepit a rege miſſam, copias parat, & abſens amicitiam cum Datame facit, regis provincias vexat, caſtella expugnat, magnas prædas capit: quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamem mittit. pari modo complura caſtella ei tradit. Hæc diu faciendo, perſuaſit homini, ſe infinitum adverſus regem ſuſcepiſſe bellum; quum nihilo magis, ne quam ſuſpicionem illi præberet inſidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in conſpectum venire ſtuduit. Sic abſens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, ſed odio communi, quod erga regem ſuſceperant, contineri viderentur.

CAP. XI.

Id quum ſatis ſe confirmaſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamem, tempus eſſe majores exercitus parari, bellum cum ipſo rege ſuſcipi: de qua re, ſi ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus ſumitur, locuſque quo conveniretur.

Huic

Huic Mithridates cum uno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribusque locis separatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipso autem colloquendi die, utrique, locum qui explorarent, atque ipsos scrutarentur, mittunt. Deinde ipsi sunt congressi. Hic quum aliquandiu in colloquio fuissent, & diversi discessissent, jamque procul Datames abesset: Mithridates priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pareret, in eundem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat impositum, resedit, ut si a lassitudine cuperet acquiescere: Datamemque revocavit, simulans se quiddam in colloquio esse oblitum. Interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina veste texit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse, locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. Quem quum digito monstraret, & ille conspiceret, aversum ferro transfixit: priusque, quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita vir, qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

XV. EPAMINONDAS.

Cap. I.

Epaminondas Polymni F. Thebanus. De hoc priusquam scribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant; neve ea, quæ ipsis leviora sunt, pari modo apud ceteros fuisse arbitrentur. Scimus enim musicen nostris moribus abesse a principis persona, saltare vero etiam in vitiis poni: quæ omnia apud Græcos & grata, & laude digna ducuntur. Quum autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere ejus: deinde quibus disciplinis & a quibus sit eruditus: tum de moribus, ingeniique facultatibus, & si qua alia digna memoria erunt: postremo de rebus gestis, quæ a plurimis omnium anteponuntur virtutibus.

CAP. II.

Natus igitur patre, quo diximus, honesto genere, pauper jam a majoribus relictus. Eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. nam & citharizare, & cantare ad chordarum sonum doctus est a Dionysio: qui non minore fuit in musicis gloria, quem Damon, aut Lamprus; quorum pervulgata sunt nomina: [carmina] cantare tibiis ab Olympiodoro, saltare a Calliphrone. At Philosophiæ præceptorem habuit Lysim Tarentinum, Pythagoreum: cui quidem sic fuit deditus, ut adolescens tristem & severum senem omnibus æqualibus suis in familiaritate antepofuerit: neque prius eum a se dimiserit, quam in doctrinis tanto antecesserit condiscipulos, ut facile intelligi posset, pari modo superaturum omnes in ceteris artibus. Atque hæc ad nostram consuetudinem sunt levia, & potius contemnenda: at in Græcia utique olim magnæ laudi erant. Postquam ephebus factus est, & palæstræ dare operam cœpit, non tam magnitudini virium servivit, quam velocitati. illam enim ad athletarum usum, hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum currendo & luctando, ad eum finem, quoad stans complecti posset, atque contendere. In armis plurimum studii consumebat.

CAP. III.

Ad hanc corporis firmitatem plurima etiam animi bona accesserant. Erat enim modestus, prudens, gravis, temporibus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo: adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur. Idem continens, clemens, patiensque admirandum in modum: non solum populi, sed etiam amicorum ferens injurias: inprimisque commissa celans; quod interdum non minus prodest, quam diserte dicere. Studiosus audiendi. ex hoc enim facillime disci arbitrabatur. Itaque quum in circulum venisset, in quo aut de republica disputaretur, aut de philosophia sermo haberetur, nunquam inde prius discessit, quam ad finem sermo esset adductus. Paupertatem adeo facile perpessus est, ut de republ. nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in se tuendo caruit facultatibus.

tibus. fide ad alios sublevandos sæpe sic usus est, ut possit judicari, omnia ei cum amicis fuisse communia. Nam quum aut civium suorum aliquis ab hostibus esset captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem collocari non posset, amicorum concilium habebat, & quantum quisque daret, pro cujusque facultatibus imperabat. eamque summam quum faceret, priusquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos, qui conferebant: eique ut ipsi numerarent, faciebat; ut ille, ad quem ea res perveniebat, sciret, quantum cuique deberet.

CAP. IV.

Tentata autem ejus est abstinentia a Diomedonte Cyziceno. Namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpendum susceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit, & Micythum adolescentulum quinque talentis ad suam perduxit voluntatem: quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & caussam adventus Diomedontis ostendit. At ille Diomedonte coram, *nihil*, inquit, *opus pecunia est. nam si ea rex vult, quæ Thebanis sint utilia, gratis facere sum paratus: sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. Namque orbis terrarum divitias accipere nolo, pro patriæ caritate. Te, qui me incognitum tentasti, tuique similem existimasti, non miror: tibique ignosco. sed egredere propere, ne alios corrumpas, quum me non potueris. Tu, Micythe, argentum huic redde: nisi id confestim facis, ego te tradam magistratui.* Hunc Diomedon quum rogaret, *ut tuto exire, suaque, quæ attulisset, liceret efferre: istud*, inquit, *faciam: neque tua caussa, sed mea: ne, si tibi sit pecunia ademta, aliquis dicat, id ad me ereptum pervenisse, quod delatum accipere noluissem.* A quo quum quæsisset, *quo se deduci vellet*, & ille *Athenas*, dixisset, præsidium dedit ut eo tuto perveniret. Neque vero id satis habuit, sed etiam ut inviolatus in navem ascenderet, per Chabriam Atheniensem, de quo supra mentionem fecimus, effecit. Abstinentiæ erit hoc satis testimonium. Plurima quidem proferre possemus, sed modus adhibendus est, quoniam uno hoc volumine vitas excellentium viro-

rum concludere constituimus: quorum separatim multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt.

CAP. V.

Fuit & disertus, ut nemo Thebanus ei par esset eloquentia: neque minus concinnus in brevitate respondendi, quam in perpetua oratione ornatus. Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam indidem Thebis, & adversarium in administranda republ. satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet. namque illi genti plus inest virium, quam ingenii. Is, quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. Huic ille, *fallis*, inquit, *verbo cives tuos, quod hos a bello avocas. otii enim nomine servitutem concilias. Nam paritur pax bello. Itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent. Quare si principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstra.* Idem ille Meneclides, quum huic objiceret, *quod liberos non haberet, neque uxorem duxisset; maximeque insolentiam, quod sibi Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus:* at ille, *desine*, inquit, *Meneclida, de uxore mihi exprobrare. nam nullius in ista re minus uti consilio volo.* Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii. *Quod autem me Agamemnonem æmulari putas, falleris; namque ille cum universa Græcia vix decem annis unam cepit urbem: ego contra ex una urbe nostra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi.*

CAP. VI.

Idem quum in conventum venisset Arcadum, petens, ut societatem cum Thebanis & Argivis facerent: contraque Callistratus Atheniensium legatus, qui eloquentia omnes eo præstabat tempore, postularet, ut potius amicitiam sequerentur Atticorum; & in oratione sua multa invectus esset in Thebanos & Argivos, in eisque hoc posuisset; *animadvertere debere Arcades, quales utraque civitas cives procreasset, ex quibus de ceteris possent judicare. Argivos enim fuisse Orestem & Alcmæonem, matricidas: Thebis Oedipum natum, qui quum patrem suum interfecisset, ex matre liberos* pro-

procreasse. Hic in respondendo Epaminondas quum de ceteris perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit: *admirari se* dixit *stultitiam rhetoris Attici, qui non animadverterit innocentes illos natos, domi scelere admisso, quum patria essent expulsi, receptos esse ab Atheniensibus.* Sed maxime ejus eloquentia eluxit Spartæ, [legati ante pugnam Leuctricam] quo quum omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo legationum conventu, sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concusserit, quam Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod post apparuit, ut auxilio sociorum Lacedæmonii privarentur.

CAP. VII.

Fuisse patientem, suorumque injurias ferentem civium, quod se patriæ irasci nefas esse duceret, hæc sunt testimonia. Quum eum propter invidiam cives præficere exercitui noluissent, duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore eo esset deducta illa multitudo militum, ut omnes de salute pertimescerent, quod locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur: desiderari cœpta est Epaminondæ diligentia. erat enim ibi privatus numero militis. a quo quum peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ, & exercitum obsidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque vero hoc semel fecit, sed sæpius: maxime autem fuit illustre, quum in Peloponnesum exercitum duxisset adversus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac strenuus. Hic quum criminibus adversariorum omnes in invidiam venissent, ob eamque rem imperium his esset abrogatum, atque in eorum locum alii prætores successissent; Epaminondas populiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis, & bellum, quod susceperat, gessit. namque animadvertebat, nisi id fecisset, totum exercitum, propter prætorum imprudentiam inscientiamque belli, periturum. Lex erat Thebis, quæ *morte multabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege præfinitum foret.* hanc Epaminondas quum reipubl. conservandæ caussa latam videret, ad perniciem civitatis conferre

noluit; & quatuor mensibus diutius, quam populus jusserat, gessit imperium.

CAP. VIII.

Postquam domum reditum est, collegæ ejus hoc crimine accusabantur. quibus ille permisit, ut omnem caussam in se transferrent, suaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent. qua defensione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat, quod quid diceret, non haberet. At ille in judicium venit, nihil eorum negavit, quæ adversarii crimini dabant, omniaque, quæ collegæ dixerunt, confessus est, neque recusavit, quo minus legis pœnam subiret; sed unum ab iis petivit, *ut in periculo suo inscriberent:* EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MULTATUS EST, QUOD EOS COEGIT APUD LEUCTRA SUPERARE LACEDÆMONIOS; QUOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BOEOTIORUM AUSUS FUIT ADSPICERE IN ACIE: QUODQUE UNO PRÆLIO NON SOLUM THEBAS AB INTERITU RETRAXIT, SED ETIAM UNIVERSAM GRÆCIAM IN LIBERTATEM VINDICAVIT, EOQUE RES UTRORUMQUE PERDUXIT, UT THEBANI SPARTAM OPPUGNARENT: LACEDÆMONII SATIS HABERENT, SI SALVI ESSE POSSENT. NEQUE PRIUS BELLARE DESTITIT, QUAM MESSENA CONSTITUTA URBEM EORUM OBSIDIONE CLAUSIT. Hæc quum dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est: neque quisquam judex ausus est de eo ferre suffragium. Sic a judicio capitis maxima discessit gloria.

CAP. IX.

Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, quum acie instructa audacius instaret hostes, cognitus a Lacedæmoniis, quod in unius pernicie ejus, patriæ sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt, neque prius abscesserunt, quam magna cæde facta, multisque occisis, fortissime ipsum Epaminondam pugnantem, sparo eminus percussum, concidere viderunt. Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii: neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas, quum animadverteret, mortiferum se vulnus accepisse, simulque, si ferrum, quod

ex

ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim emissurum: usque eo retinuit, quoad renunciatum est, *vicisse Bœotios*. Id postquam audivit: *satis*, inquit, *vixi: invictus enim morior*.

CAP. X.

Tum ferro extracto confestim exanimatus est. Hic uxorem nunquam duxit. in quo quum reprehenderetur [quod liberos non relinqueret] a Pelopida, qui filium habebat infamem: *maleque eum in eo patriæ consulere* diceret: *vide*, inquit, *ne tu pejus consulas, qui talem ex te natum relicturus sis. neque vero stirps mihi potest deesse. namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit necesse est.* Quo tempore duce Pelopida, exules Thebas occuparunt, & præsidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quam diu facta est cædes civium, domo se tenuit: quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. namque omnem civilem victoriam funestam putabat. Idem, postquam apud Cadmeam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, in primis stetit. Hujus de virtutibus, vitaque satis erit dictum, si hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias, Thebas & ante Epaminondam natum, & post ejus interitum, perpetuo alieno paruisse imperio. contra ea, quam diu ille præfuerit Reipubl. caput fuisse totius Græciæ: ex quo intelligi potest, unum hominem pluris, quam civitatem fuisse.

XVI. PELOPIDAS.

CAP. I.

PELOPIDAS THEBANUS, magis historicis, quam vulgo, notus. Cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam, quod vereor, ne, si res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, sed historiam videar scribere: si tantummodo summas attigero, ne rudibus litterarum Græcarum minus lucide appareat, quantus

tus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero; & medebor cum satietati, tum ignorantiæ lectorum. Phœbidas Lacedæmonius, quum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit impulsu perpaucorum Thebanorum, qui adversariæ factioni quo facilius resisterent, Laconum rebus studebant: idque suo privato, non publico, fecit consilio. Quo facto, eum Lacedæmonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis satius ducebant eos obsideri, quam liberari. Nam post Peloponnesium bellum, Atheuasque devictas, cum Thebanis sibi rem esse existimabant: & eos esse solos, qui adversus resistere auderent. Hac mente amicis suis summas potestates dederant, alteriusque factionis principes partim interfecerant, alios in exilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus patria carebat.

CAP. II.

Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium, sed, ut quemque ex proximo locum fors obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. Itaque quum tempus est visum rei gerendæ, communiter cum his, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt, ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, eum, quo maximi magistratus simul consueverant epulari. Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ: sed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes sunt profligatæ. Nam duodecim adolescentuli coierunt ex his, qui exsilio erant multati, quum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. qua paucitate perculsa est Lacedæmoniorum potentia. Hi enim non magis adversariorum factioni, quam Spartanis, eo tempore bellum intulerunt: qui principes erant totius Græciæ. quorum imperii majestas, neque ita multo post, Leuctrica pugna, ab hoc initio perculsa, concidit. Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, quum Athenis interdiu exissent, ut vesperascente cœlo Thebas possent pervenire, cum ca-

canibus venaticis exierunt, retia ferentes, veſtitu agreſti, quo minore ſuſpicione facerent iter. qui quum tempore ipſo, quo ſtuduerant, perveniſſent, domum Charonis devenerunt, a quo & tempus & dies erat datus.

CAP. III.

Hoc loco libet interponere, etſi ſejunctum ab re poſita eſt, nimia fiducia quantæ calamitati ſoleat eſſe. Nam magiſtratuum Thebanorum ſtatim ad aures pervenit, exſules in urbem deveniſſe. Id illi, vino epuliſque dediti, uſque eo deſpexerunt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. Acceſſit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. Adlata eſt enim epiſtola Athenis ab Archia hierophante, Archiæ, qui tum maximum magiſtratum Thebis obtinebat: in qua omnia de profectione exſulum perſcripta erant. quæ quum jam accubanti in convivio eſſet data, ſicut erat ſignata, ſub pulvinum ſubjiciens; *in craſtinum*, inquit, *differo res ſeveras*. At illi omnes, quum jam nox proceſſiſſet, vinolenti ab exſulibus duce Pelopida ſunt interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non ſolum qui in urbe erant, ſed etiam undique ex agris concurrerunt, præſidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obſidione liberaverunt, auctores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt, partim in exſilium ejecerunt.

CAP. IV.

Hoc tam turbido tempore, ſicut ſupra docuimus, Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum eſt, domi quietus fuit. Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus eſt Pelopidæ: ceteræ fere omnes communes cum Epaminonda. Namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux delectæ manus, quæ prima phalangem proſtravit Laconum. Omnibus præterea periculis adfuit. Sicut Spartam quum oppugnavit, alterum tenuit cornu: quoque Meſſena celerius reſtitueretur, legatus in Perſas eſt profectus. Denique hæc fuit altera perſona Thebis, ſed tamen ſecunda, ita ut proxima eſſet Epaminondæ.

CAP.

CAP. V.

Conflictatus autem est cum adversa fortuna. Nam & initio, sicut ostendimus, exsul patria caruit: & quum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere, legationisque jure satis tectum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, a tyranno Alexandro Pheræo simul cum Ismenia comprehensus, in vincula conjectus est. Hunc Epaminondas recuperavit, bello persequens Alexandrum. Post id factum, nunquam is animo placari potuit in eum, a quo erat violatus. Itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliæ proficiscerentur, tyrannosque ejus expellerent. Cujus belli quum ei summa esset data, eoque cum exercitu profectus esset, non dubitavit, simul ac conspexit hostem, confligere. In quo prælio Alexandrum ut animadvertit, incensus ira equum in eum concitavit, proculque degressus a suis, conjectu telorum confossus concidit. Atque hoc secunda victoria accidit. nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto, omnes Thessaliæ civitates interfectum Pelopidam coronis aureis & statuis æneis, liberosque ejus multo agro donarunt.

XVII. AGESILAUS.

CAP. I.

AGESILAUS LACEDÆMONIUS, cum a ceteris scriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est. Eo enim usus est familiarissime. Hinc primum de regno cum Leotychide, fratris filio, habuit contentionem. Mos est enim a majoribus Lacedæmoniis traditus, ut duos haberent semper reges, nomine magis quam imperio, ex duabus familiis Procli & Eurysthenis; qui principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuerunt. Harum ex altera in alterius familiæ locum fieri non licebat. Itaque utraque suum retinebat ordinem. Primum ratio habebatur, qui maximus natu esset ex liberis ejus, qui regnans decessisset: sin is virilem sexum

non

non reliquiſſet, tum deligebatur, qui proximus eſſet propinquitate. Mortuus erat Agis rex, frater Ageſilai. filium reliquerat Leotychidem, quem ille natum non agnorat: eundem moriens ſuum eſſe dixerat. Is de honore regni cum Ageſilao ſuo patruo contendit: neque id quod petivit, conſecutus eſt. Nam Lyſandro ſuffragante, homine, ut oſtendimus ſupra, factioſo, & his temporibus potente, Ageſilaus anteiatus eſt.

CAP. II.

Hic ſimulatque imperii potitus eſt, perſuaſit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent in Aſiam, bellumque regi facerent: docens, ſatius eſſe in Aſia, quam in Europa dimicari. Namque fama exierat, Artaxerxem comparare claſſis, pedeſtriſque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data poteſtate, tanta celeritate uſus eſt, ut prius in Aſiam cum copiis perveniret, quam regii ſatrapæ eum ſcirent profectum. Quo factum eſt, ut omnes imparatos imprudenteſque offenderet. Id ut cognovit Tiſſaphernes, qui ſummum imperium tum inter præfectos habebat regios, inducias à Lacone petivit, ſimulans ſe dare operam, ut Lacedæmoniis cum rege conveniret: re autem vera, ad copias comparandas: eaſque impetravit trimeſtres. Juravit autem uterque, ſe ſine dolo inducias conſervaturum. in qua pactione ſumma fide manſit Ageſilaus: contra ea Tiſſaphernes nihil aliud quam bellum comparavit. Id etſi ſentiebat Laco, tamen jusjurandum ſervabat, multumque in eo ſe conſequi dicebat, quod Tiſſaphernes perjurio ſuo & homines ſuis rebus abalienaret, & deos ſibi iratos redderet: ſe autem ſervata religione confirmare exercitum, quum animadverteret deorum numen facere ſecum, hominesque ſibi conciliari amiciores, quod his ſtudere conſueſſent, quos conſervare fidem viderent.

CAP. III.

Poſtquam induciarum præteriit dies, barbarus non dubitans, quod ipſius erant plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletiſſima, eo potiſſimum hoſtes impetum facturos, omnes ſuas copias eo contraxerat. At Ageſilaus in Phrygiam ſe convertit, eam-

eamque prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se moveret. Magna præda militibus locupletatis, Ephesum hiematum exercitum reduxit: atque ibi officinis armorum institutis, magna industria bellum apparavit. & quo studiosius armarentur, insigniusque ornarentur, præmia proposuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuisset industria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui ceteris præstitissent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut & ornatissimum & exercitatissimum haberet exercitum. Huic quum tempus esset visum; copias extrahere ex hibernaculis: vidit, si, quo esset iter facturus, palam pronuutiasset, hostes non credituros, aliasque regiones præsidiis occupaturos, nec dubitaturos aliud esse facturum, ac pronuntiasset. Itaque quum ille Sardis iturum se dixisset, Tissaphernes eandem Cariam defendendam putavit. In quo quum eum opinio fefellisset, victumque se vidisset consilio, sero suis præsidio profectus est. nam quum illo venisset, jam Agesilaus, multis locis expugnatis, magna erat præda potitus. Laco autem, quum videret hostes equitatu superare, nunquam in campo sui fecit potestatem, & his locis manum conseruit, quibus plus pedestres copiæ valerent. Pepulit ergo, quotiescunque congressus est, multo majores adversariorum copias, & sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor duceretur.

CAP. IV.

Hic quum jam animo meditaretur proficisci in Persas, & ipsum regem adoriri, nuntius ei domo venit ephorum missu,bellnm Athenienses & Bœotios indixisse Lacedæmoniis: quare venire non dubitaret. In hoc non minus [ejus] pietas suspicienda est, quam virtus bellica: qui quum victori præesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Spartæ. cujus exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent! sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo regno præposuit bonam existimationem, multoque gloriosius duxit, si institutis

pa-

patriæ paruiſſet, quam ſi bello ſuperaſſet Aſiam. Hac igitur mente Helleſpontum copias trajecit, tantaque uſus eſt celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic tranſierit triginta diebus. Quum jam haud ita longe abeſſet a Peloponneſo, obſiſtere ei conati ſunt Athenienſes & Bœotii, ceterique eorum ſocii, apud Coroneam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quod quum plerique ex fuga ſe in templum Minervæ conjeciſſent, quæreretürque ab eo, quid his fieri vellet; etſi aliquot vulnera acceperat eo prælio, & iratus videbatur omnibus, qui adverſus arma tulerant; tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari. Neque vero hoc ſolum in Græcia fecit, ut templa deorum ſancta haberet: ſed etiam apud barbaros ſumma religione omnia ſimulacra, araſque conſervavit. Itaque prædicabat, mirari ſe, non ſacrilegorum numero haberi, qui ſupplicibus eorum nocuiſſent: aut non gravioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana ſpoliarent.

CAP. V.

Poſt hoc prælium, collatum eſt omne bellum circa Corinthum, ideoque Corinthium eſt appellatum. Hic quum una pugna decem millia hoſtium Ageſilao duce cecidiſſent, eoque facto opes adverſariorum debilitatæ viderentur: tantum abſuit ab inſolentia gloriæ, ut commiſeratus ſit fortunam Græciæ, quod tam multi a ſe victi vitio adverſariorum concidiſſent: namque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet, Græciæ ſupplicium Perſas dare potuiſſe. Idem quum adverſarios intra mœnia compuliſſet, & ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur, negavit id ſuæ virtuti convenire. ſe enim eum eſſe dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobiliſſimas expugnaret Græciæ. nam ſi, inquit, eos extinguere voluerimus, qui nobiſcum adverſus barbaros ſteterunt, noſmet ipſi nos expugnaverimus, illis quieſcentibus, quo facto, ſine negotio, quum voluerint, nos oppriment.

CAP. VI.

Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedæmoniis: quo ne proficiſceretur, quum a ple-

plerisque ad exeundum premeretur, ut si de exitu divinaret, exire noluit. Idem quum Epaminondas Spartam oppugnaret, essetque sine muris oppidum, talem se imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram non fuisse. In quo quidem discrimine celeritas ejus consilii saluti fuit universis. Nam quum quidam adolescentuli, hostium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent, & locum extra urbem editum cepissent, Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset, quenquam ad hostes transfugere conari, cum suis eo venit, atque, ut si bono animo fecissent, laudavit consilium eorum, quod eum locum occupassent, & se id quoque fieri debere animadvertisse. Sic adolescentulos simulata laudatione recuperavit, & adjunctis de suis comitibus locum tutum reliquit. Namque illi, aucto numero eorum, qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi, eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quæ cogitarant.

CAP. VII.

Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii se nunquam refecerunt, neque pristinum imperium recuperarunt: quum interim Agesilaus non destitit, quibuscunque rebus posset, patriam juvare. Nam quum præcipue Lacedæmonii indigerent pecunia, ille omnibus, qui a rege defecerant, præsidio fuit. a quibus magna donatus pecunia, patriam sublevavit. Atque in hoc illud inprimis fuit admirabile, quum maxima munera ei ab regibus, & dynastis, civitatibusque conferrentur, nihil unquam (in) domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit contentus, qua Eurysthenes, progenitor majorum suorum, fuerat usus: quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contra plurima patientiæ atque abstinentiæ. Sic enim erat instructa, ut nulla in re differret cuivis inopis atque privati.

CAP. VIII.

Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic ma-

maleficam nactus est in corpore fingendo. Nam & statura fuit humili, & corpore exiguo, & claudus altero pede. Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem: atque ignoti faciem ejus quum intuerentur, contemnebant: qui autem virtutes noverant, non poterant admirari satis. Quod ei usu venit, quum annorum octoginta subsidio Thaco in Ægyptum ivisset, & in acta cum suis accubuisset, sine ullo tecto: stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis; neque huc amplius, quam pellis esset injecta: eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili, atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem significaret; sed hominis non beatissimi suspicionem præberet. Hujus de adventu fama quum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque generis sunt allata. His quærentibus Agesilaum, vix fides facta est, unum esse ex his, qui tum accubabant. Qui quum regis verbis, quæ attulerant, dedissent, ille præter vitulina, & hujusmodi genera obsonii, quæ præsens tempus desiderabat, nihil accepit; unguenta, coronas, secundamque mensam servis dispertiit; cetera referri jussit. Quo facto eum barbari magis etiam contemserunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumsisse arbitrabantur. Hic quum ex Ægypto reverteretur, donatus a rege Nectanabe ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo suo daret: venissetque in portum, qui Menelai vocatur, jacens inter Cyrenas & Ægyptum: in morbum implicitus decessit. Ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, quod mel non habebant, cera circumfuderunt, atque ita domum retulerunt.

XVIII. EUMENES.

CAP. I.

EUMENES CARDIANUS. Hujus si virtuti par data esset fortuna, non ille quidem major, sed multo illustrior, atque etiam honoratior: quod magnos homines virtute metimur,

mur, non fortuna. Nam quum ætas ejus cecidisset in ea tempora, quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter hos viventi, quod alienæ erat civitatis: neque aliud huic defuit, quam generosa stirps: etsi ille domestico summo genere erat. Tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant: neque tamen non patiebantur. Vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate, & celeritate ingenii. Hic peradolescentulus ad amicitiam accessit Philippi, Amyntæ filii: brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adolescentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum scribæ loco: quod multo apud Grajos honorificentius est, quam apud Romanos. Nam apud nos revera, sicut sunt, mercenarii scribæ existimantur: at apud illos contrario nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, & fide, & industria cognita, quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos septem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore præfuit etiam alteræ equitum alæ, quæ hetærice appellabatur. Utrique autem in consilio semper adfuit, & omnium rerum habitus est particeps.

CAP. II.

Alexandro Babylone mortuo, quum regna singulis familiaribus dispartirentur, & summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat Perdiccæ: ex quo omnes conjecerant, eum regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent: aberant enim Craterus, & Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, plurimi fecerat: hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. nam tum in hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat magno studio, quod in homine fidem & industriam magnam videbat: non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis con-

concupiſcunt, omnium partes corripere atque complecti. Neque vero hoc ſolus fecit: ſed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam præoccupare deſtinaverat. Is multis magnis pollicitationibus perſuadere Eumeni ſtuduit, ut Perdiccam desereret, ac ſecum faceret ſocietatem. Quum perducere eum non poſſet, interficere conatus eſt: & feciſſet, niſi ille clam noctu ex præſidiis ejus effugiſſet.

Cap. III.

Interim conflata ſunt illa bella, quæ ad internecionem poſt Alexandri mortem geſta ſunt, omnesque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. quem etſi infirmum videbat, quod unus omnibus reſiſtere cogebatur, tamen amicum non deſeruit, neque ſalutis, quam fidei, fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas ei parti Aſiæ, quæ inter Taurum montem jacet atque Helleſpontum: & illum unum oppoſuerat Europæis adverſariis. Ipſe Ægyptum oppugnatum adverſus Ptolemæum erat profectus. Eumenes quum neque magnas copias, neque firmas haberet, quod inexercitatæ, & non multo ante erant contractæ: adventare autem dicerentur, Helleſpontumque tranſiſſe Antipater & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate tum uſu belli præſtantes, (Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim ſemper habiti ſunt fortiſſimi, qui ſummam imperii potirentur:) Eumenes intelligebat, ſi copiæ ſuæ cognoſſent, adverſus quos ducerentur, non modo non ituras, ſed ſimul cum nuntio dilapſuras. Itaque hoc ejus fuit prudentiſſimum conſilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non poſſent: & his perſuaderet, ſe contra quoſdam barbaros proficiſci. Itaque tenuit hoc propoſitum, & prius in aciem exercitum eduxit, præliumque commiſit, quam milites ſui ſcirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat deterior.

CAP. IV.

Quorum acerrimo concursu quum magnam partem diei esset pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipse Eumenes. Qui quum inter se complexi, in terram ex equis decidissent, ut facile intelligi posset inimica mente contendisse, animoque magis etiam pugnasse, quam corpore: non prius distracti sunt, quam alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex prœlio excessit, sed acrius hostis institit. Hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea, & maxime nobilibus captis, pedester exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petiit. Quam quum impetrasset, in fide non mansit, & se, simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie semivivum elatum recreare studuit. Quum id non posset, pro hominis dignitate, proque pristina amicitia (namque illo usus erat, Alexandro vivo, familiariter) amplo funere extulit, ossaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit.

CAP. V.

Hæc dum ad Hellespontum geruntur, Perdiccas apud flumen Nilum interficitur a Seleuco, & Antigono: rerumque summa ad Antipatrum defertur. Hic, qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur. in his Eumenes. Hac ille perculsus plaga non succubuit, neque eo secius bellum administravit. Sed exiles res animi magnitudinem, etsi non frangebant, tamen imminuebant. Hunc persequens Antigonus, quum omni genere copiarum abundaret, sæpe in itineribus vexabatur: neque unquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus pauci possent multis resistere. Sed extremo tempore, quum consilio capi non posset, multitudine circumventus est. hinc tamen, multis suis amissis, se expedivit, & in castellum Phrygiæ, quod Nora appellatur, confugit. In quo quum circumsederetur, & vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi: callidum

fuit ejus inventum, quemadmodum ſtans jumentum calefieri exercerique poſſet, quo libentius & cibo uteretur, & a corporis motu non removeretur. Subſtringebat caput loro altius, quam ut prioribus pedibus plane terram poſſet attingere. Deinde poſt verberibus cogebat exſultare, & calces remittere. Qui motus non minus ſudorem excutiebat, quam ſi in ſpatio decurreret. Quo factum eſt, quod omnibus mirabile eſt viſum, ut jumenta æque nitida ex caſtello educeret, quum complures menſes in obſidione fuiſſet, ac ſi in campeſtribus ea locis habuiſſet. In hac concluſione, quotieſcunque voluit, apparatum & munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem ſe uno loco, quamdiu fuit hiems. quod caſtrum ſubſidia habere non poterat, & ver appropinquabat, ſimulata deditione, dum de conditionibus tractat, præfectis Antigoni impoſuit: ſeque ac ſuos omnes extraxit incolumes.

Cap. VI.

Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, quum literas & nuntios miſiſſet in Aſiam, conſultum, utrum repetitum Macedoniam veniret (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet: huic ille primum ſuaſit, ne ſe moveret, & exſpectaret, quoad Alexandri filius regnum adipiſceretur. Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum obliviſceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio. Horum nihil ea fecit. Nam & in Macedoniam profecta eſt, & ibi crudeliſſime ſe geſſit. Petiit autem ab Eumene abſente, ne pateretur, Philippi domus & familiæ inimiciſſimos ſtirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam ſi ſibi daret, quam primum exercitus pararet, quos ſibi ſubſidio adduceret. Id quo facilius faceret, ſe omnibus præfectis, qui in officio manebant, miſiſſe literas, ut ei parerent, ejuſque conſiliis uterentur. His rebus Eumenes permotus ſatius duxit, ſi ita tuliſſet fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quam ingratum vivere.

CAP. VII.

Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonum comparavit. quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Persidem: Antigenes, cujus sub imperio phalanx erat Macedonum: invidiam verens, (quam tamen effugere non potuit) si potius ipse alienigena summi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo: in principiis nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate jussit poni, eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur: credens minore se invidia fore, si specie imperii, nominisque simulatione Alexandri, bellum videretur administrare. quod & fecit. Nam quum non ad Eumenis principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodammodo latebat: quum tamen per eum unum gererentur omnia.

CAP. VIII.

Hic in Parætacis cum Antigono conflixit, non acie instructa, sed in itinere: eumque male acceptum in Mediam hiematum coëgit redire. Ipse in finitima regione Persidis hiematum copias divisit, non ut voluit, sed ut militum cogebat voluntas. Namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Asiam peragrarat, deviceratque Persas, inveterata cum gloria, tum etiam licentia, non parere se ducibus, sed imperare postulabat: ut nunc veterani faciunt nostri. Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt sua intemperantia nimiaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos, cum quibus steterint, quam adversus quos fecerint. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat: neque rem ullam, nisi tempus, interesse judicet: sed ad illos revertar. Hiberna sumserant non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam: longeque inter se discesserant. Hoc Antigonus quum comperisset, intelligeretque se parem non esse paratis adversariis, statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum. Duæ erant viæ, qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adver-

versariorum hibernacula posset perveniri. quarum brevior per loca deserta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam, ceterum dierum erat fere decem. Illa autem, qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum: sed erat copiosa, omniumque rerum abundans. Hac si proficisceretur, intelligebat prius adversarios rescituros de suo adventu, quam ipse tertiam partem confecisset itineris. Sin per loca sola contenderet, sperabat se inprudentem hostem oppressurum. Ad hanc rem conficiendam, imperavit quam plurimos utres atque etiam culleos comparari: post hæc pabulum: præterea cibaria cocta dierum decem: utque quam minime fieret ignis in castris. Iter, quod habebat, omnes celar. Sic paratus, qua constituerat, proficiscitur.

Cap. IX.

Dimidium fere spatium confecerat, quum ex fumo castrorum ejus suspicio adlata est ad Eumenem, hostem appropinquare. Conveniunt duces: quæritur, quid opus sit facto. Intelligebant omnes tam celeriter copias ipsorum contrahi non posse, quam Antigonus adfuturus videbatur. Hic omnibus titubantibus, & de rebus summis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quinque hostis transisse posset, se effecturum, ut non minus totidem dierum spatio retardaretur: quare circumirent, suas quisque copias contraheret. Ad Antigoni autem refrenandum impetum, tale capit consilium. Certos mittit homines ad infimos montes, qui obvii erant itineri adversariorum: hisque præcepit, ut prima nocte quam latissime possint, ignes faciant quam maximos, atque hos secunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant: & adsimulata castrorum consuetudine suspicionem injiciant hostibus, his locis esse castra, ac de eorum adventu prænuntiatum: idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conspicatur: credit de suo adventu esse auditum, & adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium, & quoniam inprudentes adoriri non

posset, flectit iter suum, & illum anfractum longiorem copiosæ viæ capit, ibique diem unum opperitur, ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret.

CAP. X.

Hic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio, celeritatemque inpedivit ejus: neque tamen multum profecit. Nam invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque (militum) Macedonum veteranorum, quum superior prælio discessisset, Antigono est deditus, quum exercitus ei ter ante separatis temporibus jurasset, se eum defensurum, nec unquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, quum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lysimachus, Ptolemæus, opibus jam valentes: cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt hi, qui circa erant: quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut, nisi magna spe maximarum rerum, leniri non posset.

CAP. XI.

Itaque quum eum in custodiam dedisset, & præfectus custodum quæsisset, quemadmodum servari vellet? ut acerrimum, inquit, leonem, aut ferocissimum elephantum. Nondum enim statuerat, servaret eum, nec ne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum: & qui propter odium fructum oculis ex ejus casu capere vellent: & qui propter veterem amicitiam colloqui, consolarique cuperent: multi etiam, qui ejus formam cognoscere studebant, qualis esset, quem tamdiu, tamque valde timuissent, cujus in pernicie positam spem habuissent victoriæ. At Eumenes, quum diutius in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiæ, se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur. Non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, ut sic deuteretur victo, quin aut interfici

fici, aut missum fieri juberet. Hic quum feroeius Onomarcho loqui videretur, quid? tu, inquit, animo si isto eras, cur non in prælio cecidisti potius, quam in potestatem inimici venires? Huic Eumenes, utinam quidem istud evenisset! inquit: sed eo non accidit, quod nunquam eum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia decidi. Neque id falsum. Nam & dignitate fuit honesta, & viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quam figura venusta.

Cap. XII.

De hoc Antigonus quum solus constituere non auderet, ad consilium retulit. Hic, quum plerique omnes primo perturbati admirarentur, non jam de eo sumtum esse supplicium, a quo tot annos adeo essent male habiti, ut sæpe ad desperationem forent adducti, quique maximos duces interfecisset: denique in quo uno esset tantum, ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent; interfecto, nihil habituri negotii essent. Postremo, si illi redderet salutem, quærebant, quibus amicis esset usurus? sese enim eum Eumene apud eum non futuros. Hic, cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem, quum jam vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, & quotidianum victum amoveri jussit. Nam negabat, se ei vim adlaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen non amplius, quam triduum, fame fatigatus, quum castra moverentur, insciente Antigono, jugulatus est a custodibus.

Cap. XIII.

Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, quum ab anno vigesimo (uti supra ostendimus) septem annos Philippo apparuisset; & tredecim apud Alexandrum, eundem locum obtinuisset, in his uni equitum alæ præfuisset, post autem Alexandri Magni mortem, imperator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset: captus non Antigoni virtute, sed Macedonum perjurio, talem habuit exitum vitæ. In quo quanta fuerit omnium opi-

nio eorum, qui post Alexandrum Magnum reges appellati, ex hoc facillime potest judicari, quod nemo Eumene vivo rex appellatus est, sed præfectus: iidem post hujus occasum, statim regium ornatum nomenque sumserunt: neque, quod initio prædicarunt, se Alexandri liberis regnum servare, id præstare voluerunt; & uno propugnatore sublato, quid sentirent, aperuerunt. Hujus sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lysimachus, Cassander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis ejus sepeliendum tradidit. Hi militari honesto funere, comitante toto exercitu, humaverunt: ossaque ejus in Cappadociam ad matrem atque uxorem liberosque ejus deportanda curarunt.

XIX. PHOCION.

CAP. I.

PHOCION ATHENIENSIS, etsi sæpe exercitibus præfuit, summosque magistratus cepit; tamen multo ejus notior integritas vitæ, quam rei militaris labor. Itaque hujus memoria est nulla, illius autem magna fama: ex quo cognomine Bonus est appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, quum divitissimus esse posset propter frequentes delatos honores, potestatesque summas, quæ ei a populo dabantur. Hic quum a Rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere, simulque admonerent, si ipse his facile careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset in summa paupertate tantam paternam tueri gloriam: his ille: si mei similes erunt, idem hic, inquit, agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: sin dissimiles sunt futuri, nolo meis inpensis illorum ali augerique luxuriam.

CAP. II.

Eidem quum prope ad annum octogesimum prospera pervenisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit suorum civium. Primo quod cum Demade de urbe tradenda Antipatro consenserat: ejusque consilio De-

Demosthenes cum ceteris, qui bene de republ. mereri existimabantur, populiscito in exsilium erant expulsi. Neque in eo solum offenderat, quod patriæ male consuluerat, sed etiam, quod amicitiæ fidem non præstiterat. Namque auctus adjutusque a Demosthene, eum, quem tenebat, ascenderat gradum, quum adversus Charetem eum subornaret: ab eodem in judiciis, quum capitis caussam diceret, defensus, aliquoties liberatus discesserat. Hunc non solum in periculis non defendit, sed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine: quod, quum apud eum summum esset imperium populi, & Nicanorem Cassandri præfectum insidiari Piræco Atheniensium a Dercyllo moneretur: idemque postularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur: hic, audiente populo, Phocion negavit esse periculum, seque ejus rei obsidem fore pollicitus. Neque ita multo post Nicanor Piræco est potitus. ad quem recuperandem quum populus armatus concurrisset, ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem præesse voluit. sine quo Athenæ omnino esse non possunt.

CAP. III.

Erant eo tempore Athenis duæ factiones: quarum una populi caussam agebat, altera optimatum. in hac erat Phocion & Demetrius Phalereus. harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur. Nam populares Polysperchonti favebant: optimates cum Cassandro sentiebant. Interim a Polysperchonte Cassander Macedonia pulsus est. quo facto populus superior factus, statim duces adversariæ factionis capitis damnatos patria pepulit: in his Phocionem & Demetrium Phalereum: deque ea re legatos ad Polysperchontem misit, qui ab eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem profectus est Phocion. Quo ut venit, caussam apud Philippum regem verbo, reipsa quidem apud Polysperchontem jussus est dicere. namque is tum regis rebus praeerat. Hic (quum) ab Agnonide accusatus (esset,) quod Pyræeum (Nicanori) prodidisset: ex consilii sententia in custodiam conjectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret judicium.

CAP. IV.

Hunc ubi perventum est, quum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni concursus sunt facti: quum alii, reminiscentes veteris famæ, ætatis misererentur; plurimi vero ira exacuerentur, propter proditionis suspicionem Piræei: maximeque, quod adversus populi commoda in senectute steterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas, & dicendi caussam. Inde judicio legitimis quibusdam confectis damnatus; traditus est undecim viris, quibus ad supplicium, more Atheniensium, publice damnati tradi solent. Hic quum ad mortem duceretur, obvius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is quum lacrimans dixisset: O quam indigna perpeteris Phocion! huic ille, at non inopinata, inquit: hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses. In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. Itaque a servis sepultus est.

XX. TIMOLEON.

CAP. I.

TIMOLEON CORINTHIUS. sine dubio magnus omnium judicio hic vir extitit. Namque huic uni contigit, quod nescio an ulli, ut & patriam, in qua erat natus, oppressam a tyranno liberaret, & a Syracusis, quibus auxilio erat missus, inveteratam servitutem depelleret: totamque Siciliam, multos annos bello vexatam, a barbarisque oppressam, suo adventu in pristinum restitueret. Sed in his rebus non simplici fortuna conflictatus est, &, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit secundam, quam adversam, fortunam. Nam quum frater ejus Timophanes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupasset, particepsque regni posset esse: tantum abfuit a societate sceleris, ut antetulerit suorum civium libertatem fratris saluti: & patriæ parere legibus quam imperare, satius duxerit. Hac mente per haru-

spi-

ſpicem, communemque affinem, cui ſoror ex eisdem parentibus nata nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipſe non modo manus non attulit, ſed ne adſpicere quidem fraternum ſanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul in præſidio fuit, ne quis ſatelles poſſet ſuccurrere. Hoc præclariſſimum ejus facinus non pari modo probatum eſt ab omnibus. Nonnulli enim læſam ab eo pietatem putabant, & invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero poſt id factum, neque domum ad ſe filium admiſit, neque adſpexit, quin eum fratricidam inpiumque deteſtans compellaret. Quibus rebus ille adeo eſt commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conſpectu morte decedere.

CAP. II.

Interim Dione Syracuſis interfecto, Dionyſius rurſus Syracuſarum potitus eſt: cujus adverſarii opem a Corinthiis petierunt, ducemque, quo in bello uterentur, poſtularunt. Huc Timoleon miſſus, incredibili felicitate Dionyſium tota Sicilia depulit. Quum interficere poſſet, noluit: tutoque ut Corinthum perveniret, effecit: quod utrorumque Dionyſiorum opibus Corinthii ſæpe adjuti fuerant, cujus benignitatis memoriam volebat exſtare: eamque præclaram victoriam ducebat, in qua plus eſſet clementiæ, quam crudelitatis: poſtremo, ut non ſolum auribus acciperetur, ſed etiam oculis cerneretur, quem & ex quanto regno ad quam fortunam detruſiſſet. Poſt Dionyſii deceſſum cum Hiceta bellavit, qui adverſatus fuerat Dionyſio: quem non odio tyrannidis diſſenſiſſe, ſed cupiditate, indicio fuit, quod ipſe, expulſo Dionyſio, imperium dimittere noluit. Hoc ſuperato, Timoleon maximas copias Karthaginienſium apud Crimeſſum flumen fugavit, ac ſatis habere coëgit, ſi liceret Africam obtinere, qui jam complures annos poſſeſſionem Siciliæ tenebant. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem; hominem bellicoſum & potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat.

CAP. III.

Quibus rebus confectis, quum propter diuturnitatem belli non ſolum regiones, ſed etiam ur-

urbes desertas videret, conquisivit, quos potuit, primum Siculos; deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio Syracusæ erant conditæ. Civibus veteribus sua restituit, novis bello vacuefactas possessiones divisit, urbium mœnia disjecta, fanaque (deserta) refecit, civitatibus leges libertatemque reddidit: ex maximo bello tantum otium totæ insulæ conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi qui initio deduxerant, videretur. Arcem Syracusis, quam munierat Dionysius ad urbem obsidendam, a fundamentis disjecit: cetera tyrannidis propugnacula demolitus est, deditque operam, ut quam minime multa vestigia servitutis manerent. Quum tantis esset opibus, ut etiam invitis imperare posset, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret: maluit se diligi, quam metui. Itaque quum primum potuit, imperium deposuit, & privatus Syracusis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. neque vero id imperite fecit. Nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullus honos huic defuit: neque postea res ulla Syracusis gesta est publice, de qua prius sit decretum, quam Timoleontis sententia cognita. Nullius unquam consilium non modo antelatum, sed ne comparatum quidem est. neque id magis benevolentia factum est, quam prudentia.

CAP. IV.

Hic quum ætate jam provectus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit. quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis publicisque rebus interfuerit. Veniebat autem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quæ videbantur, dicebat: neque hoc illi quisquam tribuebat superbiæ. Nihil enim unquam, neque insolens, neque gloriosum, ex ore ejus exiit: qui quidem, quum suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam se in ea re maximas diis gratias agere, atque habere, quod quum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum du-

cem

cem esse voluissent. Nihil enim rerum humanarum sine deorum numine geri putabat. Itaque suæ domi sacellum αὐτοματίας constituerat, idque sanctissime colebat.

Cap. V.

Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam prælia maxima natali die suo fecit omnia: quo factum est, ut ejusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic quidam Lamestius, homo petulans & ingratus, vadimonium quum vellet imponere, quod cum illo se lege agere diceret, & complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur, Timoleon oravit omnes, ne id facerent. Namque id ut Lamestio ceterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus quod quisque vellet legibus experiri liceret. Idem, quum quidam Lamestii similis, nomine Demænetus, in concione populi, de rebus gestis ejus detrahere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta: dixit, nunc demum se voti esse damnatum. Namque hæc a diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restituerent Syracusanis, in qua cuivis liceret, de quo vellet, inpune dicere. Hic quum diem supremum obiisset, publice a Syracusanis in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est.

XXI. DE REGIBUS.

Cap. I.

Hi fere fuerunt Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter REGES. Namque eos attingere noluimus, quod omnium res gestæ separatim sunt relatæ. Neque tamen hi admodum sunt multi. Lacedæmonius autem Agesilaus, nomine non potestate fuit rex: sicuti ceteri Spartani. Ex his vero, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt (ut nos judicamus) Persarum Cyrus, & Darius Hy-

tafpis filius: quorum uterque privatus virtute regnum eft adeptus. Prior horum apud Maffagetas in prælio cecidit. Darius fenectute diem obiit fupremum. Tres funt præterea ejufdem generis, Xerxes, & duo Artaxerxes, Macrochir & Mnemon. Xerxi maxime eft illuftre, quod maximis poft hominum memoriam exercitibus, terra marique bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem ampliffimæ pulcherrimæque corporis formæ: quam incredibili ornavit virtute belli. Namque illo Perfes nemo fuit manu fortior. Mnemon autem juftitiæ fama floruit. Nam quum matris fuæ fcelere amififfet uxorem, tantum indulfit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, morbo naturæ debitum reddiderunt: tertius ab Artabano præfecto ferro interemtus eft.

CAP. II.

Ex Macedonum autem genere duo multo ceteros antecefferunt rerum geftarum gloria: Philippus Amyntæ filius, & Alexander Magnus. Horum alter Babylone morbo confumtus eft. Philippus Ægis a Paufania, quum fpectatum ludos iret, juxta theatrum occifus eft. Unus Epirotes Pyrrhus, qui cum populo Rom. bellavit. Is quum Argos oppidum oppugnaret in Peloponnefo, lapide ictus interiit. Unus item Siculus, Dionyfius prior. Nam & manu fortis, & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinofus, non luxuriofus, non avarus, nullius rei denique cupidus, nifi fingularis perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis. Nam dum id ftuduit munire, nullius pepercit vitæ, quem ejus infidiatorem putaret. Hic quum virtute tyrannidem fibi peperiffet, magna retinuit felicitate: majorque annos fexaginta natus deceffit florente regno. Neque in tam multis annis cujufquam ex fua ftirpe funus vidit, quum ex tribus uxoribus liberos procreaffet, multique ei nati effent nepotes.

CAP. III.

Fuerunt præterea magni reges ex amicis Alexandri Magni, qui poft obitum ejus imperia ceperunt. In his Antigonus, & hujus filius Demetrius: Lyfimachus, Seleucus, Ptolemæus. Ex his

his Antigonus, quum adversus Seleucum Lysimachumque dimicaret, in prælio occisus est. Pari leto affectus est Lysimachus a Seleuco. Nam societate dissoluta, bellum inter se gesserunt. At Demetrius, quum filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, captus bello in custodia socer generi, periit morbo. Neque ita multo post Seleucus a Ptolemæo Cerauno dolo interfectus est: quem ille a patre expulsum Alexandrea, alienarum opum indigentem receperat. Ipse autem Ptolemæus, quum vivus filio regnum tradidisset, ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur, non præterire Hamilcarem & Hannibalem: quos & animi magnitudine & calliditate omnes in Africa natos præstitisse constat.

XXII. HAMILCAR.

CAP. I.

HAMILCAR, HANNIBALIS F. cognomine Barcas, Karthaginiensis, primo Pœnico bello, sed temporibus extremis, admodum adolescentulus in Sicilia præesse cœpit exercitui. Quum ante ejus adventum & mari & terra male res gererentur Karthaginiensium, ipse ubi adfuit, nunquam hosti cessit, neque locum nocendi dedit: sæpeque e contrario, occasione data, lacessivit, semperque superior discessit. Quo facto, quum pæne omnia in Sicilia Pœni amisissent, ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur. Interim Karthaginienses classe apud insulas Ægates a C. Lutatio, consule Romanorum, superati, statuerunt belli finem facere, eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. Ille etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci serviendum putavit, quod patriam, exhaustam sumtibus, diutius calamitatem belli ferre non posse intelligebat: sed ita, ut statim mente agitaret, si paullum modo res essent refectæ, bellum renovare, Romanosque armis persequi,

donicum aut certe vicissent, aut victi manus dedissent. Hoc consilio pacem conciliavit: in qua tanta fuit ferocia, ut quum Catulus negaret, se bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerunt, armis relictis, Sicilia decederent: succumbente patria, ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret. non enim suæ esse virtutis, arma a patria accepta adversus hostes, adversariis tradere.

CAP. II.

Hujus pertinaciæ cessit Catulus. At ille, ut Karthaginem venit, multo aliter, ac sperabat, Rempublicam se habentem cognovit. Namque diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut nunquam pari periculo fuerit Karthago, nisi quum deleta est. Primo mercenarii milites, qui adversus Romanos fuerant, desciverunt: quorum numerus erat viginti millium. Hi totam abalienarunt Africam, ipsam Karthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo sunt Pœni perterriti, ut etiam auxilia a Romanis petiverint, eaque impetrarint. Sed extremo, quum prope jam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non solum hostes a muris Karthaginis removit, quum amplius centum millia facta essent armatorum: sed etiam eo compulit, ut locorum angustiis clausi, plures fame, quam ferro, interirent. Omnia oppida abalienata, in his Uticam atque Hipponem, valentissima totius Africæ, restituit patriæ. Neque eo fuit contentus, sed etiam fines imperii propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse.

CAP. III.

Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo atque infesto Romanis, quo facilius caussam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur, eoque secum duxit filium Hannibalem, annorum novem. Erat præterea cum eo adolescens illustris, formosus, Hasdrubal: quem nonnulli diligi turpius, quam par erat, ab Hamilcare, loquebantur. Non enim maledici tanto viro deesse poterant. Quo factum est, ut a præfecto morum Hasdrubal cum

eo vetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat interdici socero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod, Hamilcare occiso, ille exercitui præfuit, resque magnas gessit: & princeps largitione vetustos pervertit mores Karthaginiensium: ejusdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

CAP. IV.

At Hamilcar, posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna: maximas bellicosissimasque gentes subegit: equis, armis, viris, pecunia, totam locupletavit Africam. Hic quum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno, postquam in Hispaniam venerat, in prælio pugnans adversus Vettones occisus est. Hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Pœnicum. Namque Hannibal, filius ejus, assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quam Romanos non experiri, mallet.

XXIII. HANNIBAL.

CAP. I.

HANNIBAL HAMILCARIS F. KARTHAGINIENSIS. Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit, non est inficiandum, Hannibalem (tanto) præstitisse ceteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam quotiescunque cum eo congressus est in Italia, semper discessit superior. Quod nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videretur superare potuisse. Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic confirmavit, ut prius animam, quam id, deposuerit: qui quidem quum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret, nunquam destiterit animo bellare cum Romanis.

CAP. II.

Nam ut omittam Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis, omnium his temporibus potentissimus Rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut usque a rubro mari arma conatus sit inferre Italiæ. ad quem quum legati venissent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam consiliis clandestinis, ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tanquam ab ipsis corruptum, alia atque antea sentire: neque id frustra fecissent, idque Hannibal comperisset, seque ab interioribus consiliis segregari vidisset: tempore dato adiit ad regem, eique quum multa de fide sua & odio in Romanos commemorasset, hoc adjunxit: Pater, inquit, meus Hamilcar puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Karthagine, Jovi optimo maximo hostias immolavit. Quæ divina res dum conficiebatur, quæsivit a me, *vellemne secum in castra proficisci?* Id quum libenter accepissem, atque ab eo petere cœpissem, ne dubitaret ducere, tum ille: *Faciam*, inquit, *si fidem mihi, quam postulo, dederis.* Simul me ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat: eamque, ceteris remotis, tenentem jurare jussit, *nunquam me in amicitia cum Romanis fore.* Id ego jusjurandum patri datum, usque ad hanc ætatem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. Quare si quid amice de Romanis cogitabis, non inprudenter feceris, si me celaris. Quum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris.

CAP. III.

Hac igitur (qua diximus) ætate cum patre in Hispaniam profectus est: cujus post obitum, Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni præfuit. Hoc quoque interfecto, exercitus summam imperii ad eum detulit. Id Karthaginem delatum, publice comprobatum est. Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natus, imperator factus proximo triennio omnes gentes Hispaniæ bello subegit. Saguntum, federatam civi-

civitatem, vi expugnavit. Tres exercitus maximos comparavit. Ex his unum in Africam misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit. Saltum Pyrenæum transiit. Quacunque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit: neminem, nisi victum, dimisit. Ad Alpes posteaquam venit, quæ Italiam ab Gallia sejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum, præter Herculem Grajum, transierat, quo facto is hodie saltus Grajus appellatur, Alpicos conantes prohibere transitu concidit, loca patefecit, itinera muniit, effecit [que] ut ea elephantus ornatus ire posset, qua antea unus homo inermis vix poterat repere. Hac copias traduxit, in Italiamque pervenit.

CAP. IV.

Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione Cos. eumque pepulerat. Cum hoc eodem Clastidio apud Padum decernit: saucium inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum collega Tiberio Longo apud Trebiam adversus eum venit. cum his manum conseruit, utrosque profligavit. inde per Ligures Apenninum transit, petens Etruriam. Hoc itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut postea nunquam dexteroæque bene usus sit. Qua valetudine quum etiam nunc premeretur, lecticaque ferretur, C. Flaminium Cos. apud Trasimenum cum exercitu insidiis circumventum occidit. neque multo post C. Centenium prætorem, cum delecta manu saltus occupantem. Hinc in Apuliam pervenit. Ibi obviam ei venerunt duo Consules: C. Terentius, & L. Paullus Æmilius. Utriusque exercitus uno prælio fugavit: Paullum Consulem occidit, & aliquot præterea Consulares, in his Cn. Servilium Geminum, qui anno superiore fuerat Consul.

CAP. V.

Hac pugna pugnata, Romam profectus nullo resistente, in propinquis urbis montibus moratus est. Quum aliquot ibi dies castra habuisset, & reverteretur Capuam, Q. Fabius Maximus dictator Rom. in agro Falerno se ei objecit. Hic clausis locorum angustiis, noctu sine

ullo detrimento exercitus ſe expedivit. Fabio callidiſſimo imperatori verba dedit. Namque obducta nocte, ſarmenta in cornibus juvencorum deligata incendit, ejuſque generis multitudinem magnam diſpalatam immiſit. Quo repentino objectu viſo, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo ſit auſus. Hanc poſt rem geſtam non ita multis diebus, M. Minucium Rufum magiſtrum equitum, pari ac dictatorem imperio, dolo productum in prælium fugavit. Ti. Sempronium Gracchum, iterum Conſulem, in Lucanis abſens, in inſidias inductum ſuſtulit. M. Claudium Marcellum quinquies Conſulem, apud Venuſiam pari modo interfecit. Longum eſt enumerare prælia. Quare hoc unum ſatis erit dictum, ex quo intelligi poſſit, quantus ille fuerit. Quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie reſtitit, nemo adverſus eum poſt Cannenſem pugnam in campo caſtra poſuit.

CAP. VI.

Hic invictus patriam defenſum revocatus, bellum geſſit adverſus P. Scipionis filium, quem ipſe primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, exhauſtis jam patriæ facultatibus*, cupivit in præſentiarum bellum componere, quo valentior poſtea congrederetur. In colloquium convenit, conditiones non convenerunt. Poſt id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit: pulſus (incredibile dictu) biduo & duabus noctibus Adrumetum pervenit, quod abeſt a Zama circiter millia paſſuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui ſimul cum eo ex acie exceſſerant, inſidiati ſunt ei: quos non ſolum effugit, ſed etiam ipſos oppreſſit. Adrumeti reliquos ex fuga collegit. Novis delectibus paucis diebus multos contraxit.

CAP. VII.

Quum in apparando acerrime eſſet occupatus, Karthaginienſes bellum cum Romanis compoſuerunt. Ille nihilo ſecius exercitui poſtea præfuit, reſque in Africa geſſit (itemque Mago frater ejus) uſque ad P. Sulpicium & C. Aurelium

lium Consules. His enim magistratibus legati Karthaginienses Romam venerunt, qui senatui populoque Romano gratias agerent, quod cum his pacem fecissent, ob eamque rem corona aurea eos donarent, simulque peterent, ut obsides eorum Fregellis essent, captivique redderentur. His ex Senatus consulto responsum est: munus eorum gratum acceptumque esse: obsides, quo loco rogarent, futuros: captivos non remissuros, quod Hannibalem, cujus opera susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent, itemque fratrem ejus Magonem. Hoc responso Karthaginienses cognito, Hannibalem domum (Magonemque) revocarunt. Hic, ut rediit, prætor factus est, postquam rex fuerat anno secundo & vigesimo. Ut enim Romæ Consules, sic Karthagine quotannis annui bini reges creabantur. In eo magistratu pari diligentia se Hannibal præbuit, ac fuerat in bello. Namque effecit, ex novis vectigalibus non solum, ut esset pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, sed etiam superesset, quæ in ærario poneretur. Deinde, anno post præturam, Marco Claudio, Lucio Furio Coss. Romani legati Karthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquam his senatus daretur, navem conscendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit. Hac re palam facta Pœni naves duas, quæ eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt, bona ejus publicarunt: domum a fundamentis disjecerunt: ipsum exsulem judicarunt.

CAP. VIII.

At Hannibal anno tertio, postquam domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minucio Coss. cum quinque navibus Africam accessit, in finibus Cyrenæorum, si forte Karthaginienses ad bellum, Antiochi spe fiduciaque inducere posset: cui jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni resciverunt, Magonem eadem, qua fratrem, pœna affecerunt. Illi desperatis rebus quum solvissent naves, ac vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum per-

venit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est. Namque alii naufragio, alii a servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt. Antiochus autem si tam in agendo bello parere voluisset consiliis ejus, quam in suscipiendo instituerat, propius Tiberi quam Thermopylis, de summa imperii dimicasset. Quem etsi multa stulte conari videbat, tamen nulla deseruit in re. Præfuit paucis navibus, quas ex Syria jussus erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodiorum classem in Pamphylio mari conflixit. Quo cum multitudine adversariorum sui superarentur, ipse, quo cornu rem gessit, fuit superior.

CAP. IX.

Antiocho fugato, verens ne dederetur, quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. Vidit autem vir omnium callidissimus, magno se fore periculo, nisi quid providisset, propter avaritiam Cretensium. Magnam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. Itaque capit tale consilium. Amphoras complures complet plumbo: summas operit auro & argento. Has præsentibus principibus deponit in templo Dianæ, simulans se suas fortunas illorum fidei credere. His in errorem inductis, statuas æneas, quas secum portabat, omnes sua pecunia complet, easque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magna cura custodiunt, non tam a ceteris, quam ab Hannibale, ne quid ille, inscientibus his, tolleret, secumque duceret.

CAP. X.

Sic conservatis suis rebus Pœnus, illusis Cretensibus omnibus, ad Prusiam in Pontum pervenit. Apud quem eodem animo fuit erga Italiam, neque aliud quidquam egit, quam regem armavit & exercuit adversus Romanos. Quem quum videret domesticis rebus minus esse robustum, conciliabat ceteros reges, adjungebatque bellicosas nationes. Diffidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebatur & mari & terra: quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. Sed utrobique Eumenes plus valebat propter Roma-

norum societatem: quem si removisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Classe paucis diebus erant decreturi. Superabatur navium multitudine. Dolo erat pugnandum, quum par non esset armis. Imperavit quam plurimas venenatas serpentes vivas colligi, easque in vasa fictilia conjici. Harum quum confecisset magnam multitudinem, die ipso, quo facturus erat navale prælium, classiarios convocat, hisque præcipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a ceteris tantum satis habeant se defendere. id facile illos serpentium multitudine consecuturos. Rex autem in qua nave veheretur, ut scirent, se facturum: quem si aut cepissent, aut interfecissent, magno his pollicetur præmio fore.

CAP. XI.

Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisque in prælium deducitur. Quarum acie constituta, priusquam signum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret suis, quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha cum caduceo mittit: qui ubi ad naves adversariorum pervenit, epistolam ostendens, se regem professus est quærere. Statim ad Eumenem deductus est, quod nemo dubitabat aliquid de pace esse scriptum. Tabellarius, ducis nave declarata suis, eodem, unde ierat, se recepit. At Eumenes, soluta epistola, nihil in ea repperit, nisi quod ad irridendum eum pertineret, cujus etsi caussam mirabatur, neque reperiebatur, tamen prælium statim committere non dubitavit. Horum in concursu Bithyni, Hannibalis præcepto, universi navem Eumenis adoriuntur: quorum vim quum rex sustinere non posset, fuga salutem petiit: quam consecutus non esset, nisi intra sua præsidia se recepisset, quæ in proximo littore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves quum adversarios premerent acrius, repente in eas vasa fictilia, de quibus supra mentionem fecimus, conjici cœpta sunt: quæ jacta initio risum pugnantibus concitarunt, nec quare id fieret, poterat intelligi. Postquam autem naves completas conspexerunt

 ser-

ſerpentibus, nova re perterriti, quum, quid potiſſimum vitarent, non viderent, puppes averterunt, ſeque ad ſua caſtra nautica retulerunt. Sic Hannibal conſilio arma Pergamenorum ſuperavit: neque tum ſolum, ſed ſæpe alias pedeſtribus copiis pari prudentia pepulit adverſarios.

CAP. XII.

Quæ dum in Aſia geruntur, accidit caſu, ut legati Pruſiæ Romæ apud L. Quintium Flamininum conſularem cœnarent, atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Pruſiæ regno eſſe. Id poſtero die Flamininus ſenatui detulit. Patres conſcripti, qui Hannibale vivo nunquam ſe ſine inſidiis futuros exiſtimabant, legatos in Bithyniam miſerunt, in his Flamininum, qui a rege peterent, ne inimiciſſimum ſuum ſecum haberet, ſibique dederet. His Pruſias negare auſus non eſt. illud recuſavit, ne id a ſe fieri poſtularent, quod adverſus jus hoſpitii eſſet: ipſi ſi poſſent, comprehenderent: locum, ubi eſſet, facile inventuros. Hannibal enim uno loco ſe tenebat in caſtello, quod ei ab rege datum erat muneri; idque ſic ædificarat, ut in omnibus partibus ædificii exitum ſibi haberet, ſemper verens, ne uſu eveniret, quod accidit. Huc quum legati Romanorum veniſſent, ac multitudine domum ejus circumdediſſent, puer ab janua proſpiciens Hannibali dixit, plures præter conſuetudinem armatos apparere, qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac propere ſibi renuntiaret, num eodem modo undique obſideretur. Puer quum celeriter, quid eſſet, renuntiaſſet, omneſque exitus occupatos oſtendiſſet: ſenſit id non fortuito factum, ſed ſe peti, neque ſibi diutius vitam eſſe retinendam. quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor priſtinarum virtutum, venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat, ſumſit. Sic vir fortiſſimus, multis variiſque perfunctus laboribus, anno acquievit ſeptuageſimo.

CAP.

CAP. XIII.

Quibus consulibus interierit, non convenit. Nam Atticus Marco Claudio Marcello, Q. Fabio, Labeone Coss. mortuum in annali suo scriptum reliquit. At Polybius L. Æmilio Paullo & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpitius autem, P. Cornelio Cethego, M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tantus vir tantisque bellis districtus, nonnihil temporis tribuit litteris. Namque aliquot ejus libri sunt, Græco sermone confecti. in his ad Rhodios de Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis. Hujus bella gesta multi memoriæ prodiderunt: sed ex his duo, qui cum eo in castris fuerunt, simulque vixerunt, quamdiu fortuna passa est, Silenus, & Sosilus Lacedæmonius. Atque hoc Sosilo Hannibal litterarum Græcarum usus est doctore. Sed nunc tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores: quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.

XXIV.

M. PORCIUS CATO.

EX LIBRO POSTERIORE CORNELII NEPOTIS.

CAP. I.

CATO ortus municipio Tusculo, adolescentulus, priusquam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flacci, quem in consulatu censuraque habuit collegam, ut M. Perperna Censorius narrare solitus est, Romam demigravit, in foro [que] esse cœpit. Primum stipendium meruit annorum decem septemque, Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coss. Tribunus militum in Sicilia fuit.

Inde

Inde ut rediit, castra secutus est C. Claudii Neronis, magnique ejus opera existimata est in prælio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal frater Hannibalis. Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, consuli: cum quo non pro sortis necessitudine vixit. Namque ab eo perpetua dissensit vita. Ædilis plebis factus est cum C. Helvio. Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæstor superiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poëtam deduxerat: quod non minoris existimamus, quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum.

CAP. II.

Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem, exque ea triumphum deportavit. Ibi quum diutius moraretur, P. Scipio Africanus consul iterum, cujus in priore consulatu quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, & ipse ei succedere. neque hoc per senatum efficere potuit, quum quidem Scipio in civitate principatum obtineret: quod tum non potentia, sed jure respubl. administrabatur. Qua ex re iratus, senatu peracto, privatus in urbe mansit. At Cato, censor cum eodem Flacco factus, severe præfuit ei potestati. Nam & in complures nobiles animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta usque ad extremam ætatem, ab adolescentia, reip. caussa suscipere inimicitias non destitit. A multis tentatus, non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad vixit, virtutum laude crevit.

CAP. III.

In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria. Nam & agricola solers, & reipubl. peritus, & jurisconsultus, & magnus imperator, & probabilis orator, & cupidissimus litterarum fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat, tamen tantum [in eis] progressum fecit, ut non facile reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adolescentia confecit orationes. Senex scribere historias instituit, quarum sunt libri septem. Pri-

Primus continet res gestas regum pop. Rom. Secundus & tertius, unde quæque civitas orta sit Italica. Ob quam rem omnes *Origines* videtur appellasse. In quarto autem bellum Pœnicum primum: in quinto secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliquaque bella pari modo persecutus est, usque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit, quæ in Italia, Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa industria & diligentia comparet, multa doctrina. Hujus de vita & moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

XXV.

VITA T. POMPONII ATTICI,

EX CORNELIO NEPOTE.

Cap. I.

T. POMPONIUS ATTICUS, ab origine ultima stirpis Romanæ generatus, perpetuo a majoribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem. Patre usus est diligente, indulgente, &, ut tum erant tempora, diti, inprimisque studioso litterarum. Hic prout ipse amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, summa suavitas oris ac vocis, ut non solum celeriter acciperet, quæ tradebantur, sed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re in pueritia nobilis inter æquales ferebatur, clariusque exsplendescebat, quam generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. Itaque incitabat omnes studio suo: quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius

rius filius, M. Cicero: quos consuetudine sua sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior.

CAP. II.

Pater mature decessit. ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpicii, qui Tribunus pleb. interfectus est, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia Pomponii consobrina nupserat M. Servio, fratri P. Sulpicii. Itaque interfecto P. Sulpicio, posteaquam vidit, Cinnano tumultu civitatem esse perturbatam, neque sibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civium, quum alii Syllanis, alii Cinnanis faverent partibus: idoneum tempus ratus studiis obsequendi suis, Athenas se contulit. neque eo secius adolescentem Marium, hostem judicatum, juvit opibus suis: cujus fugam pecunia sublevavit. At ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hic ita vixit, ut universis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam, præter gratiam, quæ jam in adolescentulo magna erat, sæpius suis opibus inopiam eorum publicam levavit. Quum enim versuram facere publice necesse esset, neque ejus conditionem æquam haberent: semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram unquam ab iis acceperit, neque longius, quam dictum esset, eos debere passus sit. Quod utrumque erat iis salutare. Nam neque indulgendo inveterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam universos frumento donavit, ita ut singulis septem modii tritici darentur: qui modus mensuræ, medimnus Athenis appellatur.

CAP. III.

Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur. Quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, civemque facere studerent. quo beneficio ille uti noluit. Quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam alia adscita.

Quamdiu

Quamdiu adfuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit: absens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipsi, & Phidiæ, locis sanctissimis posuerunt. Hunc enim in omni procuratione reipub. actorem auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eandem & patriam haberet & domum. Hoc specimen prudentiæ, quod quum in eam civitatem se contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrina præstaret omnes, unus ei ante alios fuerit carissimus.

Cap. IV.

Huc ex Asia Sulla decedens quum venisset, quamdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis & humanitate, & doctrina. Sic enim Græce loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem suavitas erat sermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quendam leporem esse, non adscitum. Idem poëmata pronuntiabat & græce & latine, sic ut supra nihil posset addi. Quibus rebus factum est, ut Sulla nusquam [eum] ab se dimitteret, cuperetque secum deducere. cui quum persuadere tentaret, noli, oro te, inquit Pomponius, adversum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. At Sulla, adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens jussit deferri. Hic complures annos moratus, quum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut litteris aut Atheniensium reipub. tribueret, nihilominus amicis urbana officia præstitit. Nam & ad comitia eorum ventitavit, & si qua res major acta est, non defuit. sicut Ciceroni in omnibus (ejus) periculis singularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti LLS. ducenta & quinquaginta millia donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta & L. Torquato Coss. quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrimis desiderii futuri dolorem indicaret.

CAP. V.

Habebat avunculum Q. Cæcilium, equitem Rom. familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura. cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam. quo facto, tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens, testamento adoptavit eum, heredemque fecit ex dodrante. ex qua hereditate accepit circiter centies LLS. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni: easque nuptias M. Cicero conciliarat; cum quo a condiscipulatu vivebat conjunctissime, multo etiam familiarius, quam cum Quinto: ut judicari possit, plus in amicitia valere similitudinem morum, quam affinitatem. Utebatur autem intime Q. Hortensio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat: ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero an Hortensius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula.

CAP. VI.

In repub. ita versatus est, ut semper optimarum partium & esset, & existimaretur, neque tamen se civilibus fluctibus committeret, quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, quam qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, quum ei paterent, propter vel gratiam vel dignitatem: quod neque peti more majorum, neque capi possent conservatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, neque geri e republ. sine periculo, corruptis civitatis moribus. Ad hastam publicam nunquam accessit. Nullius rei neque praes, neque manceps factus est. Neminem (neque) suo nomine, neque subscribens, accusavit. In jus de sua re nunquam iit: judicium nullum habuit. Multorum consulum prætorumque præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus: honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum. Qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, quum apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, quum præturam gerere noluisset,

luisset, assectam esse prætoris. Qua in re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, quum suspiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat, ut ejus observantia omnibus esset carior, quum eam officio, non timori neque spei, tribui viderent.

Cap. VII.

Incidit Cæsarianum civile bellum, quum haberet annos circiter sexaginta. Usus est ætatis vacatione, neque (se) quoquam movit ex urbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompejum proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit. Ipsum Pompejum conjunctum non offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant: quorum partim invitissimi castra sunt secuti, partim summa cum ejus offensione domi remanserunt. Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut victor, quum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium & Q. Ciceronem ex Pompeji castris concesserit. Sic vetere instituto vitæ effugit nova pericula.

Cap. VIII.

Secutum est illud, occiso Cæsare, quum respubl. penes Brutos videretur esse, & Cassium, ac tota civitas se ad eos convertisset. Sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quam hoc sene: neque solum eum principem consilii haberet, sed etiam in convictu. Excogitatum est a quibusdam, ut privatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Rom. constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est a C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque a talibus se consiliis removisset, respondit: si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum quantum eæ paterentur: sed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus, hujus unius dissensione disjectus est. Neque multo post superior esse cœpit Antonius: ita ut Brutus & Cassius provin-

ciarum, quæ iis necis caussa datæ erant a consulibus, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abjecto Bruto Italiaque cedenti LLS. centum millia muneri misit. eidem in Epiro absens trecenta jussit dari: neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit.

Cap. IX.

Secutum est bellum gestum apud Mutinam. In quo si tantum eum prudentem dicam, minus, quam debeam, prædicem, quum ille potius divinus fuerit: si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus neque agitur, neque minuitur. Hostis Antonius judicatus Italia cesserat; spes restituendi nulla erat. Non solum ejus inimici, qui tum erant potentissimi & plurimi, sed etiam qui adversariis ejus se dabant, & in eo lædendo se aliquam consecuturos sperabant commendationem, Antonii familiares insequebantur; uxorem Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant; liberos etiam exstinguere parabant. Atticus quum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto: non modo nihil iis indulsit ad Antonium violandum, sed e contrario familiares ejus ex urbe profugientes, quantum potuit, texit: quibus rebus indiguerunt, adjuvit. P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fulviæ, quum litibus distineretur, magnisque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa stiterit vadimonium sine Attico, hic sponsor omnium rerum fuerit. Quin etiam, quum illa fundum (secunda fortuna) emisset in diem, neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille se interposuit; pecuniamque sine fœnore, sineque ulla stipulatione ei credidit: maximum existimans quæstum, memorem gratumque cognosci; simulque aperire, se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum. Quæ quum faciebat, nemo eum temporis caussa facere poterat existimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed sensim is a nonnullis optimatibus reprehendebatur,

quod

quod parum odisse malos cives videretur.

C a p. X.

Ille autem sui judicii, potius quid se facere par esset, intuebatur, quam quid alii laudaturi forent. Conversa subito fortuna est. Ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno [in] periculo Atticum [futurum] putarat propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque ad adventum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem. latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paullo ante, opem tulerat: (tanta varietas iis temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo:) habebatque secum Q. Gellium Canum, æqualem, simillimumque sui. Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed omnibus etiam ejus amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere: multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii, & ei, quum requisisset, ubinam esset, sua manu scripsit, ne timeret, statimque ad se veniret: se eum, & illius caussa [Gellium] Canum de proscriptorum numero exemisse. Ac, ne quod [in] periculum incideret, quod noctu fiebat, præsidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, præsidio fuit. Neque enim suæ solum a quoquam auxilium petiit salutis, sed conjunctim, ut appareret nullam sejunctam sibi ab eo velle [esse] fortunam. Quod si gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat: cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit?

C a p. XI.

Quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. Quum proscriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit. nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est. Qui etiam

post prælium Philippense, interitumque C. Cassii & M. Bruti, L. Julium Mocillam prætorium, & ejus filium, Aulumque Torquatum, ceterosque pari fortuna perculsos, instituerit tueri: atque ex Epiro his omnia Samothraciam supportari jusserit. Difficile [enim] est omnia persequi, & non necessaria. Illud unum intelligi volumus: illius liberalitatem, neque temporariam, neque callidam fuisse. Id ex ipsis rebus ac temporibus judicari potest: quod non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit. qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus post mortem ejus, quam florente, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit: quod neque lædebat quemquam, neque, si quam injuriam acceperat, non malebat ulcisci, quam oblivisci. Idem immortali memoria præcepta retinebat beneficia; quæ autem ipse tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur: SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM. Neque tamen prius ille fortunam, quam se ipse, finxit: qui cavit, ne qua in re jure plecteretur.

CAP. XII.

His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adolescenti Cæsari, quum propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam, nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus deligeret affinitatem, præoptaretque equitis Romani filiam generosarum nuptiis. atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) M. Antonius triumvir reipubl. constituendæ: cujus gratia quum augere possessiones posset suas, tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam quum L. Saufeji equitis Romani, æqualis sui, qui cum eo complures annos, studio ductus philosophiæ, habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona vendidissent, consuetudine ea, qua tum res gerebantur: Attici labore atque industria factum, ut eodem nuntio Saufejus

jus fieret certior, se patrimonium amisisse & recuperasse. Idem L. Julium Calidum, quem post Lucretii Catullique mortem multo elegantissimum poëtam nostram tulisse ætatem vere videor posse contendere, neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum a P. Volumnio, præfecto fabrum Antonii, absentem relatum, expedivit. Quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit judicare: quod in eorum periculis, non secus absentes, quam præsentes, amicos Attico esse curæ cognitum est. Neque vero minus ille vir, bonus paterfamilias habitus est, quam civis.

Cap. XIII.

Nam quum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est. Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam, ab avunculo hereditate relictam: cujus amœnitas non ædificio, sed silva constabat. Ipsum enim tectum antiquitus constitutum, plus salis, quam sumptus habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est familia, si utilitate judicandum est, optima: si forma, vix mediocri. namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarii, ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset. Pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. neque tamen horum quemquam, nisi domi natum, domique factum habuit: quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. Nam & non intemperanter concupiscere quod a plurimis videas, continentis debet duci: & [potius] diligentia, quam pretio, parare, non mediocris est industriæ. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumtuosus; omni diligentia munditiem non affluentem affectabat. suppellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec hoc præteribo, quanquam nonnullis leve visum iri putem. quum inprimis lautus esset eques Rom. & non

parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret, scimus non amplius, quam terna millia æris, peræque in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumtui ferre solitum. Atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus. Sæpe enim, propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus.

CAP. XIV.

Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit quam anagnosten: quod nos quidem jucundissimum arbitramur. Neque unquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est: ut non minus animo, quam ventre, convivæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores a suis non abhorrerent. Quum tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ consuetudine: tantaque usus est moderatione, ut neque in sestertio vicies, quod a patre acceperat, parum se splendide gesserit: neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam instituerat, parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumtuosam villam, neque in Italia, præter Ardeatinum & Nomentanum, rusticum prædium: omnisque ejus pecuniæ reditus constabat in Epiroticis & urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest, eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

CAP. XV.

Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promittebat: quod non liberalis, sed levis, arbitrabatur, polliceri, quod præstare non posset. Idem in nitendo quod semel annuisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Nunquam suscepti negotii eum pertæsum est. Suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortensii, Auli Torquati, multorum præterea equitum Rom. negotia procuraret. Ex quo

ju-

judicari poterat, non inertia sed judicio fugisse reipubl. procurationem.

C a p. XVI.

Humanitatis vero nullum adferre majus testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto: cum æqualibus autem suis, Q. Hortensio & M. Cicerone, sic vixerit, ut judicari difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus. Quanquam cum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus [jam] sunt editi, sexdecim volumina epistolarum, ab consulatu ejus usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quæ qui legat, non multum desideret historiam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, mutationibus reipubl. perscripta sunt, ut nihil in iis non appareat, & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit: sed etiam quæ nunc usu veniunt, cecinit ut vates.

C a p. XVII.

De pietate autem Attici quid plura commemorem? quum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, quum esset septem & sexaginta, se nunquam cum matre in gratiam rediisse, nunquam cum sorore fuisse in simultate, quam prope æqualem habebat. Quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut quos amare deberet, irasci eis nefas duceret. Neque id fecit natura solum, quamquam omnes ei paremus; sed etiam doctrina. nam & principum philosophorum ita percepta habuit præcepta, ut iis ad vitam agendam, non ad ostentationem, uteretur.

C a p. XVIII.

Moris etiam majorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. Nul-

la enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populi Romani, quæ non in eo suo tempore sit notata: &, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris: ut M. Bruti rogatu Juniam familiam a stirpe ad hanc ætatem, ordine enumeravit, notans, qui a quo ortus, quos honores, quibusque temporibus cepisset: pari modo Marcelli Claudii, Marcellorum; Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, Fabiorum, & Æmiliorum quoque: quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poëticen: credimus, ne ejus expers esset suavitatis. Namque versibus, qui honore rerumque gestarum amplitudine ceteros Romani populi præstiterunt, exposuit: ita, ut sub singulorum imaginibus facta magistratusque eorum non amplius quaternis quinisque versibus descripserit. quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari. Est etiam liber Græce confectus, de consulatu Ciceronis. Hactenus Attico vivo edita hæc a nobis sunt.

CAP. XIX.

Nunc quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur: &, quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significavimus, suos cuique mores plerumque conciliare fortunam. Namque hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris divi [Julii] filii: quum jam ante familiaritatem ejus esset consecutus nulla alia re, quam elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim prosperitas Cæsarem eum est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit; & conciliarit, quod nemo adhuc civis Romanus quivit consequi. Nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæsar, vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni, Drusilla nato, privigno suo, despondit: quæ con-

conjunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem.

Cap. XX.

Quamvis ante hæc sponsalia non solum, quum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quenquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret, inprimis quid legeret, quibusque in locis, & quamdiu esset moraturus: sed etiam quum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes minus sæpe quam vellet Attico frueretur, nullus dies tamen temere intercessit, quo non ad eum scriberet: quum modo aliquid de antiquitate ab eo requireret: modo aliquam ei quæstionem poëticam proponeret: interdum jocans ejus verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, quum ædes Jovis Feretrii, in Capitolio ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu, Cæsar eam reficiendam curaret. Neque vero ab M. Antonio minus absens litteris colebatur: adeo, ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit, quantæ sit sapientiæ, eorum retinere usum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Cæsarem atque Antonium, quum se uterque principem non solum urbis Romanæ, sed orbis terrarum esse cuperet.

Cap. XXI.

Tali modo quum septem & septuaginta annos complesset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque, crevisset: (multas enim hereditates nulla alia re quam bonitate est consecutus:) tantaque prosperitate usus esset valetudinis, ut annos triginta medicina non indiguisset: nactus est morbum, quem initio & ipse & medici contemserunt. nam putarunt esse tenesmon: cui remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc quum tres menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, consumsisset: subito tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris erupe-

 rit.

rit. Atque hoc priusquam ei accideret, postquam in dies dolores accrescere, febremque accessisse sensit, Agrippam generum ad se arcessiri jussit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Peducæum. hos ut venisse vidit, in cubitum innixus: quantam, inquit, curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, quum vos testes habeam, nihil necesse est pluribus verbis commemorare. quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertineret, reliquum est, ut egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui. Nam mihi stat, alere morbum desinere. namque his diebus quidquid cibi sumsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. Quare a vobis peto primum, ut consilium probetis meum: deinde, ne frustra dehortando conemini.

CAP. XXII.

Hac oratione habita, tanta constantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare, quum quidem Agrippa eum flens, atque osculans, oraret atque obsecraret, ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque acceleraret: & quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi suisque reservaret: preces ejus taciturna sua obstinatione depressit. Sic quum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leviorque morbus esse cœpit. tamen propositum nihilo secius peregit. Itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie Kalend. Aprilis, Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. Elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultus est juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Cæcilii avunculi sui.

COR-

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA,

Quæ reperiri potuerunt omnia:

Olim ſummo ANDREÆ SCHOTTI ſtudio collecta, ſcholiisque illuſtrata:

Nunc recenſita, emendata, & alicubi aucta

A

JO. ANDREA BOSIO.

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA,

Quae reperiri potuerunt omnia:

ANDREAE SCHOTTI

Studio Collecta,

Nunc passim emendata & alicubi aucta.

Chronicorum Lib. I.

CAP. I.

De Homero & Hesiodo inter omnes fere scriptores constitit, utrumque vixisse ante Romam conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & sexaginta.

Nepoti, & Lutatio Romam placet conditam Olympiadis septimæ anno secundo.

Archilochum Nepos Cornelius tradit Tullo Hostilio Romæ regnante jam tunc poëmatis clarum & nobilem. *A. Gell.* 17, 21.

M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando iniisse: damnatusque capitis, e saxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est.

Alexander Magnus Pellæ oritur, ut Nepos edidit, M. Fabio Ambusto, Tito Quinctio Capitolino Coss. post Romam conditam anno trecentesimo octogesimo quincto. *Solin. c.* 40. *Polyhist.*

P. Terentius maxime familiariter vixit cum Scipione Africano, & C. Lælio, &c. quamvis Cornelius Nepos omnes æquales fuisse tradat.

COR-

CORNELII NEPOTIS

Exemplorum Lib. II.

CAP. II.

A virgine Veſtale.

LIB. V.

Cornelius Nepos exemplorum quinto litteris mandavit, multis in Senatu placuiſſe, ut ii, qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Hannibalem deducerentur: ſed eam ſententiam numero plurium, quibus id non videretur, ſuperatam, eos tamen, qui ad Hannibalem non rediſſent, uſque adeo inteſtabiles inviſosque fuiſſe, ut tædium vitæ ceperint, necemque ſibi conſciverint. *A. Gell.* 7, 18.

CORNELII NEPOTIS

Illuſtrium Virorum Lib. II.

CAP. III.

Subinde.

LIB. XV.

Harum partum.

LIB. XVI.

A fratre patruele.

INCERTA QUO LIBRO

Virorum Illuſtr. poſita.

Karthago antea ſpeciem habuit duplicis oppidi, quaſi aliud alterum amplecteretur. cujus interior pars Byrſa dicebatur, exterior Magalia. Hujus rei teſtis eſt C. Nepos in eo libro, qui Vita Illuſtrium inſcribitur. *Serv. ad* 1. *Æn.* 372.

Propius Grammatico acceſſi.

Albinus, qui cum L. Lucullo conſul fuit, res Roma-

Romanas oratione Græca scriptitavit. In ejus Historiæ principio scriptum est ad hanc sententiam: neminem succensere sibi convenire, si quid in his libris parum composite aut minus eleganter scriptum foret. nam sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio a nobis alienissima est. Ideoque veniam gratiamque malæ existimationis, si quid esset erratum, postulavit. Ea quum legisset M. Cato: Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluisti culpam deprecari, quam culpa vacare. Nam petere veniam solemus, aut quum inprudentes erravimus, aut quum expulsi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres, ut ignosceretur? Scriptum hoc est in libro Cornelii Nepotis de illustribus viris.

CORNELII NEPOTIS

Lib. I. de Vita Ciceronis.

CAP. IV.

Cornelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiaris fuit: atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, erraffe videtur, quum eum scripsit tres & viginti annos natum primam caussam judicii publici egisse: Sextumque Roscium parricidii reum defendisse.

Frustra Tullium suspicimus. Refert enim Cornelius Nepos, se præsente, iisdem pæne verbis, quibus edita est, eam pro Cornelio seditioso Tribuno defensionem peroratam.

CORNELII NEPOTIS

Lib. I. Epistolarum ad Ciceronem.

CAP. V.

Tantum abest, ut ego magistram esse putem vitæ Philosophiam, beatæque vitæ perfectricem; ut nullis magis existimem opus esse magistris

gistris vivendi, quam plerisque, qui in ea disputanda versantur. Video enim magnam partem eorum, qui in schola de pudore & continentia præcipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere.

M. TULLII CICERONIS
AD CORN. NEPOTEM.
Epistolarum Lib. II.

Itaque nostri, quum omnia, quæ dixissemus, dicta essent: quæ facete & breviter, & acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari *dicta* voluerunt.

Ad eundem, ex libro incerto.

Hoc restiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis.

Qui habet, ultro appetitur: qui est pauper, aspernatur.

Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? quis sententiis aut acutior, aut crebrior? quis verbis aut ornatior, aut elegantior? *Suet. Cæs.* 55.

Ut Tullius docet, crudelitatis increpans Cæsarem in quadam ad Nepotem epistola. Neque enim quidquam aliud est felicitas, inquit, nisi honestarum rerum prosperitas. Vel, ut alio modo definiam, Felicitas est fortuna adjutrix consiliorum bonorum: quibus qui non utitur, felix nullo pacto esse potest. Ergo in perditis inpiisque consiliis, quibus Cæsar usus erat, nulla potuit esse felicitas. feliciorque meo judicio Camillus exsulans, quam temporibus iisdem Manlius, etiamsi, id quod cupierat, regnare potuisset.

Hæc quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum, stylis uberibus explicatas, non edidere superstites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem epistola Tullius quoque testis reverendus adfirmat.

Sen-

Sententiæ illius Tullianæ ignarus, docentis, infelices esse eos, qui omnia sibi licere existimarunt.

Idem ad Atticum de Nepote. Lib. 16. Ep. 5.

Nepotis epistolam expecto. cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet? & ais μετ᾽ ἀμύμονα: tu vero ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος.

Male narras de Nepotis filio, valde mehercule moveor, & moleste fero. nescieram omnino esse istum puerum. *Ep.* 14.

Hic SCHOTTUS inseruit Catonis & Attici vitas.

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA

Incerta partim quo libro posita, partim quibus verbis concepta.

CAP. VI.

Nepos auctore certo comperisse se ait, C. Lælium quondam in Puteolano Kalend. Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petiisse, ab ea ne interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum, scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in ἑαυτοντιμορυμένῳ.

Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt. Donat. in vita Terentii.

L. Otacilius Pilitus Rhetoricam professus, Cn. Pompejum Magnum docuit; patris ejus res gestas, nec minus ipsius, compluribus libris exposuit: primus omnium libertinorum, ut Corne-

lius

lius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.

Cornelius Nepos in libello, quo distinguit litteratum ab erudito, litteratos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter & acute scienterque possint aut dicere aut scribere: ceterum proprie sic appellandos poëtarum interpretes, qui a Græcis γραμματικοὶ nominentur.

CAP. VII.

Præter Physicos, Homerumque, qui universum orbem mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior, ita auctoritate certior [tradit:] Testem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retulisse commemorat. Quum Galliis proconsul præesset, Indos quosdam a rege Bætorum dono sibi datos: unde in eas terras devenissent, requirendo, cognovisse, vi tempestatum ex Indicis æquoribus abreptos, emensosque, quæ intererant, tandem in Germaniæ littora exiisse. *Mela* 3, 5.

Largitudo.

Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus, quum Lathurum regem Alexandriæ profugeret, Arabico sinu egressus, per hoc pelagus, ut Nepos adfirmat, Gades usque pervectus est. *Mela* 3, 9.

Paphlagonia insignis loco Heneto, a quo, ut Cornelius Nepos perhibet, Paphlagones in Italiam transvecti, mox Veneti sunt nominati.

Fauces Oceani T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII M. pass. ubi vero plurimum, XM. *Plin.* 3. *proœm. ibid.* 3, 17.

Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus, & Bojis, & Senonibus deletum est eo die, quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradidit. *Plin.* 3, 17.

Ultra Aquilejam VIM. pass. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX. pass. antiquus Italiæ auctus terminus, nunc vero Istriæ: quam cognominatam a flumine Istro in Adriam effluente a Danubio amne, eidemque Istro ex adverso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interjecto dulcescente, plerique dixere falso, & Nepos [Cornelius] etiam Padi accola. *Plin.* 3. *N. H.* 18.

I CAP.

CAP. VIII.

Alpes in longitudinem XM. pass. patere a supero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes XX M. pass. deductis in latitudinem, Cornelius Nepos CM: T. Livius tria M. stadiorum: uterque diversis in locis. *Plin.* 3, 19.

Inter duos Bosphoros, Thracium & Cimmerium, directo cursu, ut auctor est Polybius, 10M. passuum intersunt. Circuitu vero totius Ponti vicies semel centena quinquaginta M. ut auctor est Varro, & fere veteres. Nepos Cornelius trecenta millia quinquaginta adjicit. *L.* 4, 12.

In ora Oceani, colonia Augusti, Julia Constantia, &c. & ab ea XXXII M. pass. colonia a Claudio Cæsare facta Lixos. Ibi regia Antæi, certamenque cum Hercule, & Hesperidum Horti &c. Exstat in ea & ara Herculis, nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentosa Græciæ mendacia, de iis & amne Lixo prodita, qui cogitent, nostros nuper paullo minus monstrifica quædam de iisdem tradidisse: prævalidam hanc urbem, majoremque Karthagine magna: præterea ex adverso ejus sitam, & prope immenso tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos avidissime credidit. *Lib.* 5. *c.* 1.

Aliqui inter Pontum & Caspium mare CCCLXXV M. pass. non amplius interesse tradiderunt: Cornelius Nepos CCLM. *Lib.* 6, 1.

Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra stadia octo abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex adverso maxime Karthaginis a continente passus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. *Lib.* 6, 31.

Nepos Cornelius, qui Divi Augusti principatu obiit: Me, inquit, juvene violacea purpura vigebat, cujus libra denariis centum venibat; nec multo post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac P. Lentulus Spinther, Ædilis Curulis, primus in prætexta usus inprobatur: qua purpura quis non jam, inquit, tricliniaria facit? *L.* 9. *c.* 17. & 39.

Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam alibi nasci putavere nostri veteres: sed

&

& in Germania potoriis & primum vasis inde factis dein pedibus lectorum sellisque, Cornelius Nepos tradit magno fuisse miraculo, quum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde, triginta duorum pedum longitudine columnas vidisse se.

CAP. IX.

Νέπως δὲ Κορνήλιος ἐχ ὑπὸ γήρως φησὶν ἐδὲ νόσε παραλλάξαι τὸν Λέκελλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένες διαφθαρέντα. Τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μὲν ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ᾽ αὐτε, τοιαύτην ἔχειν δοκεντα τὴν δύναμιν ἐκςῆσαι δὲ καὶ κ̄λύσαι τὸν λογισμὸν, ὥς᾽ ἔτι ζῶντος αὐτε, τὴν εσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν.

Cornelius Nepos ait: non senio, neque morbo alienata mente fuisse Lucullum, sed a quodam liberto Callisthene venenis corruptum. Datum autem esse venenum, ut Callisthenes impensius ab eo diligeretur, quod ejusmodi vi pollere id putaret. Ita vero alienasse & solvisse mentem ejus, ut adhuc viventis facultates frater procuraret.

Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν, ε Κράσσε, Βρέτε δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γαΐον.

Cornelius Nepos non Crassi, sed Bruti, ejus, qui de Lusitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo datam, ait.

Ἀννίβα δὲ τῶ μὲν ἄλλων, ἐλάχιςος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπ̄ωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον. καὶ τῷ νεκρῷ παραςὰς, καὶ πολὺν χρόνον

 τὴν

τήν τε ῥώμην τοῦ σώματος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος, οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον, οὔτε ἀπ᾽ ὄψεως τὸ χαῖρον, ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον καὶ βαρὺν ἀπεκτονὼς ἐξέφηνεν. ἀλλ᾽ ἐπιθαυμάσας τὸ παράλογον τὸ τελευτῆς, τὸν μὲν δακτύλιον ἀφείλετο. τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ καὶ περιστείλας ἐντίμως ἔκαυσε, καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν, καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον, ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. τῶν δὲ Νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν, ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὰ τεῦχος. ἀντιλαμβανομένων δ᾽ ἐκείνων, ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέῤῥιψαν τὰ ὀστᾶ. πυθόμενος δὲ Ἀννίβας, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, οὐδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ, τοῖς μὲν Νομάσιν ἐπέθηκε δίκην, οὐκ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν. ὡς δὴ κατὰ θεόν τινα καὶ τὸ τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως οὕτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι. Λίβιος δὲ καὶ Καῖσαρ ὁ σεβαστὸς κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι, καὶ ταφῆναι λαμπρῶς.

Hannibal vero quum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidisse audito, ipse ad locum accurrit: cadaverique adsistens, diuque corporis robur & formam contemplatus, neque superbam ullam emisit vocem, neque vultu lætitiam (ut consentaneum erat eum, qui

iam

tam molestum & gravem hostem interfecisset) præ se tulit: sed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abstulit, corpus digno habitu ornatum, vestibusque decentibus amictum cremavit. reliquias in urnam argenteam lectas, aurea superaddita corona ad filium misit. Sed quidam Numidæ, quum in ferentes ea incidissent, adimere vi conati sunt: illis reluctantibus, ac vim vi repellentibus, ossa disjecta sunt. Hannibal hoc audito, ad eos qui aderant, Nihil, inquit, utique Diis invitis fieri potest: sumto de Numidis supplicio, nullam præterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit: ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitæ, & sepulturæ privationem ita præter omnium opinionem evenisse crederet. Hæc Cornelius Nepos & Valerius Maximus narrant. Livius & Augustus Cæsar, perlatam ad filium Marcelli urnam, & honorifice sepultas ejus relliquias perhibent.

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδ᾽ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ᾽ ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι.

Hannibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne semel quidem vicit, sed invictus hic vir fuisse videtur usque ad Scipionem. Nos autem Livio, & Cæsari, & Nepoti, & ex Græcis scriptoribus regi Jubæ credimus, aliquotiens Hannibalem a Marcello victum, & in fugam versum esse.

CAP. X.

Cornelius Nepos, qui Divi Augusti principatu obiit, quum scriberet turdos paullo ante cœptos saginari, addidit ciconias magis placere, quam grues: quum hæc nunc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit attigisse. *Plin.* 10, 23.

Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, &c. Postea præcipuam auctoritatem fuisse

fuisse lupo & asellis, Cornelius Nepos, & Laberius, poëta mimorum, tradidere. 9, 17

Magnitudo loto arbori, quæ piro, quamquam Nepos Cornelius brevem tradat, &c. Vinum quoque exprimitur illi, simile mulso, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos; baccasque contusas cum alica ad cibos dolio condi. 13, 17.

Scandula contectam fuisse Romam usque ad bellum Pyrrhi annis quadringentis LXX, Cornelius Nepos auctor est. 16, 10.

Cornelius Nepos tradit ante Sullæ victoriam duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. 33, 11.

Primus invenit lineas colorare, testa, ut ferunt, trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Prisci Romani regis patrem, fugientem a Corintho injurias Cypseli tyranni, mox docebimus. 35, 3.

Primum Romæ parietes crusta marmoris operuisse totius domus suæ in Cœlio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrum C. Cæsaris in Gallia, &c. Adjecit idem Nepos, cum primum totis ædibus nullam, nisi e marmore, columnam habuisse, omnes solidas e Carystio, aut Lunensi. 36, 6.

CAP. XI.

Ædis Martis est in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio.

Non amplius ter bibere Augustum solitum super cœnam, in castris apud Mutinam, Cornelius Nepos tradit.

In extrema Britanniæ parte Memma, quam Cornelius etiam Annalium scriptor, narrat metallis plurimis copiosam, herbis frequentem, & his feraciorem omnibus, quia pecora magis, quam homines, alat. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina, gemmas margaritasque volventia.

EPIS-

Epistola.

CORNELIÆ MATRIS GRACCHORUM.

Cap. XII.

Dices pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque esse mihi videtur; sed si liceat republ. salva ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore, multisque partibus inimici nostri non peribunt; atque uti nunc sunt, erunt potius, quam respubl. profligetur atque pereat.

Eadem alio loco:

Verbis conceptis dejerare ausim, præterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum molestiæ, tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidisse: quem oportebat omnium eorum, quos ante habuerim liberos, partis eorum tolerare: atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem, utique quæcunque ageres, ea velles maxime mihi placere: atque uti nefas haberes rerum majorum adversum meam sententiam quidquam facere. Præsertim mihi, cui parva pars vitæ superest, ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin & mihi adverseris, & rempubl. profliges. Denique quæ pausa erit? & quando desinet familia nostra insanire? & quando modus ei rei haberi poterit? & quando desinemus, & habentes, & præbentes, molestiis desistere? & quando perpudescet miscenda atque perturbanda respubl. Sed si omnino id fieri non potest; ubi ego mortua ero, petito Tribunatum, post me facito, quod libebit, quum ego non sentiam. Ubi mortua ero, parentabis mihi, & invocabis Deum parentem. In eo tempore, non pudet te eorum Deum preces expetere, quos vivos atque præsentes, relictos atque desertos habueris? Ne ille sinat Jupiter, te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum; & si perseveras, vereor in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere possis.

CHRONOLOGIA
IMPP. GRÆCIÆ
APUD
CORNELIUM NEPOTEM,
Per OLYMPIADAS.
Ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte, ac potissimum Diodoro.

OLYMPIADIS LXII. *annus* IV. *putatur Urbis conditæ Varronianus* 225, *& incidit in annum Periodi Julianæ* 4185; *ante æram vero Christianam* 529.

Cyrus *occidit in bello contra Massagetas.* Nepos 21, 1. *vide* Petavii Rationar. Temp. part. 2. lib. 3. c. 9. & 10. Usser. Annal. V. T. ad ann. mund. 3475. Riccioli Chronologiæ reform. 5, 7, 1. &c.

OLYMPIAS LXIII.

1.

2.

3.

4.

OLYMPIAS LXIV.

1.

2.

3.

4.

Darius *Hystaspis F. regnum Persarum adipiscitur.* 21, 1. Petav. de doct.

doct. temp. 10, 18. Ricciol. 5, 7, 3. Selden. canon. chron. ad an. P. I. 4197.

OLYMPIAS LXV.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVI.

1.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVII.

1. *Circa hoc tempus* Miltiades *Cimonis F. in Chersonesum mittitur.* Nepos lib. 1. & 2. *vid.* Petav. part. 1. R. T. lib. 2, 8.
2.
3.
4.

OLYMPIAS LXVIII.

1. Darius *Scythis bellum inferre decernit, pontemque in Istro facit.* Nep. 1, 3.
2. Miltiades *Chersoneso relicta, Athenas redit. vita* 1, *cap.* 3.
3.
4.

OLYMPIAS LXIX.

1. *Atheniensium auxilio Iones Sardes expugnant.* Nep. 1, 4. Herodot. 7. Petav. D. T. 13. & Ricciol. in chronico magno.
2.
3.

no. Sed Usserius an. 3504. *quadriennio post contigisse vult.*

OLYMPIAS LXX.

1.

2.

3.

4.

OLYMPIAS LXXI.

1.

2.

3.

4. Themistocles *archon persuadet Atheniensibus, ut* portum Pyræi, & classem novam exædificent. -2, 2. 2, 6. Plut. Herod. Polyæn. 1. *Ita* Simson. in chron. cathol.

OLYMPIAS LXXII.

1.

2. Darius *Datin & Artaphernem adversus Græcos cum classe* 700. *navium mittit. Hi Eretriam capiunt; inde in Atticam accedunt.* 1, 4.

3. Miltiades *Cimonis Filius Atheniensium Dux Darium vincit, una cum* Aristide *cognomento Justo.* 1, 5. — Pugna Marathonia *Darius Persarum rex profligatur.* Herod. 6. Thucyd. 1. Dionys. Gell. & Nepos in Miltiade c. 5. *Alii in ann.* 2. *aut* 1. *conjiciunt.* Usser. annal. V. T. ad ann. M. 3514. Ricciol. Chronol. reform. 3, 3, 7.

4. Miltiades *parum infeliciter adgressus, in vincula conjicitur, & in iis obit, juxta* Petav. 1, 3, 2. & Lab-

beum

beum, *aliosque*. Nepos 1, 7. Plut. Cimone.

OLYMPIAS LXXIII.

1.

2.

3. Xerxes *Dario Hystaspi, F. mortuo succedit*. 21: 1. Herodot. 7. *Vide* Petav. 2, 3, 10. Ricciol. 5, 7, 4.

4.

OLYMPIAS LXXIV.

1.

2. Aristides *Ostracismo urbe pellitur ab ingratis civibus*. Diod. lib. XI. Plut. & Nepos 3, 1. Simson. *ad an. 4. Ol. 73. refert.*

3.

4. Themistocles *oraculum interpretatur de muris ligneis*. 2, 2.

Xerxes *in Asiam proficiscitur, & byeme Sardibus exacta, vere transit in Graeciam*. Plutarch. Themist. & Aristid. Diod. 11. Justin. 2. Nepos 2, 2. Ricciolum 3, 3, 8. Selden. Canon. Chron. 4233.

OLYMPIAS LXXV.

1. Bellum Persicum Xerxis *in Graeciam. Athenae incensae*. 2, 2. 3, 1.

Aristides *ante tempus ab exsilio revocatur*. Plut. Nepos 3, 1.

Pugna ad Thermopylas *duce Leonida, qua 300. Spartani caesi*. 2, 3.

Pugna ad Artemisium *Persarum infelix*. 2, 3.

Xerxes ad Salaminem *victus fugatusque a* Themi-

	mistocle. 2, 4. &c. Plut. Herod. 7. Diod. alii.
2. Aristides *Athen.* & Pausanias *Lacedæmon. cum Mardonio pugnant.* 3, 2. & 4, 1.	Pugna ad Platæas, *duce Persarum Mardonio occiso, & altera eodem die ad Mycalem.* 4, 1. Herodot. 9. Diod. 11. Plut. Aristide, alii.
3. *Athenienses consilio* Themistoclis *muros suos instaurant, repugnantibus Spartanis.* Diod. lib. xi. Plut. Nep. 2, 6. & 7.	
4. *Ejusdem suasu Piræei portus Athenis absolvitur.* Diod. ibid. Thucyd. 1. Nep. 2, 6. *Sic &* Petavius *ac* Simsonius. *Sed* Usserius *conjicit in annum* 3. *Olymp.* 76.	Lacedæmonii *Pausaniam cum classe communi in Cyprum mittunt.* 4, 1.
Aristidis *æquitate Græcorum imperium ad Athenienses defertur, & societatem ineunt.* 3, 2. Ejusdem opera ærarium Græciæ in Delo constituitur. 3, 3.	

OLYMPIAS LXXVI.

1.	
2.	Lacedæmonii *maris imperium affectant.* Diod. Nepos. 3, 2. &c.
3.	
4.	

OLYMP. LXXVII.

1.	
2. Themistocles *Ostracismo pulsus Athenis, & absens proditionis damnatus, ad Admetum, hinc ad Xerxem (sive Artaxerxem) fugit.* 2, 8. Diod. 11.	

Plut.

Plut. *Aliter*. Usserius.

3. Cimon *Atheniensium dux vincit Persas praelio navali ac terrestri eodem die*. 5, 2. & 3. Diod. 11. Plut. — Bellum in Persas I. *ad Eurymedontem fluv*. Diod. & Polyaen.

4.

OLYMP. LXXVIII.

1.

2. Aristides *obit, secundum* Simson. Nepos 3, 3.

3. Themistocles *Magnesiae moritur*. 2, 10. Thucyd. 1. *vide* Usser. a. 3538. Petavius *triennio post obiisse conjicit*.

4. — Xerxes *Persarum Rex ab Artabano trucidatus*. *Succedit* Artaxerxes Macrochir. Diodor. lib. XI. Ctesias. Nepos 21, 1. *vid*. Petav. R. T. part. 2. lib. 2. 10. Ricciol. 5, 7, 4. *Sed* Usserius *fere novennio integro initium ejus anterius facit*, ad A. M. 3531.

OLYMPIAS LXXIX.

1 — Thasii, *qui ab Atheniensibus defecerant*, *a* Cimone *victi*. Thucyd. Diod. XI. Nepos 5, 2.

2.

3.

4. — Bellum in Persas II.

OLYMPIAS LXXX.

1. Cimon *ostracismo ejicitur*. 5, 3. Diodor. 11. — Bellum Corinthium *excitatum a Megarensibus*.

2.

3.

4.

OLYM-

OLYMPIAS LXXXI.

1.	
2. Cimon *in patriam revocatur.* 5. 3.	
3.	*Atheniensium cum Lacedæmoniis per* Cimonem *fœdus quinquennale.* Diod. lib. XI. Thucyd. 1. Nep. 5, 3. Petav. a P. J. 4264. & Labbeus *in annum* 4. *Olymp.* 82. *conjiciunt. Sed* Nepos *quinto exsilii anno id factum ait.*
4.	

OLYMP. LXXXII.

1.	
2.	
3. Cimon *Persas in Cypro vincit, & maris imperium suis vindicat.* Diod. Plutarch. Thucyd. lib. 1. & Nepos 5, 3.	Bellum in Persas III. *ab Atheniensibus motum.*
4. Cimon *in Cypro moritur.* Auctores iidem.	Persæ *a* Cimone *Athen. duce victi pacem cum Atheniensibus componunt.* Diod. XI Thucyd. 3.

OLYMP. LXXXIII.

1.	BellumLacedæmonium III. *gestum a Lacedæmoniis* [illegible] *...rensibus.* [illegible]
2.	

OLYMP. LXXXIV.

1.

2.

3.

4. Bellum Samium, *quo Samii, qui defecerant, anno seq. in potestatem Atheniensium veniunt Pericle duce.* Diod. lib. 13.

OLYMP. LXXXV.

1. Bellum Byzantium, *quo Byzantii subacti.* Diod. lib. 12.

2. Bellum Corinthium & Corcyræum *Diod.* 12.

3. Thucyd. 1.

4. Corinthiorum & Corcyræorum *ad bellum apparatus.* Diod.

OLYMP. LXXXVI.

1. Corcyræi *vincunt Corinthios auxilio Atheniens.*

2. Diod. *Sed* Petavius R.

3. T. 1, 3. 6. & D. T. lib.

4. 13. *ac* Labbeus *in annum seq. conjiciunt.*

OLY[illegible] [illegible]II.

1. Bellum Peloponnesiacum *in*[illegible] Diod. l. 12.

2. Th[illegible] *non an-*

n[illegible] *ex* Dio-

[illegible] tav. 2.

[illegible] reviar.

[illegible] Lan-

[illegible] Chr. 2,

[illegible] *ce* Chabria

[illegible] &

& Lachete *prospere ad Syracusas pugnant.* Diod.

3.

4. Artaxerxi *Reg. Persarum mortuo succedit Xerxes.* Diod. *Alii biennio post id contigisse volunt.* v. Simf. an. 3582.

OLYMP. LXXXIX.

1.

2.

3. *Inter Athen. & Laced.* 50. *annorum* induciæ *fiunt; post annos* 8. *dissoluta.* Thucyd. 5. *Alii eas in annum præced. conjiciunt.*

4.

OLYMPIAS XC.

1.

2.

3.

4. Alcibiades *instaurat Rempub. Argivorum.* Diod. — *Athenienses* bellum Siciliense *suscipiunt.*

OLYMPIAS XCI.

1. Alcibiades, Nicias *ac Lamachus duces Athen. ad bellum cum Syracusanis gerendum missi.* Diod. lib. 13. Thucyd. 8. Nep. 7, 3.

2. Alcibiadis, *quod contra Remp. conjurasset, postulatio & fuga ad Spartanos.* Diod. Nepos 7, 3. 7, 7. alii. — Pugna *ducum Atheniens. cum Syracusanis.* Diod. l. 13. *Alii anno seq. contigisse putant.*

3.

4. Bellum Decelicum. Decelia *munitur a Spartanis* Alcibiadis *jussu contra Athenienses*, 7, 4.

OLYM-

OLYMPIAS XCII.

1. Alcibiades *exsul agit cum Atheniens. ut restituatur in patriam.* Diod. lib. 13. Thuc. 15. Nep. 7, 3.	
2. Alcibiades *ab Atheniensibus revocatur.* Iidem auctores.	Athenienses *duce Thrasyllo & Thrasybulo navali prælio Lacedæmonios ducemque Mindarum vincunt.* Diod. 13.
3. Conon *sedat Corcyræ seditionem.* Diod.	Athenienses *iisdem ducibus Lacedæm. vincunt navali prælio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiso.* Diodor. ibid. Thucyd. Xenoph. 1. Usserius *id triennio posterius facit priori.*
4. Alcibiad. & Thrasybulus *in Thracia prospere pugnant.* Diod. ibid.	

OLYMPIAS XCIII.

1. Alcibiades *Athenas reversus, fit summus Imp. & brevi exsulat.* Diod. ibid. Nep. 7, 7.	Atheniensium *ad Andrum cum* Lacedæmoniis *pugna, ducibus* Alcib. Adimanto & Thrasybulo. *Diod. Nep.* 7, 7.
2.	*Athenienses* Conone *duce male pugnant cum Callicratide ad Methymnam, & altera pugna ad Mytilenem.* Diod. lib. 13. *Factum hoc alii censent anno seq.*
3.	Dionysius *senior Syracusis tyrannidem obtinet.* Dionys. Halyc. l. 7.
4. Conon *ad Euagoram Cypri Regem fugit.* Diod.	Athenienses *a Lacedæmoniis ad Ægos Potamos a* Lysandro *debellati.*
Lysander *Athenas capit,*	Diod. l. 15. Nepos 6,

& triginta tyrannos eis inponit. 8, 1. | 5. 7, 9. 9, 1.

OLYMPIAS XCIV.

1. Alcibiades *in Phrygiam fugit, & illic opprimitur.* Diod. Plut. Nepos 7, 10. | *Finis belli Peloponnesiaci.* v. Petav. D. T. 10, 28. R. T. 1, 3, 9.
2. Lysander *accusatus, absolvitur.* Diod. Nep. 6, 3.
3.
4. Thrasybulus *devictis tyrannis, Athenienfibus libertatem restituit.* 8, 3, 1. &c. Diod. 13, 14. Xenoph. Rer. Gr 2.

OLYMPIAS XCV.

1.
2. Conon *Athen. exsul Persicæ classi præficitur adversus Lacedæmonios.* Diod. lib. 14. Nep. 9, 2.
3.
4.

OLYMPIAS XCVI.

1. Agesilai *cum Persis in Asia bellum.* 17, 2, 2. Diod. 14.
Lysander, *dux Lacedæm. ad Haliartum interfectus.* 6, 3. Diod. 14.
2. Conon *vincit Periarchum Lacedæmon. classis præfectum ad Cnidum.* Diod. Xenoph. Plut. Agesilao. Nep. 9, 4. *Alii anno seq. id evenisse volunt. vid.* Usser. a. 3610. | Bellum Sociale Lacedæmonium. *Lacedæmonii a* Conone *victi, post ad Coroneam duce* Agesilao *prospere pugnant.* Diod. Nep. 17. 4.
3. Conon *muros Athen. ope Thebanorum restituit,* | Belli Corinthiaci *initium.* Diod.

tuit, & a Tiribazo custodiæ traditur. 9, 4. 9. 5. Diod. 14

4. Iphicrates *ad Corinthum feliciter pugnat.* Diod. 14. & Nepos 11, 2.

Deponit Imperium, & Chabrias *succedit.*

OLYMPIAS XCVII

1. Thrasybulus *cum classe missus in Thraciam & Lesbum.* Diod. 14.
2. Agesilaus *Rex Lacedæm. agrum Corinthium populatur* 17, 5. &c.
3. Thrasybulus *ab Aspendiis necatus.* Diod. 14. Nepos 8, 4.
4.

OLYMPIAS XCVIII.

1.
2. Chabrias *Euagoræ adjutor datus, totam Cyprum devincit* 12, 2. Xenoph. Rer. Gr. 5. *Ita* Usser. *a. M.* 3617. *Alii Olympiade* 97 *contigisse volunt.*
3.
4. Datames *ab Artaxerxe Ciliciæ præficitur.* Diod. Nep. 14, 1.

OLYMPIAS XCIX.

1.
2.
3. *Lacedæmonii, duce Phœbida, arcem Thebarum Cadmeam occupant.* Diod. Aristid. Polyb. Nep. 16, 1. Bellum Laconicum Bœoticum. *Diod.* l. 15.

l. 15. *Aristides. Isocr. in Panegyrico.*

OLYMPIAS C.

1.

2.

3. Thebani *exsules ope Atheniens. Cadmeam recipiunt.* 16, 3. Diod. Xenoph. alii.

4. Agesilai *in Bœotiam expeditio.* 12, 1.
Chabriæ *victoria de Spartanis.* ibid.
Chabrias *Acorin Ægypti R. adjutum profectus, Athenas revocatur.* 12, 2. Diod.
Idem novo pugnæ genere Bœotos servat. 12, 1. Diod. 15.
Iphicrates *ab Athen. auxilio regi Persarum Artaxerxi mittitur.* 11, 2. Diod.
Bellum Lacedæm. I.

OLYMPIAS CI.

1. Timotheus *Lacedæmonios ad Leucadem superat.* 13, 2. Diod. lib. 15. Xenoph. lib. 5.
Chabriæ *interfecto succedit Iphicrates.* Diodor. ibid. *Alii tamen Chabriam demum post aliquot annos, bello sociali, periisse volunt. vide* Simson. ad an. M. 3629.

2. Lacedæmonii *maris imperium relinquunt* Atheniensibus. 13. 2. Diod. 15.

3. Timotheus *Corcyræis contra Lacedæmon. sub-*
Bellum Lacedæmonium II. *inter Athenienses & Lace-*

sidio mittitur. Diod. 15.	*Lacedæmonios.* Diod. & Xenoph.
Item Iphicrates. *Diodor. Xenoph. Frontinus. Nepos* 11, 2.	
Iphicrates *exercitui conductitio præfectus adversus Ægyptios proficiscitur, & paullo post Athenas revertitur.* Diod. & aliter paullo Nepos 11, 2.	*Pharnabazus cum* Iphicrate *adversus Ægyptios profectus.*
4.	

OLYMPIAS CII.

1.	
2. Epaminondas *Spartanos ad Leuctra profligat.* 15, 8.	Bœoticum Bellum. Pugna Leuctrica *Spartanorum cum Thebanis.* Diod. & al. v. Petav. de doctr. temp. 10, 31. Selden. can. chron. *Alii in annum seq. conjiciunt.*
3. *Iphicrates Euridicen defendit.* 11, 3. Æschin. de falsa leg.	
4. Epaminondas *Laconiam invadit, Spartam capit, Messenem restituit.* 15, 8. &c. Diod. & alii.	Bellum Laconicum Arcadicum *Lacedæmoniorum cum Arcadibus.*
Iphicrates *Lacedæmoniis adversus Arcadas auxilio mittitur.*	Bœoti *duce Epaminonda in Peloponnesum ingressi, & a* Chabria *Atheniens. duce repulsi.* Diod. Xenoph.
Pelopidas & Epaminondas *Arcadibus auxilio a Thebanis mittuntur.* Diodor. Plutarch. in Pelop. Justin. lib. 7. Nepos 16, 4. *alii.*	

OLYMPIAS CIII.

1. Pelopidas *ab Alexandro Pheræo in vincula conjicitur.* Diod. Plut.	Thebanorum *cum Arcadibus bellum.* Dionysius *Syracusarum Tyrannus vi-*

mistocle. 2, 4. &c. Plut. Herod. 7. Diod. alii.

2. Aristides *Athen.* & Pausanias *Lacedæmon. cum Mardonio pugnant.* 3, 2. & 4, 1.

Pugna ad Platæas, *duce Persarum Mardonio occiso, & altera eodem die ad Mycalem.* 4, 1. Herodot. 9. Diod. 11. Plut. Aristide, alii.

3. *Athenienses consilio* Themistoclis *muros suos instaurant, repugnantibus Spartanis.* Diod. lib. XI. Plut. Nep. 2, 6. & 7.

4. *Ejusdem suasu Piræei portus Athenis absolvitur.* Diod. ibid. Thucyd. 1. Nep. 2, 6. *Sic &* Petavius *ac* Simsonius. *Sed* Usserius *conjicit in annum* 3. *Olymp.* 76.

Lacedæmonii *Pausaniam cum classe communi in Cyprum mittunt.* 4, 1.

Aristidis *æquitate Græcorum imperium ad Athenienses defertur, & societatem ineunt.* 3, 2. Ejusdem opera ærarium Græciæ in Delo constituitur. 3, 3.

OLYMPIAS LXXVI.

1.
2.
3.
4.

Lacedæmonii *maris imperium affectant.* Diod. Nepos. 3, 2. &c.

OLYMP. LXXVII.

1.
2. Themistocles *Ostracismo pulsus Athenis, & absens proditionis damnatus, ad Admetum, hinc ad Xerxem (sive Artaxerxem) fugit.* 2, 8. Diod. 11. Plut.

Plut. *Aliter.* Usserius.	
3. Cimon *Atheniensium dux vincit Persas prælio navali ac terrestri eodem die.* 5, 2. & 3. Diod. 11. Plut.	Bellum in Persas I. *ad Eurymedontem fluv.* Diod. & Polyæn.
4.	

OLYMP. LXXVIII.

1.	
2. Aristides *obit, secundum* Simson. Nepos 3, 3.	
3. Themistocles *Magnesiæ moritur.* 2, 10. Thucyd. 1. *vide* Usser. a. 3538. Petavius *triennio post obiisse conjicit.*	
4.	Xerxes *Persarum Rex ab Artabano trucidatus. Succedit* Artaxerxes Macrochir. Diodor. lib. XI. Ctesias. Nepos 21, 1. *vid.* Petav. R. T. part. 2. lib. 2. 10. Ricciol. 5, 7, 4. *Sed* Usserius *fere novennio integro initium ejus anterius facit*, ad A. M. 3531.

OLYMPIAS LXXIX.

1	Thasii, *qui ab Atheniensibus defecerant, a* Cimone *victi.* Thucyd. Diod. XI. Nepos 5, 2.
2.	
3.	
4.	Bellum in Persas II.

OLYMPIAS LXXX.

1. Cimon *ostracismo ejicitur.* 5, 3. Diodor. 11.	Bellum Corinthium *excitatum a Megarensibus.*
2.	
3.	
4.	

OLYM-

OLYMPIAS LXXXI.

1.		
2.	Cimon *in patriam revocatur.* 5. 3.	
3.		*Atheniensium cum Lacedæmoniis per* Cimonem *fœdus quinquennale.* Diod. lib. XI. Thucyd. 1. Nep. 5, 3. Petav. a P. J. 4264. *&* Labbeus *in annum* 4. *Olymp.* 82. *conjiciunt. Sed* Nepos *quinto exsilii anno id factum ait.*
4.		

OLYMP. LXXXII.

1.		
2.		
3.	Cimon *Persas in Cypro vincit, & maris imperium suis vindicat.* Diod. Plutarch. Thucyd. lib. 1. & Nepos 5, 3.	Bellum in Persas III. *ab Atheniensibus motum.*
4.	Cimon *in Cypro moritur.* Auctores iidem.	Persæ *a* Cimone *Athen. duce victi pacem cum Atheniensibus componunt.* Diod. XI Thucyd. 3.

OLYMP. LXXXIII.

1.		Bellum Lacedæmonium III. *gestum a Lacedæm. cum Megarensibus.* Diod. lib. 12.
2.		Athenienses *ad Coroneam victi a Bœotis.* Diod. 12.
3.	Agesilaus *nascitur.*	Bellum Euboicum *duce Pericle cum Eubœensibus gestum.* Diod. lib. 13.
4.		

OLYMP.

OLYMP. LXXXIV.

1.
2.
3.
4. Bellum Samium, *quo Samii, qui defecerant, anno seq. in potestatem Atheniensium veniunt Pericle duce.* Diod. lib. 13.

OLYMP. LXXXV.

1. Bellum Byzantium, *quo Byzantii subacti.* Diod. lib. 12.
2. Bellum Corinthium &
3. Corcyræum *Diod.* 12. Thucyd. 1.
4. Corinthiorum & Corcyræorum *ad bellum apparatus.* Diod.

OLYMP. LXXXVI.

1. Corcyræi *vincunt Corinthios auxilio Atheniens.*
2. Diod. *Sed* Petavius R.
3. T. 1, 3. 6. & D. T. lib.
4. 13. *ac* Labbeus *in annum seq. conjiciunt.*

OLYMP. LXXXVII.

1. Bellum Peloponnesiacum *incipit.* Diod. l. 12.
2. Thucyd. 2. & 3. *non anno 2. ut volunt ex* Diodor. *alii.* v. Petav. 2. 3, 11. Strauch. breviar. chronol. 4, 28. Langium de ann. Chr. 2, 16.
3.
4.

OLYMP. LXXXVIII.

1.
2. Athenienses *duce* Chabria

&

		& Lachete *prospere ad Syracusas pugnant.* Diod.
3.		Artaxerxi *Reg. Persarum mortuo succedit Xerxes.* Diod. *Alii biennio post id contigisse volunt.* v. Simf. an. 3582.
4.		

OLYMP. LXXXIX.

1.		
2.		
3.		*Inter Athen. & Laced.* 50. *annorum* induciæ *fiunt; post annos* 8. *dissoluta.* Thucyd. 5. *Alii eas in annum præced. conjiciunt.*
4.		

OLYMPIAS XC.

1.		
2.		
3.		
4.	Alcibiades *instaurat Rempub. Argivorum.* Diod.	*Athenienses* bellum Siciliense *suscipiunt.*

OLYMPIAS XCI.

1.	Alcibiades, Nicias *ac Lamachus duces Athen. ad bellum cum Syracusanis gerendum missi.* Diod. lib. 13. Thucyd. 8. Nep. 7, 3.	
2.	Alcibiadis, *quod contra Remp. conjurasset, postulatio & fuga ad Spartanos.* Diod. Nepos 7, 3. 7, 7. alii.	Pugna *ducum Atheniens. cum Syracusanis.* Diod. l. 13. *Alii anno seq. contigisse putant.*
3.		
4.		Bellum Decelicum. Decelia *munitur a Spartanis* Alcibiadis *jussu contra Athenienses*, 7, 4.

OLYM-

OLYMPIAS XCII.

1. Alcibiades *exſul agit cum Athenienſ. ut reſtituatur in patriam.* Diod. lib. 13. Thuc. 15. Nep. 7, 3.	
2. Alcibiades *ab Athenienſibus revocatur.* Iidem auctores.	Athenienſes *duce Thraſyllo &* Thraſybulo *navali prælio Lacedæmonios ducemque Mindarum vincunt.* Diod. 13.
3. Conon *ſedat Corcyræ ſeditionem.* Diod.	Athenienſes *iisdem ducibus Lacedæm. vincunt navali prælio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiſo.* Diodor. ibid. Thucyd. Xenoph. 1. Uſſerius *id triennio poſterius facit priori.*
4. Alcibiad. *&* Thraſybulus *in Thracia proſpere pugnant.* Diod. ibid.	

OLYMPIAS XCIII.

1. Alcibiades *Athenas reverſus, fit ſummus Imp. & brevi exſulat.* Diod. ibid. Nep. 7, 7.	Athenienſium *ad Andrum cum* Lacedæmoniis *pugna, ducibus* Alcib. Adimanto *&* Thraſybulo. *Diod. Nep.* 7, 7.
2.	*Athenienſes* Conone *duce male pugnant cum Callicratide ad Methymnam, & altera pugna ad Mytilenem.* Diod. lib. 13. *Factum hoc alii cenſent anno ſeq.*
3.	Dionyſius *ſenior Syracuſis tyrannidem obtinet.* Dionyſ. Halyc. l. 7.
4. Conon *ad Euagoram Cypri Regem fugit.* Diod.	Athenienſes *a Lacedæmoniis ad Ægos Potamos a* Lyſandro *debellati.* Diod. l. 15. Nepos 6,
Lyſander *Athenas capit,*	

& triginta tyrannos eis inponit. 8, 1. | 5. 7, 9. 9, 1.

OLYMPIAS XCIV.

1. Alcibiades *in Phrygiam fugit, & illic opprimitur.* Diod. Plut. Nepos 7, 10.
   Finis belli Peloponnesiaci. v. Petav. D. T. 10, 28. R. T. 1, 3, 9.
2. Lysander *accusatus, absolvitur.* Diod. Nep. 6, 3.
3.
4. Thrasybulus *devictis tyrannis, Atheniensibus libertatem restituit.* 8, 3, 1. &c. Diod. 13, 14. Xenoph. Rer. Gr 2.

OLYMPIAS XCV.

1.
2. Conon *Athen. exsul Persicæ classi præficitur adversus Lacedæmonios.* Diod. lib. 14. Nep. 9, 2.
3.
4.

OLYMPIAS XCVI.

1. Agesilai *cum Persis in Asia bellum.* 17, 2, 2. Diod. 14.
   Lysander, *dux Lacedæm. ad Haliartum interfectus.* 6, 3. Diod. 14.
2. Conon *vincit Periarchum Lacedæmon. classis præfectum ad Cnidum.* Diod. Xenoph. Plut. Agesilao. Nep. 9, 4. *Alii anno seq. id evenisse volunt. vid.* Usser. a. 3610.
   Bellum Sociale Lacedæmonium.
   Lacedæmonii a Conone *victi, post ad Coroneam duce* Agesilao *prospere pugnant.* Diod. Nep. 17. 4.
3. Conon *muros Athen. ope Thebanorum restituit,*
   Belli Corinthiaci *initium.* Diod.

tuit, & a Tiribazo custodiæ traditur. 9, 4. 9. 5. Diod. 14

4. Iphicrates *ad Corinthum feliciter pugnat.* Diod. 14. & Nepos 11, 2.

Deponit Imperium, & Chabrias succedit.

OLYMPIAS XCVII.

1. Thrasybulus *cum classe missus in Thraciam & Lesbum.* Diod. 14.
2. Agesilaus *Rex Lacedæm. agrum Corinthium populatur* 17, 5. &c.
3. Thrasybulus *ab Aspendiis necatus.* Diod. 14. Nepos 8, 4.
4.

OLYMPIAS XCVIII.

1.
2. Chabrias *Euagoræ adjutor datus, totam Cyprum devincit* 12, 2. Xenoph. Rer. Gr. 5. *Ita* Usser. *a. M.* 3617. *Alii Olympiade 97 contigisse volunt.*
3.
4. Datames *ab Artaxerxe Ciliciæ præficitur.* Diod. Nep. 14, 1.

OLYMPIAS XCIX.

1.
2.
3. *Lacedæmonii, duce Phœbida, arcem Thebarum Cadmeam occupant.* Diod. Aristid. Polyb. Nep. 16, 1. Bellum Laconicum Bœoticum. *Diod.*

l. 15.

l. 15. *Aristides. Isocr. in Panegyrico.*

OLYMPIAS C.

1.

2.

3. Thebani *exsules ope Atheniens. Cadmeam recipiunt.* 16, 3. Diod. Xenoph. alii.

4. Agesilai *in Bœotiam expeditio.* 12, 1.
Chabriæ *victoria de Spartanis.* ibid.
Chabrias *Acorin Ægypti R. adjutum profectus, Athenas revocatur.* 12, 2. Diod.
Idem novo pugnæ genere Bœotos servat. 12, 1. Diod. 15.
Iphicrates *ab Athen. auxilio regi Persarum Artaxerxi mittitur.* 11, 2. Diod.

Bellum Lacedæm. I.

OLYMPIAS CI.

1. Timotheus *Lacedæmonios ad Leucadem superat.* 13, 2. Diod. lib. 15. Xenoph. lib. 5.
Chabriæ *interfecto succedit Iphicrates.* Diodor. ibid. *Alii tamen Chabriam demum post aliquot annos, bello sociali, periisse volunt. vide* Simson. ad an. M. 3629.

2. Lacedæmonii *maris imperium relinquunt* Atheniensibus. 13.2. Diod. 15.

3. Timotheus *Corcyræis contra Lacedæmon. sub-*

Bellum Lacedæmonium II. *inter Athenienses & Lace-*

sidio mittitur. Diod. 15. — *Lacedæmonios.* Diod. & Xenoph.

Item Iphicrates. *Diodor. Xenoph. Frontinus. Nepos* 11, 2.

Iphicrates *exercitui conductitio præfectus adversus Ægyptios proficiscitur, & paullo post Athenas revertitur.* Diod. & aliter paullo Nepos 11, 2. — *Pharnabazus cum* Iphicrate *adversus Ægyptios profectus.*

4.

OLYMPIAS CII.

1.

2. Epaminondas *Spartanos ad Leuctra profligat.* 15, 8. — Bœoticum Bellum. Pugna Leuctrica *Spartanorum cum Thebanis.* Diod. & al. v. Petav. de doctr. temp. 10, 31. Selden. can. chron. *Alii in annum seq. conjiciunt.*

3. *Iphicrates Euridicen defendit.* 11, 3. Æschin. de falsa leg.

4. Epaminondas *Laconiam invadit, Spartam capit, Messenem restituit.* 15, 8. &c. Diod. & alii. — Bellum Laconicum Arcadicum *Lacedæmoniorum cum Arcadibus.*

Iphicrates *Lacedæmoniis adversus Arcadas auxilio mittitur.* — Bœoti *duce Epaminonda in Peloponnesum ingressi, & a* Chabria *Atheniens. duce repulsi.* Diod. Xenoph.

Pelopidas & Epaminondas *Arcadibus auxilio a Thebanis mittuntur.* Diodor. Plutarch. in Pelop. Justin. lib. 7. Nepos 16, 4. *alii.*

OLYMPIAS CIII.

1. Pelopidas *ab Alexandro Pheræo in vincula conjicitur.* Diod. Plut. — Thebanorum *cum Arcadibus bellum.* Dionysius *Syracusarum Tyrannus* mo-

Nepos 16, 5. Pausanias in Bœot.
2. Epaminondas *exercitum Theban. incolumem domum reducit.* 15, 7. Plut. Pelopida.
Pelopidas *liberatur.* 16, 5. Diod.
3. Epaminondas *in Peloponneso bellum gerit.* 15, 7. Diod.
4.

moritur. Nepos 21, 2. Eusebius in Chronico: alii.

Bellum Arcadum & Eleorum. *Diod. lib.* 15. *Xenoph. Justin. Front.*

OLYMPIAS CIV.

1. Pelopidas *prælio adversus Alexand. Pheræum victor cadit.* Plut. Nepos 16, 5. Diod.
Timotheus *in Thraciam profectus, Potidæam, & Toronem occupat.* Diod. lib. 15.
Cum Olynthiis bellum gerit. Nepos 13. 1. Demosthen. Olynth.
2. Epaminondas *Spartam iterum tentat, Lacedæm. ad Mantineam vincit, ibidemque interficitur.* 15, 9. &c. Diod. & alii passim.
3. Agesilaus & Chabrias *a Rege Persarum ad Tachum Ægypti Regem deficiunt.* 17, 8. 12, 2. Diod. 15. Polyæn. 3.
Agesilai *interitus.* Xenophon. Plut. Diod. Nepos 17, 6.
Datames *ab Artaxerxe deficit.* 14, 5. Diod. 15.
Chabrias *Nectanebo regnum constituit.* 12, 2.
4.

Thebani Epaminonda *perorante de maritimo imperio comparando cogitant.* Diod. Pausan. Bœoticis.

Pugna Mantineensis *duce* Epaminonda.

Artaxerxi Mnemoni *Regi Persarum mortuo succedit Artaxerxes Ochus. Alii tamen triennio ante obiisse volunt.* v. Petav. D. T. 10, 29. & l. 13. Labbeum a M. 3688.

OLYMPIAS CV.

1.	Philippus Macedo *regnare incipit*. Diod. 16. Justin. 8. &c.
2.	
3. Chabrias *cum Charete adversus Atheniensium socios, Chios, Rhodios, Coos & Byzantios, missus, in prælio occubuit*. Diod. l. 16. & Nepos 12,4.&c. Dionis *fuga & præparatio ad bellum cum Dionysio*. Diod. ib. Æl. lib. 12. Variar. Hist. cap. 44. Nepos 10, 4. &c. *Sed fugam* Simsonius *vult contigisse biennio ante*.	Bellum sociale Atheniensium.
4. Dionis *felix cum Dionysio bellum*. Plut. Diod. Nepos 10, 3.	Alexandri *Pheræi interitus*. Diod. Plutarch. & alii.

OLYMPIAS CVI.

1. Iphicrates & Timotheus *ab Atheniensibus multantur*. 13. 3. Dion *Syracusas in libertatem vindicat*. Diod. lib. XVI.	Athenienses *cum Sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate & Timotheo*. Diod. Nepos 13. 1.
2. Dion *moritur annos natus circiter* LV. Euseb. in Chron. (*ubi vitiose* Dionysius *pro* Dion *legebatur:*) Nep. 10, 9. Petavius D. T. 13. & R. T. 1. 3. Simf. Labb. *aliique anno seq. obiisse volunt*.	*Nascitur* Alexander M. *vid.* Petav. R. T. 2, 3; 12. Usser. a. a. M. 3648.
3.	
4. Chares *Sestum capit*. Diod.	Philippus *oculum in expugnatione Methones amisit*. V. Vitas comparatas Schotti.

OLYMPIAS CVII.

1.
2. Phocion *Athen. Persarum dux est contra Cyprios.* Diod. l. 16.
3.
4.

OLYMPIAS CVIII.

1.
2. Iphicrates *Athen. dux Dionysii Siculi naves auro donisque Apollini Delphico consecrandis onustas intercipit.* Diod. — Dionysius *junior Syracusas recuperat, anno decimo, postquam a Dione pulsus erat.* 20, 2. Diod. 16. Plut.
3.
4. Timoleontis *in Siciliam expeditio.* 20, 2. Syracusas *in libertatem restituere conatur.* Diod. Nepos 20, 3. Plutarch. — Hicetas *Princeps Syracusarum a* Timoleonte *superatus.* 20. 2.

OLYMPIAS CIX.

1. Timoleon, *pulsis Pœnis, Syracusis potitur.* 20. 2.
2. *Remp. Syracusar. instaurat, ejecto Dionysio.* 20, 3. *&c.* Diod. 16.
3. *Contra* Siculos *rem feliciter gerit.* Diod. Nepos 20, 2.
4. Phocion *Athen. dux Cliturchum Tyrannum Eretriæ a Philippo constitutum profligat.* Diod. l. 16.

OLYMPIAS CX.

1. Timoleon *Carthaginiensium exercitum ad Crimesum superat.* Plut. Nepos 20, 2. Diod. Polyæn. lib. 6.

2. Ti-

2. Timoleon *Carthaginiensibus pacem petentibus concedit, & Mamercum capit.* 20, 2. Diod. *Idem toti Siciliæ pacem ac libertatem restituit.* 20, 3. Diod.	
3.	Pugna ad Chæroneam, *qua Philippus Athenienses vicit.* Diod. Dionys. ad Amnæum. Pausan. in Attic. alii.
4. Timoleon *moritur.* Nepos 20. 5. Plutarch.	

OLYMPIAS CXI.	
1.	
2.	Philippus *Rex a Pausania satellite occiditur.* Diod. lib. 16. Nepos 21, 2. & alii. Alexander M. *Philippo Patri succedit.*
3.	
4.	

OLYMPIAS CXII.	
1.	
2.	Alexander *debellat Darium ad Arbella.* v. Petav. D. T. 10, 36. R. T. 2, 3, 12. Strauch. brev. chronol. 4, 30.
3.	
4.	

OLYMPIAS. CXIII.	
1.	
2.	
3.	Hephæstionis *mors.* Nepos 18, 2. Ælian. lib. 12, 7. & alii.
4.	

OLYMPIAS CXIV.	
1.	Alexander *Babylone moritur, vel veneno, vel intemperantia.* 21, 2. Diod. 18. Curt. 10, alii. v. Petav. l. c. & in Paralip. p. 859. Usser. a. M. 3681. Strauch. breviar. 4, 31.

2. Antipater & *Craterus Ætoliam deficientem oppugnant.* Diod.

3\.

4\. Eumenes *vincit Craterum & Neoptolemum.* 18, 3. & 4. Diod. — Perdiccas *interficitur.* 18, 5. Diodor.

Idem ab exercitu Alexandri hostis judicatur, & ab Antigono Noræ obsidetur. 18, 5. — Antipater *rebus Macedonicis præficitur.* 18, 5.

OLYMPIAS CXV.

1\.

2\. Eumenes *fit regum tutor, bellumque adversus Antigonum comparat.* 18, 6, & 7.

3\. Phocion *ad Antipatrum proficisci recusat, & paullo post necatur a civib. suis.* Plut. Nep. 19, 4. — Nicanor *a Cassandro Athenas missus Piræeum occupat.* 19, 2.

Eumenes *in Persiam copias suas hiematum dividit.* 18, 8. — Argyraspidum *phalanx Eumeni adjuncta frustra ab Antigono & Ptolemæo sollicitatur.* Diod.

4\. Eumenes *adversus Antigonum bellum gerit, & satrapæ Orientis se conjungunt.* 18, 2. &c.

OLYMPIAS CXVI.

1\. Eumenis *cum Antigono anceps prælium. Ab Antigono capitur, & occiditur.* Diod. Nepos 18, 10. (Petav. ait anno decimo ab Alex. obitu sublatum. qui in ann. 2. aut. 3. hujus Olymp. incidit.)

2\.

3\.

4\.

CHRO-

CHRONOLOGIA
annorum Catonis, Auctore.
A. SCHOTTO

M. PORCIUS M. F. CATO CENSORIUS.

Anno U. C.

521. Natus, M. Æmilio Lepido, M. Poblicio Malleolo Coss. Sic enim ipse apud *Cicer. de Senect.* disserens: *Anno postquam primum Cos. fuerat Q. Fabius Maximus Verrucosus, qui Tarentum cepit, ego natus sum.* Alii 519. anno natum putant, L. Postumio Albino, Sp. Carvilio Maximo Coss. In his *Kar. Langius* Gandensis vir doctiss. legitque, *Anno post Consul primum fuerat, quam ego natus sum.* quomodo & in vet. lib. scriptum se repperisse *Aldus Manutius minor* affirmat.

539. Annos natus XVII. primum stipendium meruit, & militavit ad Capuam sub eodem Fabio IV. Consule. *Corn. Nepos in vita Cat. c.* 1, 2. Alii XIX. numerant, ut altero anno a primum Cos. Fabio Maximo natus sit Cato.

544. Ætatis XXIV. si a natali DXIX. numeres, ad Tarentum stipendium fecit, Fabio V. Cos. ut ipse apud *M. Tullium de Senect.* disputans.

545. Æt. XXV. Tribunus militum in Sicilia fuit M. Claudio Marcello V. T. Quinctio Crispino Coss. *Cicero Cat. majore*, & *Nepos* hic *Cornelius* c. 1, 2. C. Claudii Neronis Cos. castra sequitur; strenuus habitus & laudatus re bene gesta in prælio Senensi ad Metaurum, quo cecidit Asdrubal, exercitu Alpes trajiciens, ut copias cum Annibale fratre conjungeret. *Livius* 27. *& Nepos l. c.*

548. Quæstor obtigit P. Scipioni Africano majori, in Africa Proconsuli, a quo perpetuo dissensit; Augur, annos natus XXVIII. P. Corn. Scipione Afr. P. Licinio Crasso Coss. *Livius* 29. *& C. Nepos c.* 1, 3. M. Tullius vero *in Bruto, & Catone*, anno inseq. DXLIX. Cethego & Tuditano Coss. Quem locum *Andr. Patricius in* 2. *lib. Cic. de Repub.* sic concinnabat: *Cum eo* (Fabio) *quartum Cos. adolescen-*

Anno

Anno U. C.

tulus miles ad Capuam profectus sum, quintoque anno post Tarentum. Tum Quæstor: quem magistratum gessi Coss. Tuditano & Cethego. Deinde Ædilis. Quadriennio post factus sum Prætor, cum quidem ille admodum senex, suasor legis Cinciæ, de donis & muneribus, fuit. Ex *Cic. inf.* ubi de sodalitatibus & magnæ Matris Deûm sacris, & *in Bruto.* Aliter *Corradus* & *Lambinus:* quorum *hic comm. in Æmilium Probum*, bis Quæstorem facit. [*Lambini lectionem probabat etiam Langius. Expungunt autem illa de ædilitate & prætura. quod etiam, sed paullo aliter, facit Pighius ad an. U. C.* 549. *vide not. Gruterianas ad Cic. l. c.*] Non sequor. [*Quæsturam tamen anno sequenti demum gessisse, verum est.*]

551. Quadriennio post Ædilis plebis factus, cum C. Ælio, qui hic C. *Helvius* appellatur, & a *Livio lib.* 32. [*&* 38.] *Cato in Cic. dialogo de Senect.* ut quidem vulgo interpungitur. Agebat tum forte annum ætat. 31.

555. Prætor quadriennio post, Sardiniam provinciam obtinuit. Q. Ennium poëtam inde deduxit. *Liv.* 31, *&* 32. *annal. ab U. C. Cicero in Cat.* [*ex vulg. lectione*] *& Plut. & Nepos hic c.* 1, 3. A quo postea in Græcis, licet senex, est institutus: *Plin.* 7, 30. *Valer. Max.* 8, 7. *& D. Hieronym. epistol. ad Nepotian.*

558. Consul cum L. Valerio Flacco, quo auctore Romam e Sabinis commigraverat. In hoc magistratu totam citeriorem Hispaniam quæ rebellaverat, pacavit, bello ab Emporiis inchoato: adjuvante P. Manlio Prætore. *Veget.* 2, 3. *&* 1, 8. Hic ejus abstinentia eluxit, & frugalitas. *Plinius & Appulejus.* Matronis cultum repetentibus Oppia lege ademtum, restitit. Lege *Livium* 33. *Plutarch. Valer.* 9, 1. *Nepotem cap.* 2, 1.

559. Hoc anno Proconsul ex eadem provincia de Senatus sententia triumphavit. *Plut. Fasti Capitolini, Appianus Ibericis, Frontinus, Florus & Zonaras.* [*Nepos l. c.*]

562. Legatus (non, ut *Cic. in Cat.* memoriæ vitio, Trib. militum) Manii Acilii Glabrionis

Anno

Anno U. C.

Cos. *Auctor de viris illustr. Festum* vide in *Ordinarium*; & in *Oratores. Livium* 36. *Appianum*, & *Justinum* 31.

569. Ætatis XLIX. Censor gravissimus cum L. Val. Flacco, L. Quintium Flamininum, Titi fratrem, senatu movit, & in ærarium redegit, quod ad scorti spectaculum, Gallum reum jugulasset. Luxuriam hominum repressit, quæ incipiebat pullulare. In quo honore, quod tam severe præfuisset, *Censorii* cognomen tulit. *Livius* 39. *Plut. in Cat.* & *Cicero*, item *in Bruto. Fasti Capitol. Val. Max.* 2, 9. & 4, 5. *Nepos* hic c. 2, 3. & *Seneca Rhetor controvers.* 2.

600. Octogenarius jam, [*immo major octogenario, nec ante annum U. C.* 503. *vide infra ad annum* 605.] Ser. Sulpitium Galbam, qui Lusitanos Prætor diripuit, vehementi oratione accusavit. *Auctor. de viris illustr. Valer. Max.* 8, 7. Non (ut *Livius* 39. & *Plut.*) nonagenarius. nam octogesimo quinto ætatis mortuum constat.

604. Initio tertii belli Punici Carthaginem, nova molientem, delendam censuit; certatumque in ea sententia, de Reip. salute & commodo, cum P. Scipione Nasica, qui servandam urbem, ne otio & ignavia in luxum juventus Ro. ut accidit, dilapsa, civilia arma tractaret, censebat. Pervicit tamen sententia Catonis. *Livius*, *Florus*, & *Auctor de viris illustr.*

605. Hoc anno mortuum puto, 85. annos natum, L. Marcio Censorino, M. Manilio coss. Paterculus vero male, P. Censorino, M. Manlio coss. *Cicero* Bruto: *Cato*, inquit, *annos quinque & octoginta natus excessit e vita: cum quidem eo ipso anno contra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset. Valerius* vero 8, 1. & 7. octogesimum sextum annum agentem adversus Galbam perorasse ait. *Plinius* 14, 4. sexcentesimo U. C. mortuum, rotundo numero dixit. Non recte, ut puto, *Plutarch.* ἐννενήκοντα Catonem, & *Livius* nonagenario majorem faciunt.

CHRO-

HENRICI ERNSTII
CHRONOLOGIA
HISTORIÆ
T. POMPONII ATTICI

Anno Urbis 644. Triennio ante M. Tullium Ciceronem. *Q. Cæc. Metello Numidico* & *M. Junio Sulla Coss.* Tit. Pomponius Atticus nascitur. *cap.* 1, 2.

Anno Urbis 666. Ciceronis 20. *Cn. Octavio* & *L. Cornelio Cinna Coss.* Athenas se contulit Atticus, annum agens vigesimum tertium: quando anno proxime præcedente P. Sulpitius Rufus Trib. pl. a Sulla interfectus est *c.* 2, 2.

Anno Urbis 674. Cic. 28. *P. Servilio Vatia*, & *Ap. Claudio Pulchro Coss.* Athenis Cicero Epicureos, Phædrum, & Zenonem, frequenter cum Attico audivit, ut ipse ait *lib.* 2. *de Finib.* & *Tusc.* 3. & *Acad.* 1.

Anno Urbis 688. Ciceronis vero 42. *L. Aurelio Cotta*, & *L. Manlio Torquato Coss.* ætatis anno 45. cum jam annos 22. Athenis commoratus erat, Romam remigravit. *c.* 4, 5.

Anno Urbis 692. Ciceronis 46. ipsius Attici 49. cum legati locum obtinere posset apud Q. Ciceronem Asiæ prætorem, nolebat. Quo anno Romæ Coss. erant *M. Pupius Piso*, & *M. Valerius Messala. c.* 6, 4.

Anno Urbis 697. Ciceronis 51. *Cn. Cornelio Lentulo*, & *L. Marcio Philippo Coss.* pridie Idus Febr. T. Pomponius Atticus Piliam uxorem duxit, annum agens ætatis 54. in quibus nuptiis Cicero cœnavit. *Epist.* 3. *lib.* 2. *ad fratrem.*

Anno Urbis 703. Ciceronis 57. Attici 60. *L. Æmilio Paullo*, & *C. Claudio Marcello Coss.* Cæsarianum bellum incidit: quod sequenti anno prorsus in flammam abiit. *c.* 7, 1.

Anno Urbis 709. Ciceronis 63. Attici 66. *C. Jul. Cæsar*, quum ipse una cum *M. Antonio* consul esset, a conjuratis in Pompeji curia 23. plagis

gis confossus est. Sequenti anno Antonius Mutinam circumsedit, Brutumque oppugnavit: hostis patriæ judicatur. Sed a Lepido recipitur. *cap.* 9. 1. & 2.

Anno Urbis 710. Ciceronis 64. Atticus, natus annos 67. matrem nonagenariam extulit. *c.* 17, 1.

Anno Urbis 712. Attici 66. M. Brutus & C. Cassius ab Octavio, & Antonio ad Philippos victi, sibimet ipsis violentas manus intulerunt. *c.* 11, 2.

Anno Urbis 721. cum Atticus 77. annos complesset, decessit & sepultus est, qui erat annus 30. antequam DEUS noster JESUS CHRISTUS in carne apparuit: Cui una cum Patre & Spiritu Sancto sit Laus, Honor & Gloria.

INDEX

INDEX

RERUM AC NOMINUM

MAXIME MEMORABILIUM

CORNELII NEPOTIS.

Primus numerus Paginam, Secundus Lineam notat.

Acheron, *Sepulcrum* 54, 30
Actæi, *Attici, Athenienses* 45, 1. *ab* Acte, *quod antiquissimum Atticæ nomen fuit.*
Admetus *Rex Molossorum* 26, 5
Ædes Jovis Feretri 121, 15
Ædes Minervæ 32, 5. Martis 134, 28. Proserpinæ 53, 30
Ægæ, *Macedoniæ oppidum* 96, 22
Ægates Insulæ *sitæ in mari mediterr. juxta Sicil.* 97, 31
Ægos flumen 35, 3
Ægyptus, *Africæ provincia* 83, 20
Æmilius *L. Paullus occisus* 101, 33
Æolia, *Asiæ Regio* 48, 42
Æquora Indica, *mare Indicum* 129, 18
AGESILAUS *Lacedemonius rex factus in Asiam bellatum proficiscitur*, 77, 17. *domum revocatur*, 78, 33. *Athenienses & Bœotios apud Coroneam vincit*, 79, 8. *Consilium ejus subitum*, 80, 7. *Corporis bonis infelix*, 81, 1. *moritur* 32. *ei comparatus Chabrias*, 57, 11
Agis *Rex, frater* Agesilai 77, 2
Agrippa *M. Vipsanius, gener Attici* 116, 6
Albinus *consul cum* Lucullo, *Res Romanas oratione græca scriptitavit* 126, 1
ALCIBIADES. *eo in virtutibus & vitiis nihil excellentius*, 36, 36. *Quomodo educatus*, 37, 12. *dux delectus bello Peloponnesiaco ad dicendam causam revocatur*, 38, 27. *ad Tissaphernem, præfectum regis Darii, se contulit.* 39, 20. *restituitur inde ab Atheniensibus, & magno applausu excipitur abolita devotione*, 40, 30. *rursus in invidiam recisus, ad Pharnabazum in Asiam transiit*, 42, 17. *cujus opera perit*, 43, 3. *ejus elogium* 27
Alcmæon *matricida* 70, 42

INDEX.

Alexander M. *quando & ubi natus*, 124, 18. *Babylone moritur*, 82, 28. *amici post mortem ejus Reges appellati*, 96, 40
Alexandrea, *urbs celebris Ægypti*, 97, 10
Alpes *Italiam ab Gallia sejungunt* 101, 8
Alpici, *Alpium babitatores* 101, 11
Ammon, *cognomen Jovis* 35, 34
Amyntas *Macedonius* 56, 5
Andocides *unus e decem Græciæ Oratorib.* 37, 35
Anicia, *Pomponii consobrina* 110, 7
Antigonus *persequitur Eumenem* 84, 33
Antiochus, *rex Syriæ, potentissimus* 100, 3
Antipater, *ei summa rerum defertur* 84, 26
Antistites Jovis, *Sacerdotes* 35, 37
Antonius, *Hostis judicatus cedit Italia* 114, 14
Apollocrates *Syracusas obtinet* 52, 11
Apophthegmata Epaminondæ 70, 15 & *seqq.*
Appia via 122, 35
Apulia, *Italiæ Regio* 101, 31
Arabicus Sinus 129, 24
Arcades, *populus Græciæ in Peloponn.* 70, 39
Archias, *unus e magistratib. Theb.* 75, 14
Archilochus Poëta *quando claruerit* 124, 8
Ardeatinum Prædium, *lege* Arretinum 118, 23
Argivi *Argis orti* 70, 38
Ariobarzanes *Præfectus Lydiæ & Joniæ* 61, 32
ARISTIDES *cognomine* Justus *appellatus*, 28, 4. *exul factus sed necessitate Belli Persici restitutus*, ibid, 18. *pauper moritur*, 29, 4
Aristomache *Soror Dionis* 49, 13
Arsidæus *Datamis fil. in prælio cadit adolesc.* 63, 38
Artabanus *Xerxem interficit* 96, 17
Artabazus *a Xerxe ad Pausan. mittitur* 30, 12
Artaxerxes *duo, Macrochir, & Muenon* 96, 5
Artemisium *Promontorium Eubœæ* 23, 2
Athamanes *gens Epirotica Ætoliæ vicina* 58, 35
Athenæ *Civitas clarissima* 45, 2
Athenienses *colonos Chersonesum mittunt*, 16, 19. *Prælium committunt & profligant Persas*, 19, 30. *Apolliuis consilio oppidum relinquunt*, 22, 29. *bellum indicunt Syracusanis*, 37, 29. *undique bello premuntur*, 59, 13. *Atheniensium classis contra Xerxem*, 23, 1. *ad eos summam imperii maritimi transfert Aristides*, 28, 30.
ATTICUS (*T. Pomponius*) *omnibus doctrinis e-*

L *rudi-*

ruditus, 109, 24. Liberalitate Athenienses devincit, 110, 26. Redit Romam, 111, 39. Honoribus, litibus, praefecturis abstinuit, 112, 33. Brutum abjectum levat, nec Antonium potentem adulatur, 114, 6. Prudentia ejus in civilibus turbis, 115, 36. Virtutes, 118, 29. Scripta & libri, 120, 3. Obitus ac exequiae, 122, 32

B.

Bagaeus ad Alcibiadem interficiend. mittitur 43, 3
Balbus, L. Cornelius 122, 4
Bellum Aegyptium, 62, 16. Civile Caesarianum, 113, 7. Corcyraeum, 22, 2. Corinthium, 79, 24. Peloponnesiacum, 37, 28. Persicum, 22, 14. Punicum, 97, 21. Sociale, 56, 10. Troicum, 61, 19
Bithyni, incolae Bithyniae 105, 33
Bithynia, provincia Asiae minoris 106, 15
Boeotii bellum indicunt Lacedaemoniis 47, 18
Brutus (Interfector Caesaris) interit 116, 2
Byrsa interior pars Carthaginis 125, 26
Byzantium, hodie Constantinopolis 29, 36

C.

Cadmea arx Thebana 74, 5
Caduceum. Insigne Legat. in pace facienda 105, 22
Cadusii, inter mare Casp. & Pontum sita Gens 61, 6
Caesar (Julius) occisus 113, 24
Caesaris (Octavii) prosperitas 120, 36
Calidus, L. Julius, poëta, 117, 2
Callias, Atheniensis, divitiis clarus 32, 33
Callistratus Atheniensium Legatus 70, 34
Camillus felicior Manlio 127, 30
Cannensis pugna 102, 19
Cappadocia, Asiae regio Eumeni data 82, 38
Captiani, Gens Asiatica 65, 16
Capua, Urbs Campaniae 101, 41
Cares, e Caria oriundi 60, 36
Cassander unus e successoribus Alexandri 90, 10
Cataonia, Cappadociae vicina 62, 23
CATO (M. Porcius) Primum stipendium meruit annorum XVII, 107, 31. Consul triumphavit, 108, 15. Studia, Scripta, 109, 1
Catullus, Poëta elegantissimus 117, 3
CHABRIAS, Atheniensis, clarus invento quodam in Praelio, 56, 22. item bellis in Europa, Aegypto, & Cypro, 57, 1. Telis hostium perit, 58, 13
Chalcis, urbs Euboeae 59, 44

Chersonesus, *Thraciæ peninsula* 17, 16
Chium, *insula quæ hodie* Scio *dicitur* 57, 32
Cicero (M. Tullius) *æqualis Attici & amicus* 110, 1
CIMON *Atheniensis ob parentis multam in vincula compactus a sorore liberatur*, 32, 30. *ad principatum pervenit*. 33, 4. *ejus liberalitas*, 34, 8
Clastidium, *Oppidum hodie* Chiasteggio 101, 19
Cleon Halicarnasseus 36, 8
CONON *egregius terra marique bellator*, 46, 23. *accusat Tissaphernem apud Artaxerxem*, 47, 27. *Lacedæmonios apud Cnidum fugat*, 48, 22. *dum patriæ studet a Tiribazo in vincula conjicitur*, 49, 4
Convivæ Attici *animo & ventre*, *delectati* 118, 12
Corinthus *a tyranno liberatur* 92, 24
Coronea, *urbs Bœotiæ* 79, 8
Crudelitas *civium erga nobiles* 38, 32
Cyclades insulæ, *vulgo insulæ Archipelagi* 17, 26
Cyprus, *insula Asiæ in mari Syriaco* 29, 31
Cyrenæ, *urbs Libyæ*, *hodie* Cairoan 81, 31
Cyrus *Rex Persarum in prælio cadit* 96, 2

D.

Darius *Hystaspis filius*, *Persarum rex* 95, 38
DATAMES *patri successit*, 61, 9. *Thyum victum insolito ornatu regi adducit*, 62, 6. *ei aperit Pandates insidias aulicorum*, 63, 16. *Hostes profligavit & ad salutem convertit*, *quod ad perniciem fuerat cogitatum*, 64, 31. *ad pacem invitatur*, 65, 35. *Regis insidias discutit*, 66, 5. *in colloquio per fraudem interfectus*, 67, 22
Delphi, *urbs Bœotiæ* 16, 22
Demænetus *Atheniensis*, *petulans homo* 95, 19
Demetrius, *Rex Asiæ in custodia generi perit* 97, 8
Demetrius Phalereus, *Atheniensis* 91, 27
Democratia Athenis restituitur 45, 33
Demosthenes *in exilium pulsus* 91, 1
Devotio in pilis scripta 40, 32
Deus Delphicus, *pro Apolline* 32, 19
Dianæ Templum *apud Gortynios* 104, 24
Diomedon *Epaminondam frustra tentat corrumpere pecunia* 69, 15
DION *describitur a bonis fortunæ*, *animi & corporis*, 49, 22. *Simultatem tacitam cum Dionysio exercet*, 50, 29. *mox suspectus Corinthum dimittitur*, 51, 5. *adversis conflictatur*, 52, 13. *A Callicrate quodam simulata amicitia decipitur*, 53, 9. *inter-*

fecto subito misericordia odio successit, 54, 28
Dionysiorum tyrannis 49, 12
Dodona, *urbs Chaoniæ in Epiro* 35, 33

E.

Elis, *urbs Elea, regionis Poloponnesi* 38, 35
Ennius *Poëta a Catone ex Sardin. deductus* 108, 10
EPAMINONDAS *Thebanus boneste natus*, 68, 1. *Abstinentiæ exemplum edit*, 69, 13. *dicta ejus acuta*, 70, 15. *retinet imperium diutius quam per leges licebat*, 72, 1. *fortis in morte*, 73, 4
Ephesus *olim a Caribus habitata, post Col. Athen.* 78, 3
Epirus *regio Græciæ* 85, 24
Equestris dignitas, *ordo medius Romæ* 109, 21
Eretria *Euboicarum civitatum maxima* 18, 33
ERYX, *mons in cujus vertice Templum Veneris* 97, 29
Etruria, *aliis Tuscia, nunc Toscana* 101, 24
Eubœa *insula Græciæ* 18, 33
EUMENES *Cardianus scriba primum Philippi*, 82, 14. *deinde Alexandri, post cujus mortem Cappadociæ præfectus destinatur*, 82, 38. *Leonnati insidias vitat*, 83, 9. *pugnat cum Cratero & vincit*, 84, 2. *obsessus simulata deditione præfectis Antigoni imposuit*, 85, 18. *Adversus Antigonum bellum suscipit*, 86, 1. *Antigonum adventantem deludit arte*, 87, 31. *cui perfidia militum deditur*, 88, 11. *insciente denique Antigono interficitur*, 89, 33
Eumenes *Rex Pergamenus ab Hannib. vincitur* 105, 34
Eumolpidæ, *familia sacerdotum Atheniensium* 38, 38
Eurydice *mater Perdiccæ & Philippi*, 56, 6
Eurysthenes *Rex Spartanus* 76, 33

F.

Fabius (Q.) *Maximus, Hannibali oppositus* 101, 42
Falernus *Ager, in mediterraneis Campaniæ*, 101, 43
Feretrius, *Cognomen Jovis* 121, 15
Filiæ Aristidis *aluntur publice & dotantur* 29, 5
Flaminius C. *Consul occiditur* 101, 28
Fluctus civiles, *turbæ civiles* 112, 24
Fregellæ *Latii oppidum clarum* 103, 6
Funesta victoria civilis 73, 21
Furius Lucius, *Consul* 103, 25

G.

Galba *Servius Lusitanos diripuit* 109, 8
Galea Venatoria *ex hirsutis pellibus consuta* 62, 2
Gazæ regiæ Custos, *Persarum Præfectus* 63, 16
Geminus *Servilius, consul* 101, 36

Golo-

Golonæ, *locus in agro Troade* 30, 31
Gortynii, *sive Gortyna, urbs Cretæ* 104, 16
Gracchus T. *Sempronius insidiis perit* 102, 11
Gynæconitis, *pars interior ædium, solis mulieribus ad habitandum data* 16, 5

H.

Haliartus, *urbs Bœotiæ ampla* 35, 43
HAMILCAR *Karthaginiensis fortunam Karthag. in melius convertit*, 97, 25. *Fines imperii propagat, otium reddit tota Africa*, 98, 31. *Hasdrubali filiam collocat*, 99, 1. *in Hispania res magnas gerit, deinde in prælio adversus Vettones cadit*, 99, 11 &c.
HANNIBAL *Karthaginiensis major ceteris Imperatoribus*, 99, 26. *hereditario in Romanos odio Philippum, mox Antiochum concitavit*, 100, 3. *transit Alpes quas nemo unquam cum exercitu ante eum, præter Herculem, transierat*, 101, 9. *Victoriæ ejus in Romanos quamvis æger oculis*, 101, 25. *Fabium strategemate deludit*, 102, 3. *domum revocatus metu deditionis ad Antiochum profugit*, 103, 29. *Antiocho fugato Cretam profectus*, 104, 16. *Eumenem mirabili dolo superat*, 105, 5. *repetitus a Romanis & mox in castello suo circumsessus venenum sumsit*, 106, 38. *de tempore mortis ambigitur* 107, 1
Hasdrubal *mores vetustos Karthagin. pervertit* 99, 6
Hellespontus, *fluvius* 23, 43
Hemerodromi, *sic vocati erant cursores Darii* 18,42
Hephæstio *magni æstimatur ab Alexandro* 82, 36
Hermæ, *Statuæ quadratæ sine manib. & ped.* 37, 33
Heterice, *ala equitum honoris causa ita vocata* 82,25
Hierophantes, *genus sacerdotii Atheniensis*, 75, 14
Hippo, *urbs valentissima Africæ* 98, 29
Hispania Citerior, *Tarraconensis provincia* 108, 14
Homerus (*Poëta Maximus*) versus ejus 52, 26

I.

Jason tyrannus 60, 15
Jonia, *Asiæ minoris regio* 17, 33
IPHICRATES *Atheniensis disciplina militari nobilis*, 54, 38. *multa meliora & nova attulit in armatura*, 55, 7. *dotes*, 56, 1
Julii divi filius 120, 32

K.

Karthago, *Africæ urbs potentissima* 98, 11

L.

Lacedemonii *terra marique duces*, 28, 31. *tyrannos imponunt Athenienfibus*, 44, 32. *auxilio sociorum privati*, 71, 14. *post Leuctricam pugnam nunquam se refecerunt*, 80, 24. *Omnia ad oracula referebant*, 35, 30
Laco *pro Agefilao* 58, 28
Laconica, *Regio* 58, 34
Lampfacum *urbs circiter initia Hellefponti*, 27, 21
Legationis jus *fanctum apud omnes gentes* 76, 5
Leonidas *Rex Lacedæmoniorum* 22, 39
Lesbus, *infula in Ægeo pelago* 57, 35
Leuctra, *vicus Bœotiæ*, 79, 42
Librarii, *qui exfcribebant libros Veterum* 117, 28
Lucretius, *poëta ingenio præcellens* 117, 3
LYSANDER *Lacedæmonius*, *Peloponnefiacum bellum cafu confecit*, 34,30. *Reges abrogare molitur*, *ideoque oracula corrumpere inftituit*, 35, 28. *a Pharnabazo delufus egregia accufatione*, 36, 22

M.

Magnefia, *urbs Afiæ apud Meandrum fl.* 27, 26
Mago, *frater Hannibalis domum revocatur.* 103,15
Marathon, *campus clade Perfarum infignis* 18, 36
Marcellus M. *Claud. Cos. apud Venufiam cadit* 102,14
Marius *hoftis judicatus juvatur ab Attico* 110, 16
Maffagetæ *populi Scythiæ Afiaticæ* 96, 2
MILTIADES *Lemnum & Cycladas capit*, 17, 25. *Marathonia pugna vincit*, 19, 32. *a Pari oppugnatione cafu abftrahitur*, *atque ob id damnatus in vinculis moritur*, 20, 29
Mithridates *Ariobarzanis filius* 63, 3
Moloffi, *gens Epirotica* 26, 5
Munychia, *portus Atticæ* 45, 14
Mycale, *urbs Cariæ* 33, 14

N.

Naxus, *Infula in Ægeo*, *hodie Nicofia* 26, 20
Nectanabes, *rex Ægypti*, *alii*, Nectanebus 81,28
NEPOTIS CORN. *Liber de Vita* Ciceron. 126, 18
Nero C. Claudius 108, 1
Nilus, *flumen Ægypti* 84, 25
Nora, *Caftellum Phrygiæ* 84, 40
Numen Deorum, *Aufpicium vel cura* 77, 34
Numidæ *fruftra infidiantur Hannibali* 102, 33

O.

Oedipus *Thebanus parricida & inceftuofus* 76, 42

Olym-

Olympiæ victores *quibus coronis donati* 40, 20
Olympias, *Mater Alex. Eumen. auxil. implorat*, 85, 21
Olynthus, *urbs Thraciæ* 74, 4
Onyx, *ex onyche amphoræ & urcei item Columnæ* 131, 4
Oratio Lysandri nomine a Cleone scripta 36, 8
Ornatus Elephantus, *alii* Oneratus 101, 13
Ossa Crateri uxori remissa 84, 23
Ostracismus, *vel*, exilium decennale 33, 32
Otacilius L. Pilitus, *primus omnium Libertinorum* 128, 28

P.

Palæstra *quomodo utendum* 68, 19
Pamphylium Mare 104, 11
Paphlagones, *in Italiam transvecti mox Veneti* 65, 13
Parætaca, *regio Mediæ* 86, 21
Parma, *scutum breve, pelta tamen majus* 55, 10
Parus, *insula candido marmore celebris* 20, 13
PAUSANIAS *magnus homo sed varii moris*, 29, 12. *in suspicionem Lacedæmoniorum cecidit*, 30, 17. *suo indicio deprehenditur*, 31, 23. *magnam belli gloriam turpi morte maculavit*, 32, 13
PELOPIDAS *per factiosos patria pellitur*, 74, 20. *vestitu agresti Thebas redit*, 75, 2. *magistratus violentos occidit*, 75, 21. *cadit in prælio*, 76, 19
Penates, *Dii domestici* 25, 24
Persæ *Venatibus & luxuriæ dediti* 44, 3
Philippus *Alexandri Pater* 56, 6
Philostratus *Dionis frater* 53, 41
PHOCION *Atheniensis cognomine bonus sed paupertate memorabilis* 90, 23. *capitis damnatus a populo*, 91, 33. *Athenas reductus ad supplicium traditur*, 92, 11
Phœnicum classis 200 *navium devicta* 33, 15
Pisidæ, *populi juxta montem Taurum habit.* 65, 15
Platææ, *urbs Bœotiæ* 29, 15
Polybius *Historicus* 107, 4
Pompejus, *qui & cur eum secuti sunt* 113, 12
Prusias *Rex Bithyniæ* 104, 32
Ptolemæus *ex Alex. amicis, satrapes Ægypti* 88, 20
Pydna, *urbs Macedoniæ litori accubans* 26, 17
Pyrrhus Epirotes *ictu lapidis interiit* 96, 24

R.

REGES *Nepoti memorati* 96, 1, &c.
Rhodanus *Fluvius* 101, 17
Rhodii *confligunt cum Antiochi copiis* 104, 11
Roma *vocatur* domicilium orbis imperii 111, 7
Romanum nomen, *Populus* 103, 12

Romulus *constituit ædes Jovis Feretrii* 121, 16
Rubrum Mare 100, 5

S.

Saguntus, *civitas ab Hannib. expugnata* 101, 1
Salamin, *Insula clarissimi nominis* 22, 33
Sapientes septem 46, 6
Sardinia *provincia Romana* 108, 8
Scipio Africanus *principatum obtinuit* 108, 5
Scyrus *insula una ex* Cycladibus 33, 23
Scytale, *clandestinæ litteræ* 30, 34
Scythæ *premunt Darium* 17, 42
Seleucus *a Ptolemæo dolo interfectus* 97, 9
Servilia *Bruti mater* 116, 12
Sestus, *Civitatum Chersones. præcipua* 58, 32
Sicilia *a Dione armis capta* 51, 40
Sparta *sine muris oppidum* 80, 3
Syracusæ *a Corinthiis initio conditæ* 94, 3

T.

Tarentum *urbs Calabriæ perampla* 50, 5
Thebæ *Bœotiæ oppidum perclarum* 38, 35
THEMISTOCLES *a patre exheredatus*, 21, 30 *primum Corcyræos fregit* 22, 9. *confligit Xerxem*, 23, 35. *e civitate ejectus Argos habitatum concessit*, 25, 38. opinio *de morte ejus*, 27, 29
Thermopylæ *angusti aditus unde nomen Portarum* 22, 40
THRASYBULUS, *patriam a* XXX. *tyrannis liberat*, 44, 17. *Victoria ejus*, 45, 17. *in tabernaculo interfectus*, 46, 19
Thucydides *cujus ætatis Historicus* 43, 28
TIMOLEON *patriam a tyranno, Syracusas ac Siciliam oppressione liberavit*, 92, 26. *Mamercum cepit*, 93, 39. *ejus virtutes*, 94, 33. *celebri sepultura honoratus*, 95, 28
TIMOTHEUS, *ejus facta illustria*, 58, 20. *damnatus Chalcidem se contulit*, 59, 43. *sapienter vixit*, 60, 9

V.

Vectigalia nova *inventa ab Hannibale* 103, 21
Venusia, *urbs Apuliæ, Horatii Patria* 102, 14
Vettones, *Hispaniæ citerioris populi* 99, 16
Utica, *urbs Lybiæ post Carthag. maxima* 98, 28

X.

Xenophon Socraticus *Agesilao familiarissimus* 76, 28
Xerxes *mari & terra bellum infert Europæ* 22, 15

FINIS.

[illegible]

